Editura UNIVERS

Născut în 1929 la Montpellier, Eric Westphal este economist, gazetar, autor dramatic. A întreprins călătorii îndelungi în R. F. a Germaniei, în Anglia, Algeria, Statele Unite.

VARĂ NEAGRĂ, scris în 1966, este primul său roman.

Lei 4,50

1971

ERIC WESTPHAL • VARĂ NEAGRĂ

ERIC WESTPHAL

VARĂ NEAGRĂ

COLECȚIA MERIDIANE

Coperta : *George Leolea*

ERIC WESTPHAL

LA MANIFESTATION

Eric Westphal

Vara neagră

Traducere de *Iosif Petran*

Editura UNIVERS
București — 1971

„Primejdia, mai apropiată sau mai îndepărtată, dar inevitabilă, a unei lupte dintre negri și albi torturează neîncetat, ca un coșmar, închipuirea americanilor... Cele două rase sînt legate una de alta, fără ca prin asta să se confunde ; le e deopotrivă de greu să se despartă complet pe cît le e să se unească. Cel mai de temut dintre toate relele care amenință viitorul Statelor Unite stă în prezența negrilor pe pămîntul lor.“

ALEXIS DE TOCQUEVILLE
(Despre democrația în America, cartea I-a, X, 1835).

I

— FRECȚIE ? Masaj facial ? întrebă frizerul.

Cu picioarele-i scurte, țopăia în jurul fotoliului, clănțănind din foarfecă. Răsuflarea-i duhnea a bere.

— Nu, mulțumesc, spuse Ed.

— E bun pentru punctele negre, foarte bun.

— N-am bani de investit în punctele mele negre.

— Lefter ?

— Ca orice student în excursie...

Celălalt nu făcu comentarii inutile.

— *No money, no business* [1], spuse el laconic. Și cu un gest rapid, ca un toreador care-și răsucește capa, smulse șervetul de pe suportul său — în acest caz gîtul tînărului. Clientul se ridică și-și trecu batista pe ceafă.

— Cît vă datorez ?

— Un dolar șaizeci.

Plăti. La picioarele sale se înălța un munte de păr negru. Frizerul apucă mătura, contemplîndu-și parcă opera cu satisfacție.

[1] N-ai bani, nu faci afaceri (engl.).

— Înviorător, nu-i aşa ? Era şi cazul ! Încă puţin şi aţi fi fost luat drept fată.

— Nu-i nimic dezonorant în asta.

Celălalt păru şocat.

— Cu cît e părul mai scurt, cu atît flăcăul e mai viril, se ştie.

— O să ţin minte, spuse Ed. Numai că-n cazul lui Samson...

— Genul beatnik, înşira celălalt fără să-l asculte, nu-i bine văzut pe-aici. După părerea mea, toţi băieţii ăştia-s nişte imbecili. Iar din punct de vedere profesional, o adevărată ruină pentru frizeri : îşi taie singuri părul... bine-nţeles, dacă şi-l mai taie !

— E o modă. O să le treacă.

— O să le treacă înainte de-a mă prinde şi pe mine, vă asigur !

— Cred şi eu, rîse Ed. La revedere.

Îşi luă sacul şi ieşi. Afară, se simţi deodată ca-ntr-o etuvă. Asfaltul ardea. Făcu cîţiva paşi, cămaşa i se şi lipise de spinare. De-a lungul drumului, maşinile, prevăzute în majoritate cu instalaţii de aer condiţionat, rulau tăcut, cuprinse de lene. La adăpostul geamurilor ridicate, de culoare verde sau roz, şoferii păreau izolaţi, apăraţi de-o lume căreia nu-i acordau nici o privire, atenţi numai la spaţiul liber din faţa lor.

Ed se opri la marginea trotuarului şi agită batista. Acvarii ambulante şi oarbe, mai multe maşini îl ignorară, apoi un Chevrolet verde opri lîngă el. Geamul coborî încet.

— Aveţi nevoie de ceva ?

O femeie tînără, cu ochelari negri, îl privea cu un aer întrebător.

— Încerc să ies din oraş, strigă tînărul.

Apoi adăugă grăbit :

— Nu sînt de pe-aici.

— Asta se vede. Sau, mai curînd, se aude, rîse ea scurt. Autostop ?

— Da.

— Urcaţi.

Conducea cu siguranţă, maşinal.

— Ce direcţie ?

— Spre sud.

— New Orleans ?

— Exact.

— Şi pe urmă ?

— Vestul, California...

— Tot cu autostopul ?

— De ce nu ?

Ea tăcu un moment, apoi suspină.

— Aveţi noroc. N-am trecut niciodată frontiera statului ăstuia, afară de-o călătorie la New York.

— Orizonturile îndepărtate nu vă atrag ?

— Cu un soţ care cîştigă patru sute de dolari pe lună, ceea ce doreşti nu contează cîtuşi de puţin, spuse ea cu amărăciune.

— Eu am cu totul patru sute de dolari şi vreau s-ajung la San Francisco.

— Numai cu-atît nu veţi ajunge niciodată pînă acolo !

— Nu se ştie. Sper că da. Oamenii-s drăguţi, nu vă puteţi închipui cît de mult îmi uşurează călătoria. Mi se vorbise de ospitalitatea ame-

ricană, dar ea depăşeşte aşteptările mele. Sînt găzduit, transportat, hrănit. Uite, dumneavoastră, care-mi oferiţi un drum gratuit, mi-aţi refuza un prînz ?

Ea rîse.

— Nu.

— Vedeţi !

— Poate c-aveţi dreptate. Dar să susţineţi că oamenii-s drăguţi, asta mi se pare exagerat. Clătină cu scepticism din cap.

— Le place să discute cu străinii, spuse Ed. Nu-i întîlnesc prea des.

— Veniţi din Europa ?

— Da.

— Sînteţi comunist ?

— Nu.

— Slavă domnului, suspină ea ca şi cum ar fi trecut printr-un pericol. Aici, nu-i recomandabil să fii nici comunist, nici negru, ba chiar nici evreu, pe cît posibil.

— De ce ?

Tînăra femeie nu răspunse, mulţumindu-se să-l privească astfel ca pentru a-i arăta că cele spuse de ea nu merită comentarii.

— Ei bine, spuse Ed, nu sînt nimic din toate astea.

— Norocul dumneavoastră. Înseamnă că veţi putea călători oricît. În ţara asta, totul e posibil.

— Cred şi găsesc că-i minunat ! La noi, totul e atît de sclerozat, nemişcat, încremenit. Dac-aţi şti...

— Aţi văzut la televizor *Jack Benny show*[1] ?

— Nu, răspunse el, oarecum surprins de această întorsătură a conversaţiei.

— Trebuie s-o vedeţi. E bună. E cît se poate de amuzantă.

— Bine. O voi face cu prima ocazie.

— E joi seara, la ora nouă.

Ajunseseră la marginea oraşului. Femeia opri maşina în faţa unui garaj.

— Aici o să găsiţi vreo ocazie. Trec multe maşini. Asta-i... Drum bun şi succes, norocosule !

— Veniţi cu mine.

Ea îl privi cu ochi mari, uluită. Apoi spuse, cît mai serios cu putinţă :

— Nu-ţi dai seama ce vorbeşti !

El rîse.

— Nu.

Îi mulţumi şi coborî. Femeia îi făcu semn cu mîna. Chevrolet-ul se îndepărtă. Ed înaintă spre garaj, în căutarea unui colţ de umbră. Un mecanic îndrepta, cu lovituri puternice de ciocan, aripa unei maşini vechi.

— Bună, spuse el văzîndu-l pe student. Pot să te-ajut cu ceva ?

— Poate, răspunse tînărul, şi-i explică dorinţa sa de a găsi un mijloc de transport gratuit, spre sud.

Mecanicul se scărpină în cap.

— Ar fi Sam, o să treacă pe la ora unsprezece. Duce o încărcătură la Atlanta, cu camionul lui. S-ar putea să te ia. E un tip cumsecade

[1] Reprezentaţia lui Jack Benny (engl.).

şi-apoi îi place să discute. Dacă vrei, îi vorbesc de dumneata.

— Mulţumesc, eşti foarte drăguţ.

Mecanicul şovăia. Continuă :

— Are un singur cusur, Sam ăsta... Ei, o să vezi... De unde vii ?

— Din Franţa.

— Va să zică, din Europa.

Nu era ceva nou. Cînd spunea : vin din Franţa, majoritatea interlocutorilor îl completau imediat : din Europa... ca şi cum ar fi fost prea complicat să-ncerci să faci vreo deosebire între toate aceste ţărişoare îndepărtate, care nu formează, în fond, decît o singură şi vastă entitate, uşor de recunoscut : continentul european.

— Da, răspunse el, din Europa.

— E departe.

— Destul...

Omul lăsă jos ciocanul şi îşi şterse fruntea.

— Babacu'meu, începu el rîzînd încetişor, a făcut războiul în Europa. Să-l auzi vorbind, e grozav ! Cică pe-acolo poţi să ai fetele pentr-un pachet de ţigări, dacă eşti descurcăreţ.

— Asta era tarifu-n vremurile bune, surîse Ed. Azi s-au mai schimbat treburile.

— O fată pentr-un pachet de ţigări, ce chestie !

Mecanicul clătina visător din cap.

— Are amintiri, nu glumă...

— Cît despre asta, oho ! Bătrînul meu e plin de amintiri, să-l tot asculţi ! Mi le-aş dori şi eu, dac-aş putea. Dar, din cîte ştiu, nu-i rost de nici un război.

— Poţi oricînd să mergi în Vietnam, propuse Ed.

Celălalt schiţă un gest de dezgust.

— Tîmpenii, poveştile astea cu Vietnamul. Acolo nu te poţi alege decît cu-n glonte, sau cu un sifilis, asta-i tot. Nu, un război ca ăla dinainte mi-ar fi convenit mai curînd.

Scuipă într-o parte şi-şi reluă unealta. Ed se duse la rezervorul de apă rece şi bău un pahar. Garajul răsuna sub loviturile ciocanului. Aripa turtită îşi relua încet-încet forma, dar asta nu ameliora cîtuşi de puţin aspectul hodorogit al maşinii.

— Dai o sută de dolari şi-i a dumitale, spuse mecanicul, în timp ce tînărul pipăia caroseria veche.

Nu era prea scump, ce-i drept, dar benzina şi reparaţiile ulterioare îi depăşeau evident mijloacele. Îi făcu totuşi plăcere să prelungească discuţia.

— O sută de dolari pentru rabla asta ? Dacă suflu mai tare, se desface-n bucăţi. Eşti bun de negustor, nu glumă !

— Suflă, să vedem, spuse celălalt.

Ed suflă din toate puterile. Izbucniră amîndoi în rîs.

— Băiete, spuse garajistul, nu trebuie să te iei după aspect. Sigur, nu-i un Rolls Royce. La o maşină de ocazie, morişca-i cea care contează. Motorul. Şi ăla-i bun. Ca nou.

— La ce serveşte un motor bun, dacă n-are un suport ca lumea ?

Mecanicul se scărpină în cap privindu-l cu seriozitate :

— Eşti un tip isteţ, dumneata, nu-i aşa ? Şi-n principiu, ai dreptate. Dar n-ai ochiul format. Uite, osia e solidă. Ca podul Brooklyn. O să mai meargă mult şi bine. Arcurile-s paradite, ce-i drept, dar la vîrsta dumitale puţin îţi pasă de scuturături, nu-i aşa ? Cu rabla asta, mai mergi cincizeci de mii de mile fără să tuşească. Ţi-o spun eu, că-s de meserie şi dacă nu era aşa, nu-mi mai băteam capul s-o repar. O dădeam imediat la fier vechi şi gata. Hai, să zicem nouăzeci de dolari şi-i a dumitale, ba chiar cu rezervorul plin. O să zbori cu ea ca un conte.

— N-am bani să-mi ofer nici măcar o maşină atît de ieftină, spuse Ed.

— În loc să depinzi de alţii, ai fi independent, liniştit, te-ai simţi grozav de bine. Cu pipiţele, ce-i drept, n-o să faci mare scofală. Le plac maşinile care-ţi iau ochii. Cu una ca asta nu le momeşti. Dar de umblat, o să goneşti de colo-colo ca pasărea, ţi-o garantez. Mi se pare că asta doreşti, nu ?

— E ceva mai complicat. De fapt, călătoresc cu autostopul nu numai ca să fac economie, ci mai ales pentru că ăsta-i un mijloc excelent de a întîlni fel de fel de oameni, de a discuta cu ei... Şi pentru a avea o companie oarecare. La ce bun să umbli singur, cînd vrei să cunoşti altă ţară ? Ce vreau eu e să vorbesc cu americanii...

Celălalt căscă ochii şi lăsă jos ciocanul.

— Să vorbeşti cu americanii ?

— Da.

— Să vorbeşti..., adică de ce, dom-le ?

— Ca să-i cunosc mai bine, să-i înţeleg cum sînt, ce gîndesc, ce le place, şi altele.

— Ia te uită, bătrîne, exclamă mecanicul, ştii că eşti un tip caraghios, matale ! N-oi fi, cumva, niţeluş comunist ?

Ed rîse.

— Cîtuşi de puţin. Am primit o bursă studenţească să vizitez Statele Unite. Trebuie să profit de ea cît mai mult cu putinţă, asta-i tot. Dacă n-o să vorbesc cu americanii, dacă n-o să dorm ca ei, dacă n-o să mănînc ca ei, să mă distrez ca ei, dacă n-o să călătoresc ca ei...

— N-ar strica să faci şi dragoste ca americanii, i-o tăie omul pufnind în rîs.

— M-am gîndit şi eu, spuse studentul.

— Chiar că eşti un tip caraghios !

— Dumneata n-ai fi curios să cunoşti alţi oameni ?

— Eu ? Puţin îmi pasă de alţii ! Am destule griji şi-aşa, cu nevasta şi cu garajul. Omul trebuie să-şi cîştige pîinea, nu ? Concurenţa e dură, pe-aici. Dacă slăbeşti ritmul, asta-nseamnă începutul sfîrşitului : imediat te-nghit ceilalţi. Aşa că muncă, muncă şi iar muncă. Nu ştiu altceva. Nu că mi-ar plăcea, dar America, domnule turist, e o ţară de crocodili. Notează chestia asta şi n-o uita. Dacă cedezi o clipă, p-ormă alergi cu limba scoasă după o pîine, — omul coborî vocea. Atunci te trezeşti că nu mai ai nimic : nici prieteni, nici bani, nici

clienţi. Nimeni nu doreşte s-ajungă acolo, că şi iadul ar fi mai bun, crede-mă.

Se apucă iar de lucru şi izbiturile ciocanului răsunară mai tare, ca şi cum ar fi vrut să recupereze timpul pierdut cu discuţia. Lovind, bombănea printre dinţi şi clătina din cap.

Ed se mai învîrti de colo-colo, pînă cînd sosi Sam, la volanul unui camion. Era un bărbat viguros, de statură herculeană, cu aspect plăcut. Căzură repede de acord. Şoferul părea încîntat să aibă un tovarăş de drum. Era, binenţeles, interzis, dar controalele erau rare.

— Faci bine că-l iei, îi şopti mecanicul, e-un flăcău căruia-i place să stea de vorbă.

— Şi mie, răspunse voinicul. Cade bine.

Îl privi pe Ed cu un zîmbet ciudat. Umplu rezervorul şi porniră la drum. Camionul era confortabil, cu suspensie bună şi aer condiţionat în cabină. După căldura îndurată toată dimineaţa, Ed simţea o senzaţie nespus de plăcută. Evadînd din mînecile suflecate ale cămăşii, braţele lui Sam se lăţeau, enorme, pe volan. Îşi conducea maşina cu multă siguranţă.

Georgia defila dincolo de geamuri, cu casele ei albe cu verande, vegetaţia verde, stufoasă, semi-tropicală şi pămîntul ei roşietic. Era frumos şi odihnitor. Sam îl informă că avea cutii cu bere într-un sertar-frigider, sub scaun. Ed deschise două şi băură. Un dispozitiv magnetic menţinea cutiile în echilibru, pe întinsul tablou de bord.

— Va să zică aşa, călătoriţi ? începu şoferul.

Ed îşi prezentă expozeul obişnuit : era francez, avea douăzeci şi şase de ani, beneficiase de o bursă la Harvard, petrecuse acolo anul şcolar, iar acum călătorea trei luni, ca să se distreze. Din prevedere, avea de pe-acum în buzunar biletul de întoarcere San Francisco—Paris. Se ducea în California, via New York, Washington, Sudul, New-Orleans, Texas, New-Mexico şi Arizona.

— Nostim traseu, mormăi celălalt în chip de cunoscător.

Pînă acum, continuă Ed, totul decursese bine. Găsea că americanii-s primitori, serviabili, ospitalieri. Sam, pe care garajistul îl calificase drept vorbăreţ, asculta tăcut. Cînd tînărul isprăvi, el întrebă, privind într-o parte :

— Eu îţi plac ?

Ed crezu c-a înţeles greşit întrebarea. Răspunse la întîmplare, mulţumindu-i din nou pentru călătorie.

— Dacă-ţi plac, spuse celălalt fără să-l asculte, am putea să ne oprim pe-aici un moment, să ne destindem puţin, ce zici ?

Întoarse capul şi-l fixă pe student în ochi.

— Dar... nu pricep... bîlbîi Ed... cum adică să ne destindem ?

Şoferul avu o tresărire.

— Cum ? Lew nu ţi-a spus ?

— Nu, zău, nu mi-a spus nimic !

Tînărul era îngrozitor de jenat.

— Porcu' ăla de Lew, mi-a făcut figura... o să-i dau o porţie, să mă ţină minte ! Asta-i treaba mea, iar pe tine te-arunc la prima casă, puşlama, şi n-ai decît să te descurci cum ştii !

Era nebun de furie, iar Ed se roşise ca un rac. Parcurseră vreo zece mile, fără să-şi des-

cleşteze gura nici unul, nici celălalt, pînă ce un orăşel se profilă la orizont.

— De vorbăreţi mă lipsesc, spuse deodată Sam. Mă doare undeva de aiurelile şi călătoriile tale ! Aici te debarc. Păcat, adăugă el cu o notă de speranţă în voce, fiindcă eşti destul de simpatic...

Ed nu răspunse. Lîngă primele case, Sam încetini şi opri. Ed coborî, cu sacul în mînă. Ridică privirea spre faţa congestionată care se apleca peste portieră.

— Vă mulţumesc, totuşi, aruncă el, dar nu vi l-aş încredinţa pe fratele meu mai mic.

— Du-te la dracu, răspunse Sam, şi socoteşte-te fericit că n-am vrut să abuzez de forţă şi n-am profitat de situaţie. Altfel...

— Vă sînt profund recunoscător, spuse tînărul, foarte politicos.

Începu să înainteze de-a lungul şoselei. Camionul se îndepărtă şi mări viteza. Ed îl urmărea cu privirea. Inima-i bătea ceva mai repede.

Localitatea nu era decît un biet orăşel. Cîteva garaje, *snackbaruri*, un *drugstore* la marginea drumului şi un mic grup de case întinzîndu-se în spatele lor. Căldura devenise toridă, atmosfera de plumb, şoseaua pustie. Tînărul ezită o clipă, apoi se îndreptă spre un *snack*. O chelneriţă cu părul blond şi faţa plină de pete roşii îl privea cum se apropie. Intră şi se sui pe-un scaun înalt la bar. Ea rîdea.

— Un băiat frumos, ca dumneata, să coboare din camionul lui Sam... Să vezi şi să nu crezi !

Contrariat, Ed o privi fără să răspundă.

— Trece pe-aici la fiecare trei zile, de cinci ani încoace. Îţi dai seama că-l cunoaştem.

Tînărul izbucni în rîs.

— Eu nu-l cunoşteam. Pînă azi-dimineaţă, la ora zece, n-auzisem de el.

— Atunci se schimbă situaţia.

— Cred şi eu. Speram să ajung pînă la Atlanta, şi acum iată-mă-n pană.

— Şi-asta numai pentru că...

Femeia chicoti.

— Da, confirmă el, pentru că !

— Ce lume, suspină ea. Şi eu îmi spuneam că n-ai aerul să fii unul d-ăla. Iar Sam părea nemulţumit, dumneata descumpănit... Deci, e clar.

Îi servi un pahar cu lapte rece şi declară că, după o emisiune pe care a văzut-o la televiziune, cică televiziunea abordase acest subiect, zău aşa, „ei" erau mult mai numeroşi decît s-ar crede. Se luaseră interviuri unor doctori, psihiatri, sociologi şi chiar unor invertiţi, a căror faţă era ascunsă de-o mască neagră, ceea ce le dădea un aer de gangsteri. Merita să-i auzi ! Pe mine, m-au scîrbit la culme. Cînd te gîndeşti că atîtea femei sărmane n-ar pretinde mai mult, te-apucă mila. Ce-nseamnă viciul, dom-le.

Ed îşi sorbea laptele şi se simţea foarte bine. Îi plăcea această familiaritate americană care-ţi permite să începi o conversaţie şi să intri în miezul problemei fără ca măcar să ştii cu cine ai de-a face, într-un chip perfect natural. Peste un minut, îşi vor spune pe nume. Peste zece

minute, se vor despărţi ca nişte vechi prieteni şi nu se vor mai revedea niciodată.

— Eu mă numesc Emma. Dar dumneata ?

— Ed.

— Acum dau eu un rînd, Ed. Mai bei un pahar ?

Acceptă şi-şi relată încă o dată povestea. Ea se minună de norocul lui. Călătoriile-s doar atît de scumpe, atît de complicate, cum să-ţi oferi acest lux ? În plus, cu numai cincisprezece zile de concediu pe an, e greu să te depărtezi prea mult de casă. Cînd Ed îi declară că în Franţa salariaţii aveau cîte patru, sau, în unele cazuri, chiar cinci săptămîni de concediu plătit, Emma nu vru să-l creadă cu nici un chip.

— Cinci săptămîni ! Ei, pe dracu, spune-i lui mutu'... ! strigă ea. Tragi nişte minciuni gogonate, ca să-ţi lauzi neamul.

Pentru ea, Europa însemna un continent cumva subdezvoltat, expus în permanenţă crizelor politice şi-n care ar domni tot timpul haosul, dacă Statele Unite nu şi-ar băga nasul. Ed încercă să-i nuanţeze aprecierile, dar ea i-o reteză scurt :

— Uite, decît să batem apa-n piuă, mai bine luăm de exemplu chiar cazul dumitale. Nu francezii ţi-au oferit plimbarea asta, ci americanii. Aşa-i ? Singur, n-ai fi avut mijloace. Dacă m-am înşelat, atunci...

Argumentul era definitiv. Ed renunţă să-l mai comenteze şi schimbă subiectul :

— Ce oameni celebri din Franţa cunoşti ? întrebă el.

Emma reflectă un moment.

— Cred că nu cunosc decît trei : Maurice Chevalier, generalul de Gaulle şi Brigitte Bardot.

— Numele de Molière îţi spune ceva ?

— Molière ? N-am auzit.

— Scuză-mă, spuse el, m-am prostit.

— De ce ?

— Aşa.

— Spune-mi...

— N-o să înţelegi. Pe la noi, oamenii suferă de boala culturii. Adorăm referirea la literatură, jonglăm cu ea, sîntem incorigibili. E un virus care, din cînd în cînd, m-atinge şi pe mine.

— Nu se poate trăi fără să-l cunoşti pe Molière ?

Femeia pronunţa „Moleière“. Tînărul rîse.

— Ba da, se poate. Se poate foarte bine.

Emma îl privi cu gravitate.

— Dar dumneata ai auzit de Sonny Liston ?

Ed reflectă. Nu-şi amintea. Mărturisi.

— E un boxer, spuse ea. Cultura-i bună, da' şi viaţa de toate zilele e la fel de importantă. Liston e flăcăul pe care l-a doborît Cassius Clay, de două ori la rînd. Astea-s lucruri pe care trebuie să le ştii, cînd ţi s-o pomeni de ele.

— Înţeleg.

— În America, Liston e mai important decît Molière.

— Sigur, Emma, fără nici o îndoială.

Uşa se deschise. Un tînăr negru, care tocmai îşi garase maşina în faţa barului, intră. Surîsul Emmei dispăru. Îşi lăţi palmele pe tejghea.

— Aici nu servim oameni de culoare, aruncă ea cu răceală.

Tînărul şovăi, îl privi pe Ed, se balansă o clipă de pe-un picior pe altul, apoi ieşi în tăcere. Ed îl văzu urcînd iar în maşină, cu fruntea brăzdată de-o cută. Pusese mîna pe cheia de contact, neputîndu-se hotărî să facă imediat gestul care i-ar fi definitivat umilirea. Ed, impulsiv, se repezi la uşă şi-o deschise.

— Allo ! strigă el. O clipă...

Se apropie de maşină.

— Mergeţi din întîmplare spre Atlanta ? Şi, dacă da, aţi putea să mă luaţi şi pe mine ?

Negrul îl privi stupefiat, încercînd să-nţeleagă în ce consta cursa care i se întinde, dar accentul tînărului şi explicaţiile acestuia îl convinseră repede că rugămintea era sinceră. Zîmbi la rîndul său.

— O.K., Joe, urcă. Merg spre Atlanta.

Ed alergă în local să-şi ia sacul de călătorie. Emma se uita la el ca la un păianjen găsit în pat.

— Cum aşa, derbedeule, strigă ea, eşti scrîntit, sau ce-i cu tine ? Cobori din cabina unui pederast ca să urci în rabla unui puturos de negru ? Ia te uită, ce mentalitate ! Ce nenorocit ! M-am înşelat rău de data asta.

— La revedere, Emma ! Fără supărare. La revedere.

Îşi apucă sacul, îndreptîndu-se spre uşă.

— Nici gînd să ne revedem, băiete. Nu te mai las să pui piciorul aici, chiar de-ai veni de braţ cu Preşedintele !

Din prag, studentul îi trimise o sărutare.

— Mulţumesc pentru paharul cu lapte.

Urcă în maşină, urmărit de privirea mînioasă a chelneriţei. Emma dădea din cap. Europenii

scăzuseră mult în ochii ei. Se îndepărtară. Tînărul negru rîdea.

— Părea foarte supărată, dom-le.

Ed îi povesti păţaniile sale din cursul dimineţii. Celălalt rîdea acum în hohote.

— Nu vă e teamă ? întrebă el.

— De ce să-mi fie teamă ?

— Că mergeţi cu mine. În maşina unui negru.

— Nu.

— Curios. Mă cheamă Tom. De unde veniţi ?

Ed se prezentă şi-şi expuse situaţia. Tom îl întrebă despre Europa, cum se trăia acolo, cum erau locuinţele, munca, salariile, dacă peisajele-s frumoase, dacă solul e bogat, dacă rasismul joacă vreun rol, dacă oamenii-s fericiţi.

— Eu sînt învăţător, spuse el, trebuie să profit de prezenţa dumneavoastră ca să mă instruiesc ; este pentru prima oară, şi fără-ndoială şi ultima, că am ocazia să plimb un francez în rabla mea.

Ed fu nevoit să se lanseze într-o adevărată conferinţă. Interlocutorul său era dornic să afle tot. Pentru el, ca şi pentru Emma, Europa era un continent divizat şi oarecum înapoiat — în raport cu dezvoltarea Americii — măcinat de tot felul de conflicte interne.

— Cîteodată, în ziare, spuse el, se vorbeşte de-o Europă unită, dar problema asta pare mereu repusă în discuţie şi amînată pe mai tîrziu. Totuşi, e foarte simplu, unirea face puterea. Ce aşteptaţi ?

— De departe, lucrurile par într-adevăr simple. De aproape, treaba-i mai delicată. Toată lumea, sau aproape toată, este de acord cu prin-

cipiul unității, însă nu se pot înțelege asupra mijloacelor de realizare.

Cînd povesti că-n Cartierul Latin un negru și-o albă puteau să se plimbe la braț fără să suscite vreun comentariu răuvoitor, tovarășul său clătină neîncrezător din cap.

— Mi-e greu să vă cred, suspină el. În orice caz, încă multă vreme de-acum încolo n-o să vedem pe-aici un asemenea spectacol. Poate copiii mei să-l vadă cîndva, dar eu nu.

— Să sperăm că da, spuse Ed. Rasismul...

Tom îl întrerupse :

— Dumneavoastră nu puteți ști ce-nseamnă rasismul. Ar trebui să fiți negru. E ceva organic și organele nu ne aparțin decît nouă. E o absență. O amputare. Ca și cum ai respira cu un singur plămîn.

Studentul pomeni de noua legislație. Celălalt rînji.

— Sigur că da, iată un progres evident. Numai că legile nu servesc la nimic, atîta timp cît nu se schimbă moravurile. Numai acestea contează, pentru că mentalitatea reprezintă cotidianul, viața de toate zilele.

— Înțeleg.

— Înțelegeți, dar nu puteți ști.

Mașina descrise brusc o buclă violentă. Întorcînd capul spre vecin, tînărul învățător slăbise pentru o clipă atenția.

În spatele lor, izbucni urletul unei sirene.

— Asta-i norocul meu, gemu Tom. Trebuia să se afle un polițai chiar în spate. Fir-ar să fie !

Un motociclist ajunse-n dreptul lor și le făcu semn să tragă la margine. Tom se supuse.

— Mai ales, să nu vă mirați de nimic, orice s-ar întîmpla, și să nu deschideți gura, decît dacă vă interoghează. Lăsați pe mine.

Agentul își ridică motocicleta pe suport, chiar în fața mașinii. Se apropie încet de portieră, privindu-i cu dușmănie. Într-o fracțiune de secundă, chipul învățătorului se alteră, oferind o fizionomie de idiot, de imbecil, de analfabet, care-l înghețã pe Ed.

— Ce-am făcut, dom-le agent, de mă opriți ca p-un hoț ?

— Hîrtiile ! ordonă celălalt.

— Imediat, domn-agent !

Întinse un plic. Polițaiul îi studie conținutul, cu o mină dezgustată.

— Ia zi, cioroiule, mîrîi el, ți se-ntîmplă adesea să faci zigzaguri pe șosea ? Ai băut, sau ce dracu ai ?

— Eu beau numa' lapte, dom-le agent.

— Degeaba, tot nu te-albești, rînji celălalt.

Propria-i glumă îl făcu să rîdă în hohote. Mîinile lui Tom se crispară imperceptibil, pe volan. Începu și el să rîdă, cît putu de tare.

— Sînteți foarte glumeț, dom-le agent.

— Eu, glumeț ? O să vezi tu acuși dacă-s glumeț.

Dădu ocol mașinii.

— Pune-n funcțiune semnalizatorul din stînga...

Tom se supuse.

— Acum, cel din dreapta.

Tom execută comanda.

— Farurile.

Cinci minute se scurseră astfel. Agentul cercetă amănunţit vehicolul, stabilind, în treacăt, că farul drept luminează prea slab, că placa de înmatriculare e prea murdară, deci nu se poate citi şi că ştergătoarele de parbriz nu funcţionează.

— În rezumat, conchise el, conduci o maşină care nu corespunde normelor de securitate a circulaţiei. O să-ţi închei imediat un proces-verbal.

Scoase un chitanţier. Tom deveni rugător :

— Hai, domnu'agent, se smiorcăi el, fiţi bun, vă implor ! Maşina mea nu-i într-o stare chiar atît de proastă.

Agentul afişa un zîmbet neplăcut. Simţea prada în gheare.

— Protestezi, cioară ? Vrei să zici că nu-mi cunosc meseria ? Ai ?

— N-am spus asta, domnu' agent, dar maşina mea...

— Gura !

Inima lui Ed bătea nebuneşte. Îl cuprinsese deodată o furie oarbă.

— Ştergătoarele merg, sau nu merg ? reluă poliţaiul. Nu merg. Bun. S-a constatat.

— Dar nu plouă niciodată în anotimpul ăsta...

— Regulamentul e regulament.

Tom apăsă pe un buton. Ştergătoarele de parbriz se puseră în funcţiune. Chipul negrului se lumină.

— Vedeţi, domn-agent, merg, merg foarte bine ! Priviţi !

— Cum de-acum funcţionează şi înainte n-au vrut ?

— Nu ştiu.

— Ar trebui să ştii.

— Probabil c-atunci am apăsat pe alt buton.

— Pe alt buton... ?

— Poate.

— În cazul ăsta, nu ştii să-ţi manevrezi rabla !

— Dar...

— Taci. Asta-i foarte grav.

— Vă spun că...

— Ascultă, cioară, una din două, la alegere, şi fără tocmeală : contravenţie pentru proasta funcţionare a maşinii, sau contravenţie pentru nepricepere în utilizarea ei.

— N-aş dori nici una, nici alta, dom-le agent.

— Nu ţine, cioară.

— Contravenţiile costă scump şi eu sînt sărac, dom-le agent.

Broboane de sudoare se scurgeau pe fruntea învăţătorului. Ed nu se mai putu stăpîni.

— Domnule agent... începu el politicos.

Celălalt i-o reteză cu brutalitate :

— Nu te-am întrebat cît e ceasul. Eu nu stau de vorbă cu albii care fac prietenie cu negrii. Negrii-s nişte nevolnici, oameni de nimic, dar d-ăştia ca tine-s mai puţin decît nimic.

— Sînt nepotul consulului francez din Atlanta, îi răspunse Ed cu voce seacă, fără să clipească. Mă voi plînge de dumneata, domnule agent numărul 7651.

Polițaiul deschise gura și-o închise șovăind.

— Cum ați spus ? întrebă el după cîteva momente.

Ed își repetă fraza. Agentul era, evident, descumpănit. Consulul Franței din Atlanta era unul din obișnuiții mesei de bridge a guvernatorului Statului Georgia. Numele său apărea adesea în rubricile mondene ale ziarelor. Astea erau lucruri cunoscute și de ultimul agent din partea locului. Își îndulci tonul.

— Cum se face că vă găsiți în mașina acestui negru ?

— A avut amabilitatea să mă ia ca pasager. Sînt student și fac auto-stop în dorința de a vă cunoaște țara.

Agentul căzu pe gînduri. Accentul tînărului suna exact ca cel al actorilor francezi din filme. Nu exista nici o îndoială în privința originii sale străine. Optă pentru prudență.

— Bine, spuse el, silindu-se să zîmbească. Bun... Evident, asta schimbă oarecum lucrurile. În definitiv, ștergătoarele funcționează, nu ? Nu văd de ce v-aș căuta nod în papură...

Se legăna nehotărît, de pe-un picior pe altul. Continuă :

— Înțelegeți, în meseria mea trebuie să fii cu ochii-n patru. Eu... puteți să plecați. Și fiți atenți la zigzaguri...

— Mulțumesc, domn-agent.

Își reluară drumul. Polițaiul îi urmărea din ochi, contrariat. Motorul uzat luă viteză. Ed izbucni în rîs.

— L-am dus, ca pe-un fraier !

— Cum, nu-i adevărat că sînteți... ?

— Sigur că nu. Merita să-ncerc !

— Dar...

— Sistemul D., prietene, tipic francez. Garantat, autentic.

Tom era uluit. Ed se rezemă de banchetă. Era scîrbit.

— De ce să te umilești și să te supui toată viața ? întrebă el.

Celălalt nu încercă să-și justifice atitudinea.

— Doar v-am prevenit ; dumneavoastră nu puteți înțelege.

Ceasul indica aproape două după-amiază. Studentul propuse o escală, ca să mănînce cîte-un sandviș. Opriră la un *snack* rutier unde, fără să coboare din mașină, comandară gustări. Îi servea un chelner negru, cu chipul descompus de neliniște. Se aplecă spre Tom, șoptindu-i rapid cîteva cuvinte, al căror sens scăpă francezului. Cînd chelnerul se-ndepărtă, învățătorul îl informă că s-au produs tulburări la Atlanta. Se alcătuise un cortegiu de negri, care pretindeau dreptul la înscriere pe listele electorale. Poliția le interzisese înaintarea spre primărie. Izbucnise o ciocnire. S-au tras focuri de armă. La radio se anunțase că sînt mai mulți răniți, de-o parte și de alta. Căile de acces spre capitala statului erau controlate cu strictețe. Timid, învățătorul se oferi să-l găzduiască o noapte pe Ed. Locuia, cu familia sa, într-un orășel situat la cîteva mile de Atlanta.

— Ar fi periculos pentru dumneavoastră să ajungeți la Atlanta în seara asta, spuse el. Dacă

ne opresc la vreun baraj al poliţiei, vom fi automat suspectaţi de intenţii condamnabile, dumneavoastră ca sprijinitor integraţionist, eu ca negru, şi amîndoi ca militanţi. E preferabil să aşteptăm pînă se calmează spiritele. Poliţiştii de pe-aici nu se prea încurcă cu legalitatea, n-o să fiţi luat mereu drept nepotul consulului.

Ed aprobă, oarecum surprins de oferta aceasta atît de ospitalieră. Apoi se decise să-şi încerce norocul şi acceptă, spre marea bucurie a vecinului său.

— Nu vă temeţi, veţi fi bine tratat.

Tăcură cîteva minute, ascultînd zgomotul egal al motorului.

— Ciocnirile rasiale sînt frecvente? întrebă studentul.

— Actualmente, da.

— Participaţi vreodată la ele?

— Adesea.

Tom încetini şi-şi trase cu o mînă, în sus, manşeta pantalonului. Muşchiul negru al piciorului drept era brăzdat de o cicatrice roşie, largă, zimţuită egal de mici puncte întunecate.

— Cîinii.

II

LOVITURILE se revărsau fără-ncetare. Epuizat, omul nu mai putea nici să le oprească, nici să le evite. Sîngele-i şiroia pe obrazul

tumefiat. Doi dintre agresori i se agăţaseră de braţe, paralizîndu-l, în timp ce un al treilea îi lovea sistematic faţa. Încerca zadarnic să strige. Chiar în clipa cînd se prăbuşea, văzu o maşină oprindu-se pe şosea şi doi bărbaţi năpustindu-se spre el. Unul era negru, ca şi agresorii, celălalt un alb de statură mică. Leşină.

Zdruncinăturile îl treziră. Se afla lungit pe bancheta din spate a unui automobil, probabil vechi, judecînd după arcurile care-i intrau în carne. Înainta încet, pe-un drum de pămînt. Cineva îi ştersese faţă. Nu mai sîngera, dar se simţea zdrobit, distrus, incapabil de cel mai mic gest. Din prudenţă, îşi ascunse revenirea la viaţă şi ascultă. În faţă, cei doi bărbaţi care săriseră, pare-se, să-l salveze, stăteau de vorbă. Negrul conducea.

— Nu trebuie să-i urîm, spunea el. Nu pot fi socotiţi realmente răspunzători. Nu-s decît nişte puştani, lipsiţi de orice educaţie, fără serviciu, fără cămin, lăsaţi de capul lor. Fură, jefuiesc, sînt periculoşi, chiar şi sticleţii se tem de ei. Nimic n-are putere asupra lor, nici blîndeţea, nici raţiunea, nici casele de corecţie. Sînt născuţi nicăieri, vin de nicăieri, merg spre nicăieri, nu se opresc nicăieri, cutreieră satele şi oraşele în căutarea unor cîştiguri imediate, imediat consumabile, care să le asigure supravieţuirea de la o zi la alta. Sînt nişte dezrădăcinaţi, simpli şi brutali, nerecunoscînd decît dreptatea celui mai tare. Sînt de temut şi-ntr-adevăr temuţi. Evident, fac un mare rău cauzei noastre, comunităţii noastre şi nimeni nu poate rezolva problema lor.

— În tot cazul, spuse albul, am sosit la timp. Altfel îl omorau pe bietul om.

— Probabil, răspunse celălalt.

Rănitul de pe bancheta din spate tresări. Imposibil să te-nşeli, albul avea accent francez. Gemu şi şopti cu voce slabă :

— Lua-i-ar dracu' de blestemaţi !

Fu rîndul lui Ed să tresară surprins.

— Ia te uită !

— Ce-i ?

— Înjură în franceză.

— E ziua francezilor, glumi învăţătorul.

— Numai un francez putea să toarne o înjurătură atît de autentic franţuzească.

— Dacă înjură e semn bun, spuse Tom.

Studentul se aplecă spre rănit, un flăcău uriaş şi bărbos, care-l săgeta ironic cu singurul său ochi valid, celălalt fiind închis şi umflat.

— Te simţi mai bine ?

— Francez, amice ? întrebă bărbosul în limba sa natală.

Primind un răspuns afirmativ, continuă :

— Bine, acum sîntem doi. Va să zică am avut noroc cu voi. Eram la ananghie. Bestiile alea mă făceau bucăţele. Unde mă duceţi ?

În cîteva cuvinte, Ed îl puse la curent cu situaţia.

— Eu sînt sătul pînă peste cap de încurcăturile lor rasiale, spuse rănitul. E o nebunie să te laşi găzduit de-un negru pe care nu-l cunoşti. Poate-i o capcană pentru imbecili, frate !

Ed îl privi cu răceală.

— Poate, dar n-avem altă soluţie, mai ales în halul în care te afli. Ai nevoie de îngrijire,

bătrîne. Dar, dacă vrei, te culcăm imediat la marginea şoselei şi te lăsăm acolo. Cum doreşti.

Grăsanul bombăni nemulţumit, apoi tăcu. După cîteva minute exclamă :

— O. K. ! Mă numesc Barthélemy, iar pentru prieteni Bart.

— Eu sînt Ed. Iar el e Tom.

— Hello, Bart, răspunse Tom. Cum te simţi ?

— Rău, răspunse rănitul în engleză. Spinarea mă doare, de parcă mi s-ar fi cuibărit sub coaste un urs. Iar pielea-i ca de rac fiert.

— Avem o alifie grozavă pentru asemenea cazuri, spuse Tom. Mai rabdă puţin, s-ajungem acasă. Sîntem aproape.

— Vă cedez conducerea operaţiunilor, copii.

Se răsturnă, gîfîind, pe spate. Erau în plin cîmp şi înaintau, sub soarele dogorîtor, printre plantaţiile de tutun. Bart închise ochii şi-ncepu să rîdă. Ceilalţi îl imitară curînd.

— Tîmpită ţară ! strigă Tom.

Şi s-apucă să cînte :

Consulul Franţei, ah ! ah !
Din cetatea Atlantei, ah ! ah !
S-a pupat c-un amic, hop ! hop !
Dar nu ştie nimic. Nimic ! Nimic !

— E scrîntit, constată Bart. Ce tot îndrugă amărîtul ăsta ? L-a bătut soarele în cap, ori ce dracu' are ?

Ed îi explică despre ce era vorba. Bărbosul îl ascultă, competent.

— Ideea n-a fost rea, dar, cu poliţiştii, nu poţi să ştii niciodată cum iese. Cel mai bine-i să n-ai de loc idei.

— Ai avut adesea de-a face cu ei?

Bart nu răspunse. Părea să se simtă destul de rău, gemea des, cu o mînă crispată pe stomac. Curînd își pierdu cunoștința. Cînd Tom și Ed îl dezbrăcară, puțin mai tîrziu, trupul lui apăru plin de vînătăi. Inert, se lăsă așezat în pat, iar mama învățătorului îl fricționă îndelung cu faimoasa alifie, pe care fiul ei o lăudase că-i bună la asemenea treburi.

Era o femeie enormă și viguroasă, cu privirea timidă, dar slobodă la gură.

— Să știți că-i pentru prima oară că mîngîi un alb în felul ăsta, spuse ea zîmbind, în timp ce masa cu grijă corpul gol al lui Bart, insistînd asupra locurilor celor mai lovite.

Făcuseră cerc în jurul patului și rîdeau.

— E vînjos, flăcăul, exclamă Addie, sora lui Tom, o puștoaică de optsprezece ani, care examina curioasă pielea albă a rănitului. Ce caraghios e părul ăsta blond! Parc-ar fi de mătase.

— Addie, îi strigă Tom cu reproș.

— Da' ce-am zis? Mă instruiesc și eu. Pe cît văd, continuă ea, din fericire pentru iubitele lui, esențialul este intact.

Izbucniră din nou în rîs. Pe Ed îl amuza această naturalețe lipsită de afectare. Îi primiseră cu surprindere, apoi deveniseră plini de căldură, de-ndată ce familia fu pusă la curent cu aventurile lor din cursul zilei.

Bart fu învelit cu grijă și toată lumea se retrase pe verandă, locul de adunare al familiei, cum se obișnuiește în statele din Sud. Locul era răcoros și ferit. O banchetă largă, încăpătoare, era agățată de plafon. Addie și Bing, fratele mai mic al lui Tom, o luară cu asalt și se instalară pe ea, în timp ce lui Ed i se oferi un balansoar confortabil. În acest loc, cu climă aproape tropicală, dacă voiai să te simți bine, trebuia să te legeni, ca să agiți mereu aerul din jurul tău.

Tînărul fu nevoit să suporte un foc concentric de întrebări despre Franța, mai ales din partea lui Addie, care, după cum mărturisea ea însăși, autoironizîndu-se, continua să se instruiască. Era o fată cu ochii veseli, vocea puțin răgușită, încheieturile fine, plină de temperament. Talia subțire și pantalonul lipit de șolduri îl fascinau pe Ed, care se temea ca tulburarea lui să nu fie remarcată și, cine știe, judecată cu asprime. Din această cauză, se strădui să privească mai rar în direcția fetei.

Tatăl învățătorului critica vremurile care ajunseseră atît de grele. Rasismul descompunea totul, amplifica ura, năștea teroarea. Bătrînul părea să regrete epoca în care barierele de culoare fuseseră ferme, bine stabilite, niciodată puse la îndoială, cînd fiecare își cunoștea locul și știa să păstreze distanța, astfel încît incidentele erau rare... Desigur, spunea el, eu nu pot decît să doresc emanciparea oamenilor de-aceeași rasă cu mine, dar aș fi preferat ca ea să vină mai natural, fără să fie nevoie s-o smulgi în fiecare clipă.

Tom replică — dînd curs probabil unei dispute mai vechi — că ceea ce nu li se dădea, trebuiau să smulgă, fie și cu forța. Timpul va vindeca rănile. Dacă n-o să ne reclamăm noi

drepturile, spunea el, cine va fi atît de generos să ni le dăruiască ? Nimeni. Și el se-ndoia că, fără răscoalele care zguduiau pe-alocuri țara, fără manifestațiile pentru integrare în școli și pentru dreptul de înscriere pe listele electorale, Președintele ar fi făcut un asemenea efort de legiferare în Cameră și în Senat. Addie împărtășea ideile fratelui ei. Bătrînul deplînse nerăbdarea tinerei generații. Copiii îl combătură, susținuți — printr-o tăcere semnificativă — de stăpîna casei.

Cînd discuția ajunse la apogeu, ea murmură cu o voce cîntată : *Ask, and it will be given you ; seek, and you will find ; knock, and it will be opened to you...* [1]

— Amin, suspină tatăl.

Și tăcu, învins.

— Amin, strigă micul Bing, cu o voce pătrunzătoare, care-i făcu pe toți să rîdă. Așa spune pastorul, iar pastorul are totdeauna dreptate.

— Ce se crede despre noi în Franța ?

— Lupta voastră e urmărită cu simpatie. Este foarte ușor să ai conștiință... de la distanță, cînd nu ești tu însuți obligat să optezi.

— Francezii nu sînt rasiști ?

— Ba da, ca toată lumea. Au dovedit-o între 1940 și 1944, cînd antisemitismul naziștilor a găsit aprobarea — sau cel puțin, indiferența tacită și pasivă — a multora. Au dovedit-o și-o mai dovedesc față de nord-africani, mai curînd

---

[1] „Cere și ți se va da ; caută și vei găsi ; bate și ți se va deschide“ (Matei, VI, 6).

tolerați, decît integrați : îi acceptă alături de ei dar nu-i recunosc chiar ca pe niște semeni de-ai noștri.

— Și negrii ?

— Sînt simpatizați, cît timp nu fac zgomot.

— Știu de Little Rock, Birmingham, Selma, Los Angeles ?

— Desigur, francezul este un tip informat. Cunoaște lumea în care trăiește. Nu degeaba are televiziune. Imaginile luptelor voastre, cîinii, ura, aparatul polițienesc, îi sînt familiare. Îl emoționează foarte mult. Spune : „Oricum, prea-s de tot și americanii ăștia ! Ia te uită la ei, cine s-a găsit să dea lecții altora !“ Este indignat, francezul nostru, cît se poate de indignat. Dac-ar fi acolo, le-ar arăta el, cu siguranță ! Dar, ce să vezi... programul se schimbă și el nu se mai gîndește la America. Așa-s oamenii...

— E oribil ceea ce spuneți, murmură Addie.

— Ce-ați vrea să facă ?

— Nu știu.

— Trebuie să recunoaștem, ce-i drept, că și-a avut și el porția sa de probleme coloniale și rasiale. Acum simte nevoie de odihnă.

— Dacă toată lumea s-ar odihni, am fi singuri.

— Lupta o duci întotdeauna singur.

— Dar asta nu-i just.

— Nu mă-ndoiesc că-n timpul războiului din Algeria, și americanii-și trăiau mica lor criză de emoție, plină de virtute, înainte de a răsuci butonul televizorului.

Tatăl schiță un gest obosit.

— Așa e. Și noi gîndeam ca toată lumea...

Se lăsă un moment de tăcere. Apoi Addie pufni zgomotos, se ridică și trecu în sufragerie.

— Pun imediat un disc. Asta o să ne înveselească.

O trompetă sfîșie aerul serii și tînăra reveni în pași de dans, întinzînd mîinile spre Ed, care se sculă stîngaci. După cîteva clipe, nu mai reuși să imite contorsiunile Addiei, al cărei corp părea posedat de ritm și, în timp ce toată lumea rîdea și bătea din palme în cadență, Ed se simți ridicol.

— Dar ce vă-nvață la școală ?

— Ta-ta-ta-ta ! țipa toată familia, iar mama improviza cu voce puternică. Bing se-apucă să-l maimuțărească pe Ed și rîsetele se întețiră. Apoi tempo-ul se încetini. Addie își trecu brațele după gîtul partenerului și se strînse la pieptul lui. Degaja un miros pătrunzător, aproape animalic. Bing o invită pe maică-sa și-o atrase în cerc. Îi venea doar pînă la mijloc și se agita ca un drac.

— Nu mai merge, la vîrsta mea, gîfîia maică-sa, conducîndu-l totuși pe puști cu ușurința unei vechi obișnuințe.

Tom însuși intră în joc, dansînd cu un scaun în brațe și mimînd figuri pline de grație, cu o parteneră invizibilă. Addie încerca să-l tulbure pe Ed, lipindu-se de el. Reuși, și-atunci încetini și mai mult ritmul.

— Dumnezeule, îi șopti Ed la ureche, doar nu-s de lemn.

— Te cred, profesore, sînt sigură. E prima oară-n viața mea că dansez cu un alb, mă instruiesc.

— Cu folos ?

— Da. Bărbații-s toți la fel, în anumite privințe. Iată prima mea constatare.

— De ce mă numești profesor ?

— Tom mi-a spus că te vei dedica învățămîntului.

— E adevărat.

Rîse destins și totuși excitat.

— Nu te supără faptul că-s neagră ?

— Mai curînd, mă irită. E ceva neobișnuit.

— La mine, cu-atît mai mult. Aici așa ceva nu există, ceea ce facem noi în clipa asta. Ei au dancingurile lor, noi pe-ale noastre. Fiecare la locul lui. Dar dumneata ești european, nu-i tot aia.

— Totuși, sînt alb.

— Un francez seamănă cu un texan, pe cît seamănă o șopîrlă cu-o vacă.

— Dar dumneata ce simți, cînd te ține-n brațe un alb ?

— Mai întîi că-i ceva imposibil care se realizează, deci mi-apare puțin ireal. Apoi mirosul...

— Eu miros ?

— Ai un miros ciudat.

— Asta voiam eu să-ți spun ție.

— Dar eu am făcut două dușuri azi.

— Nu-i vorba de curățenie, ci de piele.

— Desigur.

— Știi c-ai reușit să mă tulburi ? Ce-o să spună părinții tăi ?

— Nimic. Sînt fericiţi să te primească-n casa lor, atîta tot. Noi n-avem complexe, în problemele sexuale. Faptul că sînteţi aici înseamnă un fenomen unic, aproape de necrezut! Asemenea minuni nu se-ntîmplă decît o dată-n viaţă.

— Să mă primească e una şi să mă vadă strîngîndu-le fiica în braţe, e alta.

— Noi trăim aproape de natură. Nu prea facem caz de pudoare.

Îl privi cu acelaşi aer de simplitate curioasă, cu care examinase trupul lui Bart, la începutul serii.

— Voi, profesorii, continuă ea, gîndiţi prea mult şi vă puneţi prea multe întrebări. Sînteţi ca şi Tom, răsuciţi tot mereu fel de fel de idei prin cap.

Discul se opri. Se despărţiră. Bing o lăsă pe maică-sa, care le ceru s-o ajute să pregătească masa. Ed rămase pe terasă cu Tom şi cu tatăl acestuia. Aerul era dulce şi mirosea a tutun. Se lăsa seara. În faţa lor, cît vedeai cu ochii, se-ntindeau plantaţii de tutun, frumos aliniate. La o întrebare a tînărului, tatăl se lansă într-o expunere amănunţită despre modernizarea culturilor. Tom servi de băut. Aşteptară cu răbdare cina. La radio se anunţă că tulburările din Atlanta se liniştiseră, dar că o nouă manifestaţie era prevăzută pentru ziua următoare.

— Poate c-ar trebui să mă duc şi eu, spuse învăţătorul.

*

Ed se chinui mult pînă să adoarmă. Spera şi se temea în acelaşi timp de-o vizită a Addiei.

Dar adormi şi se trezi în plin soare. Deschise un ochi. Din patul său, aşezat în celălalt capăt al camerei, Bart îl contempla ironic, sprijinindu-se într-un cot.

— Cunosc un tip care şi-a cîştigat o dimineaţă glorioasă, îi aruncă acesta batjocoritor.

Era adevărat. Ed roşi.

— Cum te mai simţi, băieţaş? întrebă bărbosul.

— Bine. Dar tu?

— La fix. Cam paradit, desigur, dar putea să iasă şi mai rău, după tăbăceala pe care-am încasat-o. M-aţi îngrijit bine, tu şi cărbunarul ăla al tău.

— Nu-i cărbunar, e învăţător, preciză Ed iritat.

— E-n ordine.

— De unde vii?

— De peste tot, de nicăieri, călătoresc pur şi simplu, răspunse celălalt evaziv. Chipurile, să văd ţara.

— De mult timp?

— Oarecum.

— Încotro mergi acum?

— Spre Sud.

— Şi eu. Am putea...

— Am putea, domnule anchetator, sigur c-am putea...

Bart dădu păturile la o parte şi se sculă, cît era de lung. Era mult mai înalt, mai voinic şi mai puternic decît Ed; îl cîntări din ochi, zîmbind.

— Omul are cîteodată nevoie de unul mai mic ca el, e-adevărat, spuse Bart. Te-ai bătut

bine ieri, fluturaş. Sigur, cu trei bandiţi pe capul meu, eram aranjat. Cu atît mai mult, cu cît micuţii ăia nu se jucau. Ia uită-te aici !

Se apucă să-şi studieze vînătăile care-i acopereau corpul. Ed îi povesti cum fusese doftoricit şi despre alifia cu renume.

— M-au fricţionat chiar peste tot ?

— Absolut.

— Chiar şi-aici ?

Arătă o echimoză pe pubis.

— Chiar şi-acolo.

— Doamne Dumnezeule, strigă comic Bart, nu mai prezint nici un secret pentru nimeni !

— Într-adevăr. Mai ales că te-am îngrijit, ca să zic aşa, în colectiv. Musculatura ta a fost apreciată la justa-i valoare.

Ed rîdea.

— Erau de faţă şi ceva fete ?

— Una. Sora lui Tom, Addie.

Descrise întoarcerea, primirea, seara.

— În fond, spuse Bart, negrii ăştia-s nişte imbecili cumsecade.

— Nişte oameni cumsecade, îl corectă studentul.

— Dacă ţii neapărat, băieţaş, dacă insişti...

Merse la fereastră, fluieră şi se întoarse înviorat.

— Ai uitat să-mi pomeneşti de fetişcana asta nostimă !

Ed se repezi la fereastră. Nu departe de ei, Addie întindea nişte rufe, pe-o frînghie suspendată între doi pomi.

— Ea-i Addie, spuse Ed.

Se simţi roşind. Bart clătină din cap.

— Frumoasă bucăţică.

— E fata celui care ne găzduieşte.

— Şi ce dacă ?

— Nimic.

— Uite, bătrîne, spuse Bart, îmi place, îi plac, ne placem, facem dragoste, aşa-s eu. Nici un fel de complicaţii. Viaţa e scurtă. Trebuie să ai însă în vedere că e ceva care mă deranjează la negrese : lîna aia creaţă care le creşte pe cap. Dă o senzaţie foarte ciudată.

Ed nu putea vorbi de vreo experienţă în materie şi i-o mărturisi.

— N-ai avut niciodată o negresă ?

— Nu.

— Educaţia ta e incompletă, puştiule. Jocul merită osteneala, dar fii atent : în Sud ăsta-i un joc periculos. Albii nu-l apreciază. Dacă te prind asupra faptului, rişti să te trimită pe lumea cealaltă, sau, în cel mai bun caz, să te calce-n picioare.

— Vorbeşti ca şi cum...

— Nicidecum, spuse Bart. Eu n-am avut de-a face decît cu tîrfe. Tocmai d-aia nu m-aş da în lături de la o experienţă mai sănătoasă şi mai puţin costisitoare. Ia uită-te-ncoace...

Privea pe fereastră.

— Nu te ţine după fusta ei, şopti Ed. Dacă e s-o aibă cineva, ăla-s eu. Aseară am dansat cu ea şi...

Se întrerupse. Bart rînji.

— Pari să fii sentimental.

— Și ce dacă ?

— Vezi tu, sentimentalii nu prea cîștigă bătăliile.

— Depinde de ce vrei să cîștigi, iar asta depinde de prețul pe care-l dai victoriei.

— Ia te uită, ce șmecher, replică Bart, umblă cu vorbe mari. Crede-mă, băiețaș, nu există decît dorința și mijloacele de a o satisface.

Ed îl privi în ochi, cu intensitate. Bărbosul nici nu clipi.

— Nu știu dac-o să ne-nțelegem multă vreme, noi doi... spuse Ed, șovăind. Cînd ți-am propus să călătorim împreună, adineauri, m-am cam grăbit...

— Nu spune asta, copilaș, mi-ești drag ca un frate.

Deschise brațele, îl cuprinse, îl strînse la pieptu-i lat și-l sărută zgomotos.

— Nu-i normal ca doi francezi, întîlnindu-se în Statele Unite, să se ajute între ei ? exclamă el. Uită-te-n inima mea, fluturaș, oi fi eu un grăsun care vorbește aiurea, dar în fond sînt un băiat bun și sincer, crede-mă.

Ed nu-și putu reține rîsul.

— Dacă vrei să-mi dovedești, întîi renunță la Addie. Pe urmă, poate-o să te cred.

— La ordin, șefule. Doamna îți aparține.

Erau tot la fereastră. Fata, întorcîndu-se spre casă, cu coșul sub braț, îi zări.

— Hello ! strigă ea.

— Hello ! răspunseră ei în cor.

— Ați dormit bine ?

— Minunat.

— Și bărbosul ?

— Și.

— Atunci, poftiți la masă.

Făcură repede cîte-un duș și se duseră pe verandă, unde se și strînsese întreaga familie, în jurul mesei. Îi primiră cu căldură, interesîndu-se prietenește de sănătatea lui Bart și străduindu-se să-i îndoape cu păsat.

— Cum arată vînătăile dumitale ? îl întrebă stăpîna casei pe Bart.

— Excelent, datorită masajelor dumneavoastră miraculoase.

— Miracole nu face decît Cel de Sus, șopti tatăl, dar există, ce-i drept, și alifii bune.

— Profesorul a dormit bine ? se interesă, răutăcioasă, Addie.

— Profesorul ? Care profesor ? întrebă bărbosul.

— Ed. Nu știați ?

— Ed e profesor ? Oh ! Respectele mele Academiei ! Va să zică, Universitatea mi-a salvat viața. Între Tom și Ed, o să fac complexe.

— Nu s-ar putea spune c-aveți aerul unui complexat.

Bing se apropia alergînd de-a lungul drumului.

— Tom, Tom, Slim vine să te vadă.

Toată lumea tăcu. Mama scoase un suspin adînc, privindu-și băiatul mai mare.

— Nu ți se pare c-ai făcut destul?

Tînărul nu răspunse. Tatăl se uita aiurea. Ochii lui Addie erau tulburi de teamă. Un negru lung și slab năvăli în curte, coborînd grăbit de pe o bicicletă. O rezemă de gard și se întoarse spre cei din jurul mesei. Dădu puțin înapoi, surprins.

— Sînt niște prieteni, spuse Tom.

— Aa... Hello! spuse Slim. Eu...

— Vrei o cafea, băiete? întrebă mama.

— Nu te refuz, Mam.

Se așeză, fără să zîmbească, foarte serios, privindu-l neîncetat pe Bart și vînătăile sale.

— Banda lui Biz se-nvîrte pe-aici, spuse el după un moment de tăcere.

— Biz-Vulpoiul?

— Da.

— Asta explică totul, spuse Tom.

— Clar, suspină Bart, banda lui Biz...

— Rareori îi poți identifica, să știi. O șterg prea repede...

— Dau din coadă de bucurie, c-am aflat cine m-a paradit, zise iar Bart.

Slim își bea cafeaua cu înghițituri mici. Familia nu-l slăbea din ochi. El se ridică, jenat.

— Trebuie să-mi termin treaba.

— Nu se mai termină? întrebă tatăl.

— Nu, răspunse celălalt.

— O să-l iei pe Tom la Atlanta? strigă micul Bing cu o voce ascuțită.

Slim îi aruncă o privire iritată. Înghiți restul de cafea, arzîndu-și gura și puse ceașca pe masă.

— Mă însoțești doi pași? La revedere tuturor. Mulțumesc pentru cafea.

Tom se ridică imediat și cei doi tineri se-ndepărtară. Îi vedeau, de departe, discutînd animat, gesticulînd. Familia îi urmărea tăcută. Slim lovea mereu cu palma-n cadrul bicicletei, pentru a-și sublinia, probabil, spusele. Tom nu părea de acord cu el. Ed îl privi pe Bart. Acesta n-o slăbea din ochi pe Addie, complet indiferent la ceea ce se petrecea. Iar Addie învîrtea în neștire o linguriță în ceașca goală, fără să remarce privirile europeanului. În sfîrșit, Slim își încălecă bicicleta și se-ndepărtă. Tom reveni pe verandă.

— Reîncepem totul, azi. O să fim foarte mulți.

Intră în casă.

— Te duci acolo? strigă mama.

Fiul schiță un gest care-nsemna „bine-nțeles".

Bătrînul declară că n-o să iasă nimic bun din toată agitația asta. Manifestațiile nu făceau decît să exaspereze autoritățile și să le înăsprească poziția. Puteau ele oare să se compromită, cedînd la presiuni?

— Doar ai văzut că manifestațiile noastre ne-au deschis porțile la Nichol's, spuse Addie.

Nichol's era un restaurant frumos, din Atlanta, rezervat numai pentru albi. După vreo cincizeci de tentative, pașnice dar insistente, direcțiunea admisese accesul negrilor în local.

— Și eu am luat masa la Nichol's, adăugă tînăra cu mîndrie, după ce le relată, cu lux de amănunte, toată povestea.

— A fost bună ? întrebă Bart. Cu ce-i mai bună decît în altă parte ?

Bătrînul zîmbi. Addie îi aruncă bărbosului o privire întunecată.

— Vrea să te sîcîie, șopti Ed. Îi place să glumească...

— Nu-i nimic de rîs în asta, răspunse fata. Bart se-ntoarse spre Ed.

— Și noi, ce facem ?

Vorbise în franceză.

— Zău că... începu tînărul.

— Tot spre Sud, sau ai alte planuri ?

— Să ne mai gîndim. Eu...

— În ceea ce mă privește, mă simt bine și pot relua drumul. Doar n-o să stăm aici pînă ce-o cucerești pe fată.

— Nu-i vorba de asta, spuse Ed agasat.

— Atunci ?

— Nu știu nici eu... Abia am apucat să cunoaștem niște oameni și vrei să-i părăsim...

Bart ridică patetic brațele spre cer.

— Oameni ! I-auzi, dom-le, ce chestie ! Înțeleg dac-ar fi fost vorba de niște bogătași, cu piscină și toate alea, aș fi rămas bucuros. Nici nu mă mai mișcam de-aici ! Dar să-ți petreci timpul cu o familie de negri amărîți, trebuie să recunoști... nu-i cine știe ce plăcere.

— Ai ceva împotriva negrilor ?

— Eu ? Absolut nimic. Nici gînd. Toate poveștile astea rasiale nu mă interesează.

Addie începuse să se-agite.

— Ce spune ?

— Se gîndește să plecăm. Vedeți, avem de mers, nu glumă, pînă-n California.

— N-are rost să vă grăbiți. Nu-i așa, Mam' ?

Mama, zîmbitoare, aprobă din cap.

— Trebuie să mai rămîneți. Ne face plăcere să vă găzduim.

— Mai stați, zău. Nu plecați încă ! strigă micul Bing, agățîndu-se de picioarele lui Bart.

— Ia te uită, ce încurcătură ! exclamă acesta. Dar eu am chef să schimb aerul...

— Vorbește-n engleză, nu-i politicos...

— Ed e un sentimental, se adresă Bart gazdelor. Nu mai vrea să plece de la dumneavoastră.

— Are dreptate.

Tom ieși din casă. Își sărută tatăl și mama, apoi se-ntoarse către cei doi francezi.

— Ne revedem diseară.

Se-ndreptă spre mașină. Mama sări brusc în picioare și alergă după el. Cu un gest sigur îi băgă mîna în buzunarul pantalonului și scoase de acolo un cuțit lat, cu arc. Tom se strîmbă contrariat.

— Ascultă, Mam'...

Ea îl fulgeră cu privirea.

— N-ascult nimic. Știi doar cît te-ar putea costa, un cuțit...

— Dar, Mam'...

— Adu-ți aminte de Elvin.

Elvin fusese un flăcău frumos, le explică repede Addie. Participînd într-o zi la o manifestație, avea un cuțit în buzunar și nici nu-i trecea prin cap să-l folosească pînă cînd, scos din fire de-un polițai, i l-a înfipt în inimă. Elvin nu-și premeditase crima și n-ar fi comis-o

niciodată, dacă n-ar fi avut cuţitul la îndemînă. A fost linşat pe loc, l-au ucis fără milă. Ce nenorocire !

Tom lăsă capul în jos. Mama îi trecu mîna peste frunte.

— Du-te, fiule.

El se instală, tăcut, în maşină.

Bart strigă :

— Aşteaptă !

— Ce ?

— Mergem cu tine.

— Vă previn că acolo nu-i de glumă.

— Pe noi ne laşi la intrarea în oraş Nu vrem să te-ncurcăm. Ne întîlnim pe urmă. Bine ?

Tom nu era de loc încîntat, dar se resemnă

— O.K., urcaţi.

— Şi eu ? strigă Addie. Vreau să vin şi eu.

— Tu ?

— Da.

Părinţii nici nu voiau să audă.

— În nici un caz, spuse tatăl.

— Nu e o treabă pentru fete, bombăni mama.

— Da' Sonia cum merge ? Doar nu-i mai mare ca mine.

— Treaba ei şi-a părinţilor ei.

— Ascultă, Addie, spuse Tom, ai mai fost şi-o să mai mergi. Dar azi, ar fi mai bine să stai acasă. Poliţiştii sînt foarte nervoşi, după ziua de ieri... Vor fi necruţători şi puşi pe rele, aşa cred. Riscul e prea mare, azi.

— Şi ce dacă ? Îţi promit c-o să stau lîngă tine şi n-o să te părăsesc nici o clipă...

Tom clătină din cap.

— Tocmai d-aia ! O să mă paralizezi... Apoi îi zori pe cei doi tineri : Haideţi, să nu pierdem timpul...

Urcară în maşină şi se-ndepărtară pe drumul plin de praf. Addie abia-şi reţinea lacrimile.

— Du-te şi spală vasele, fată, zise mama.

III

SOSEAU din toate părţile. Erau slabi sau graşi, înalţi sau scunzi, tineri sau bătrîni, săraci sau bogaţi, dar de-o singură culoare. Din fiecare stradă se scurgeau în piaţă valuri de oameni, interminabile şi regulate, ca cele ale unui fluviu. Esplanada se umplea necontenit de-o mulţime neagră, calmă, atentă. Se priveau unii pe alţii, surprinşi că se regăsesc acolo, atît de mulţi, împreună, uimiţi că reprezintă o forţă tot mai mare, cu fiecare minut ce trece, şi se bucurau.

Să ai drepturi, e bine ; să fii destul de puternic pentru a impune recunoaşterea acestor drepturi, e mai bine ; să-ţi arăţi forţa, ca să n-ai nevoie să te serveşti de ea, e şi mai bine. Astfel raţionau liderii, felicitîndu-se c-au reuşit să adune o asemenea turmă. Cine şi-ar lua riscul, gîndeau ei, de-a transforma, printr-o acţiune nesăbuită, aceste cîteva mii de oi în tot atîtea mii de tigri ? Cine ar îndrăzni ?

Erau totuşi emoţionaţi şi speriaţi. Oricum, mulţimea e susceptibilă, capricioasă, primejdioasă. Îţi scapă printre degete, ca un peşte. Mobilizarea atîtor oameni însemna o reuşită, dar putea fi periculos şi greu să-i păstrezi, permanent, sub control. Se găsesc totdeauna oi rîioase, provocatori. În timp ce strîngea mîini şi schimba zîmbete şi veşti, reverendul Webb se ruga fierbinte Domnului, recomandînd în jur calmul şi disciplina. Oamenii înălţau spre el priviri încrezătoare, pline de speranţă. Îl iubeau. Îl ştiau înţelept şi puternic.

Se încredeau în el. El era păstorul. „Doamne, repeta Webb în gînd, Doamne Dumnezeule!“ Uitase celelalte cuvinte. Îi era cald, prea cald. Marginea tare a gulerului i se înfigea în gît. Încercă s-o îndoaie, sau s-o înmoaie între degete. Zadarnic.

Se căţără pe acoperişul unei maşini şi intonă *We shall overcome*[1].

Şi enorma procesiune se puse în mişcare, ca un şarpe uriaş care-şi desface inelele. Capul coloanei parcursese vreo cinci sute de metri, cînd începu să se mişte şi coada.

Înconjurat de demnitari, Webb mergea în faţa cortegiului, în văzul tuturor, drept, demn, repetînd mereu cu glas scăzut: „Oh, Doamne, Doamne...“

*

— Allo? Allo? Dumneata eşti, Brown? îl întrebă guvernatorul pe şeful poliţiei. Ce s-aude?

---

[1] Vom învinge (engl.).

La capătul celălalt al firului răsună un rîs acru.

— Copilul arată bine, dar e un pic prea gras şi naşterea o să fie grea, domnule guvernator.

— Ei, lasă gluma, că nu-i momentul. Eşti stăpîn pe situaţie?

— Pentru moment, da, dar încă n-a început nimic. Abia se adună.

— Mulţi?

— De zece ori, de douăzeci de ori mai mulţi ca ieri, aşa se pare.

— Chiar atîţia...?

— Vin de peste tot. Cred că-s vreo zece mii de oameni, în curtea mare a Universităţii.

Guvernatorul îşi scărpină nasul. Pălise.

— Uite, Brown, ştii că am încredere în dumneata. Să fie canalizaţi spre Memorial Drive şi lasă-i să cînte acolo, în faţa statuii lui Lincoln, cît poftesc; dar nici unul nu trebuie să puie piciorul în piaţa Primăriei, ne-am înţeles?

— Voi face tot posibilul.

— Nu-i vorba de ce-i posibil, dragul meu, ci de ce-i necesar.

Guvernatorul rostise răspicat ultimele cuvinte. Şeful poliţiei ofta.

— O.K., spuse el. Totul depinde de mijloace, o ştiţi ca şi mine, domnule guvernator.

— Le aveţi.

— Da, dar vor fi oare suficiente?

— Asta te priveşte. Să fie.

— Vreau să spun... trebuie să folosesc toate mijloacele? Evident, cu trei mitraliere pot să opresc marşul mulţimii, dar este oare de dorit s-ajungem pîn-acolo...? ...Repercusiunile...

— Ferească Dumnezeu, Brown, în nici un caz să nu tragi !

— Bun. În limitele astea, cum vă spuneam, o să facem tot posibilul.

— Ai aerul să te-ndoieşti că va fi suficient. Mă nelinişteşti, prietene.

— Vedeţi, o mulţime de zece mii de oameni nu poate fi manevrată ca o jucărie. E destul un incident nedorit, pentru ca regulile jocului să devină, deodată, nule şi neavenite.

— Ce-ai mobilizat ?

— Totul. Absolut tot. Maximumul efectivelor mele, cu echipament complet, radiouri, maşini, arme, gaze, cîini etc., plus pompierii şi gărzile civile. E tot ce pot face.

— Trebuie să ajungă. N-am nici un chef ca Preşedintele să-mi trimită pe cap trupele federale.

— Nici eu.

În vocea poliţistului se simţea îndoiala. Guvernatorul ezită, apoi continuă cam în silă :

— Ascultă, Brown, să prevedem şi posibilitatea unei retrageri. În cazul cînd veţi fi într-adevăr, insist, într-adevăr copleşiţi, lăsaţi-i să vină. Prefer să-i las în piaţă, decît să trag ca să evit asta. Nu există publicitate mai proastă decît vărsarea de sînge ; toată lumea te-arată cu degetul, e supărător. Să-l pui pe părintele Thamis să-i mustre.

— N-o să-l asculte nimeni. Îl socotesc trădător.

— Ştiu, dar e totuşi faţă bisericească. Şi-n cel mai rău caz, o să lăsăm unul sau doi să intre şi să se-nscrie în registrul de votanţi. Unul

sau doi, nu mai mulţi, de formă. Dar sper să n-ajungem pîn-acolo.

— În măsura în care depinde de mine, puteţi dormi liniştit, domnule guvernator.

Tăcură o clipă. Apoi vocea guvernatorului se auzi din nou :

— Brown, şuşoti el, închideţi, asfixiaţi, muşcaţi, izbiţi cu bastoanele, doborîţi, dar nu trageţi, pentru numele lui Dumnezeu. Mi-aş pierde postul... şi dumneata la fel, dragul meu. Să fim prudenţi...

— Am înţeles.

— O să se liniştească ei, ai să vezi. Manifestaţiile astea-s o modă. N-ai ce le face, dar nu durează. Desigur, ne vedem uneori obligaţi s-aruncăm puţin lest peste bord, dar cu niţică răbdare, le dăm noi de capăt...

— Asta doresc şi eu, domnule guvernator. Totuşi, sînt cam neliniştit.

— Fă tot ce poţi, prietene, şi ţine-mă la curent, da ? Contez pe dumneata. Mulţumesc.

Guvernatorul puse receptorul în furcă şi se întoarse spre soţia sa, care tricota, aşezată în celălalt capăt al camerei.

— Brown ăsta se-nmoaie, spuse el. Mă tem că i-a cam trecut vremea. Va trebui să ne gîndim, să căutăm un înlocuitor.

*

Walker bău cu înghiţituri mari şi azvîrli paharul de carton. De la fereastra biroului său, supraveghea piaţa primăriei. Era pustie, cu excepţia unei maşini a poliţiei, care staţiona chiar

în mijloc, în plin soare. Stătea acolo cu geamurile ridicate şi uşile închise. Din fericire pentru cei dinăuntru, au aer codiţionat, gîndi el. E o chestie, azi. Aici, în cameră, climatizatorul bîzîia familiar, menţinînd o temperatură constantă. Verifică dintr-o privire clasoarele frumos aliniate. Pe etichete se putea citi : „Liste electorale“ A—B—C—D—E—F—G—H—... Deschise un sertar. Dosarele stăteau la rînd, aşezate cu grijă, în ordine alfabetică. Walker era recunoscut de toată lumea ca un funcţionar disciplinat şi scrupulos. Puteai avea încredere în el. La capătul şirului, se găsea un dosar marcat cu o etichetă neagră. O nimerise bine cu ideea asta, cu eticheta neagră. Conţinea fişele cetăţenilor de culoare autorizaţi să voteze. Deschise dosarul. Loc, berechet. Nu se aflau înăuntru decît cîteva sute de fişe. Numai să nu fi uitat Mag să telefoneze instalatorului, altfel te pomeneşti că robinetul ăla inundă totul într-una din zile. Visezi să ai o casă, iar cînd izbuteşti, cu chiu cu vai, bătaia de cap abia începe. Noroc că-n caz de nevoie mai sînt şi socrii acolo. E o garanţie. Asta compensează purtarea lor plină de ifose, tăioasă şi conformistă. Fir-ar să fie, cina la ei, vineri seara, mă calcă totdeauna pe nervi. Veşnic aceleaşi poveşti, aceleaşi zîmbete, aceleaşi fraze. Şi Mag, care-şi aşteaptă pe urmă porţia de dragoste... E ziua ei, n-ai ce face. În fond, e igienic, într-un anumit sens, chiar sănătos. Sîmbătă dimineaţa poţi să te odihneşti. Organizarea — iată cheia succesului. Viaţa nu-i chiar atît de cenuşie. Dacă e bine organizat, timpul trece mai repede. Nu mai ai

cînd să te plictiseşti, zău aşa. Totu-i planificat, chiar şi momentele de plictiseală, la comandă. De exemplu, dimineaţa de duminică o treci la profit şi pierdere. Te supui, n-ai ce face. Predica m-adoarme, e ceva reflex, automat, e destul să mă gîndesc la ea şi gata ! Reverendul Barrington îmbătrîneşte, fără discuţie. Ar trebui adus unul tînăr. Soacra îl găseşte reconfortant. În privinţa asta, nimic de zis. Doar fac parte din aceeaşi generaţie. *În orice caz, n-ai de ce să te nelinişteşti, n-o s-ajungă nimeni pînă la ghişeul dumitale, Walker* — a spus şeful. Ştie el ce vorbeşte. Mag este o femeie de interior, şi pentru asta pot să mă felicit. N-aş fi suportat niciodată o femeie dezordonată. Evident, mai există şi latura fizică. Cînd reuşesc să ocup, la biserică, un loc în spatele Helenei Parker, mă simt în al nouălea cer. O femeiuşcă faină, ce mai încoa şi-ncolo, i-aş spune eu vreo două vorbe, în particular. Să mîngîi mereu aceiaşi sîni, aceleaşi şolduri, orice-ar spune unii, fidelitatea o fi frumoasă, nu zic, dar te saturi de ea pînă-n gît. Dacă nu mi-ar fi de reputaţie, de slujbă, de prestigiu, ce m-aş mai aerisi un pic ! *N-o să ajungă ei pînă la mine, şefule, dar dacă totuşi ajung* ? Trebuie să prevezi totul. Niciodată nu-i prea mult, oricît ai fi de prevăzător. Cum să ghicesc că Sylvia avea lentile-contact, marţi, cînd am făcut gluma aia stupidă despre albuşul de ou. Dar şi ea, de ce să nu poarte ochelari, cinstit, ca toată lumea ? Doar şi eu port. Din punct de vedere tehnic, e formidabil. Totuşi, s-au realizat chestii grozave în zilele noastre. Îţi dau oarecare bătaie de cap

să le scoţi, să le pui la loc, o treabă cam greţoasă, dar ideea e bună, n-ar strica, de fapt, să-ncerc şi eu. Acum, ea mă socoteşte un prost-crescut. Totuşi, bărbat-su s-a amuzat pe cinste. Se spune că nu se-mpacă prea bine. Dacă eu simt uneori că m-am săturat de Mag, e cu-atît mai de-nţeles că Fred s-a săturat de Sylvia. Pe crucea mea, să-ţi bagi aşa ceva în pat, e o chestie. Se pare că există tipi care se dau în vînt după asemenea tonaj. *Dar dacă unii izbutesc s-ajungă pîn-la mine ?* Atunci îi veţi pune să completeze formularul uzual, conform legii. Formularul ? Da. E o nebunie ce de întrebări ţi se pun cît trăieşti, o nebunie. De la naştere pînă la moarte nu faci decît asta, fără-ncetare. Certificat de naştere, carnet de elev, livret militar, certificat de căsătorie, permis de conducere, asigurări, casa pensiilor, certificate de toate felurile, nu poţi mişca un deget fără să fi răspuns în prealabil la o mie de întrebări. Teribil. Ochii negri, capul mare, picioarele plate, cîte picături pe zi, cu ce viteză, grosimea pereţilor, cînd, unde, cum, cu cine, pentru cine, pentru care motiv... o nebunie, o adevărată nebunie. Îţi risipeşti viaţa silindu-te să te defineşti în raport cu alţii, asta-i, şi cînd în sfîrşit te-ai definit, crăpi. Dezgustător. N-am mai gîndit niciodată astfel, tocmai eu, care oblig zilnic o grămadă de oameni să completeze formulare. Da, iar în cele rezervate negrilor, chiar eu m-aş pierde, atît sînt de complicate ! Să le vezi mutrele cînd despăturesc şmecheria. Şmecheria aia de fixat pe televizor, ca să orienteze automat antena, nu-i rea, va trebui să-mi cumpăr şi eu una.

Merită cheltuiala. Richard ăla are idei bune, mă-ntreb pe unde-a dibuit-o. De altfel, e un tip curios, băgăcios, ştie oricînd tot ce se-ntîmplă, există şi oameni d-ăştia, la curent cu toate, să vezi şi să nu crezi, dom-le. Ajungi la New York, pierdut prin mulţime, pui mîna pe-o fetiţă, te-ntorci acasă foarte mulţumit şi-l întîlneşti pe Richard : „Grozav, ce să zic, bătrîne, ai fost văzut la Smith, în Fifth Avenue, vinerea trecută, şi nu erai singur, puşlama !“ Şi p-ormă încearcă să afli cum lucrează ăştia, şi-o să vezi că-i de neînţeles. Trăiesc lîngă tine, au aceeaşi femeie, acelaşi salariu, aceeaşi maşină, aceeaşi casă, acelaşi standard de viaţă ca tine, ei ştiu totul şi tu nimic, absolut inexplicabil. Să nu fim nedrepţi, sînt amuzanţi cu bîrfelile lor, şi-ţi povestesc nişte lucruri... ! Fără Richard, n-aş fi aflat niciodată că şeful meu este omul primarului, nemernicul. În fond, sînt dezgustătoare aceste dedesubturi, pile şi combinaţii murdare, pentru a închide ochii, sau a-i deschide la momentul potrivit, şi-n faţa cui trebuie. O societate prea coruptă, orice s-ar spune. Ce păcat că nu-s atît de important încît să fie nevoiţi să mă ungă puţin şi pe mine, să văd şi eu cum e. Afacerea trebuie să aibă şi latura ei plăcută, măcar cîştigul suplimentar... Dar cine-ar avea nevoie să mă cumpere, cu slujba mea de-acu' ? Cel mult, unii negrii. E prea stupid. Evident că nu-s în stare să dea de capăt formularului, asta se ştie dinainte. Parc-ar fi la examen, la colegiu. Îşi încreţesc fruntea şi-şi rostogolesc ochii, să mori de rîs, nu alta. Primarul e un pezevenghi. Spune : legea-i de par-

tea mea, și are dreptate. Conducerea-i de acord. Toți sînt de acord. Aș avea chef să-i telefonez lui Mag, ca s-o întreb dacă a chemat instalatorul. O inundație, mare bătaie de cap. *Nu poți să știi niciodată, cu negrii ăștia, de-or ajunge pîn-aici...* Dacă iese cu scandal, eu unul n-am chef de încurcături. Închid ghișeul, gata, și n-o să mi se poată reproșa. Pun afișul „mă-ntorc peste un minut" și-o șterg. Chestiile astea se sparg totdeauna în capul celor mici, se știe, cu cît ești mai mic, cu-atît riști mai mult. Tare-aș vrea să-mi cumpăr Fordul ăla nou, da-i prea scump. Doamne, cît mai cîștigă și fabricanții de automobile... și unde pui că trebuie de fapt să-ți schimbi mașina la fiece doi ani, cheltuială, nu glumă, altfel oamenii te cred un sărăntoc, ce stupiditate. Întîlnești cîte unul ca Maps, care se tîrîie de zece ani în Buick-ul ăla hîrbuit, dar el e ziarist, își poate permite. De-ndată ce-i socotit careva puțin artist, i se iartă multe, mă-ntreb de ce. Pe Maps chiar primarul îl poftește la masă, și doar nu-i cine știe ce de capul lui. Richard spune despre el că publică romane porcoase, sub alt nume și că asta-i aduce bani grei și că nu-și declară la fisc veniturile reale. Se pare că romanele porcoase se vînd teribil de bine. Desigur, ele împrospătează ideile. O să trebuiască să cumpăr și eu unul, zilele astea, să văd. Am fost la Tenessee, dar n-am îndrăznit să cer, cred c-or avea prin fundul prăvăliei. Și p-ormă, acasă, unde să-l ascund ? Dacă dă Mag peste el, ar face o mutră, c-aș prefera să nu fiu acolo în clipa aia. Doamne, cîte nu poți face, ce stupid. Totuși, omul

are porniri interioare, ai dori să le mărturisești, să le arăți, dar nimeni n-ar înțelege. Dacă ei nu-nțeleg nimic din formular, ce pot să le fac ? Nu l-am redactat eu, n-au decît să se plîngă șefului. *Totuși, nu cred s-ajungă pîn-aici, cu toată poliția pe picior de război, pompierii și ceilalți, ca să nu mai vorbim de voluntari.* Cîți or fi, asta-i problema. Unirea face puterea, așa se spune, și pe bună dreptate. Puneți o sută de polițiști în calea a zece mii de indivizi, ce-o să poate face ? Nimic. Doar dac-ar trage, atunci s-ar schimba situația. Cu o mitralieră, eu singur opresc zece mii de oameni. Pac-pac-pac. Supraomul din ultimul foileton bloca un oraș întreg c-o pușcă mitralieră cu raze Z. Mai ales că o pușcă mitralieră nu face cît o mitralieră, vezi bine, e de calibru mai mic. Trebuie greutate ca s-o nimerești la fix, șmecherii d-alea care țintesc bine, care cîntăresc greu, solide. O armă ca lumea schimbă totul. Încă o șansă, că cei din față n-au. Nebunii, vor să fie nonviolenți. De-aș fi eu în locul lor, pac-pac-pac-pac, goliți locul și aruncați în aer ! Dar le lipsește imaginația, nu-s ca noi, asta-i sigur. Din fericire, de altfel, căci ar ieși un adevărat măcel, dacă s-ar trage din ambele părți ! Mamă-mamă, aș fi nevoit să rămîn acasă, zece mii de negri, înarmați cu automatele, ce dandana ! Imediat ar interveni trupele federale, că atît așteaptă, guvernatorul se teme de ei ca de ciumă. Așa e, cînd nu mai poți să-ți speli rufele în familie, iese ceva îngrozitor. Ălora de la Washington le place să-și bage nasul peste tot, ceea ce n-aduce nimic bun. Nu-i altceva decît

imperialism. Ei trebuie totdeauna s-o întoarcă iar şi iar cu legile şi cu vorbe mari, ca să-şi cîştige simpatii. Trucuri electorale. Şeful meu spune : „Georgia georgienilor" şi are dreptate. Sîntem destul de mari, ca să ne descurcăm singuri şi n-o să reuşească cei cîţiva tuciurii să ne abată din drumul nostru. Sper că Mag s-o fi gîndit la instalator, o inundaţie e-o adevărată pacoste. Dacă nu reparăm înainte de *week-end*, tocmai atunci o să plesnească, aşa-i totdeauna. Aşa păţeşti, dacă nu eşti prevăzător. Cînd ţi-e lumea mai dragă, hop şi necazurile. Duminică mergem la masă la Richard, o să se lase cu chef, numai s-avem timp frumos. Vine şi Helen Parker, de-aş putea-o face să-nţeleagă că... Cu femeile, nu se ştie niciodată... Doamne, cu Helen Parker în pat, nu cred să te plictiseşti... Pîndesc de mult, cu speranţa c-o să i se rupă sutienul, sau ceva de genul ăsta, dar nu se-ntîmplă niciodată nimic, sau se-ntîmplă tocmai cînd nu-s eu de faţă. În zilele noastre, cu tehnica modernă, se produc nişte drăcii care nu se mai rup în vecii vecilor, atît sînt de solide, o tîmpenie, adio surprize, au devenit imposibile, e o nenorocire, iată preţul progresului. De altfel, oamenilor nici nu le prea plac surprizele. Dacă-ţi permiţi o remarcă puţin ieşită din comun, imediat eşti privit cu suspiciune, oamenii gîndesc : Ce l-a apucat ? E zurliu, anormal, ori ce dracu' are ? Uite aşa te pomeneşti cu o reputaţie proastă şi dacă ţi-au agăţat tinicheaua de coadă, trebuie s-o ştergi la capătul lumii, ca să te descotoroseşti de ea. Timpul de care ai nevoie ca să-ţi făureşti o reputaţie bună, nici

nu se compară cu cel suficient pentru una rea. Nu-i drept, nu-i de loc drept. E scîrbos, în fond, ca zece ani de eforturi şi conduită exemplară să fie anulaţi de-un minut de neatenţie. Şi dacă se-ntîmplă, oamenii-s grozav de mulţumiţi, nu caută circumstanţe atenuante, ci dimpotrivă. Mirosisem eu dintotdeauna, spun ei, băiatul ăsta îmi făcea o impresie ciudată, dar nu ştiam cum s-o denumesc... Bietul... pentru nevastă-sa e groaznic... ce calvar, sărmana Mag, n-o merita... Parcă-i văd... Nemernicii. *Dacă nemernicii ăştia vin aici, sînt hotărît, o şterg. Voi spune c-am plecat să-mi fac nevoile, un motiv firesc, se poate întîmpla oricui. Cînd ajung la W.C., fumez o ţigară şi aştept să văd cum decurg evenimentele...*

▪

— Stai cuminte, Strong, linişteşte-te odată, lua-te-ar dracu' ! strigă sergentul Mase cîinelui care se zbătea în lesă.

Îşi luă camarazii drept martori.

— Dacă i-aş da drumul, fiara asta ar sfîşia cinci negri pe minut.

— Canibalism ! comentă Snake, despăturind cu grijă ambalajul unei gume de mestecat.

— Aşa-s dresate animalele noastre, nu le poţi reproşa ferocitatea, interveni Clark. În tabără, luni de zile, cîinii sînt învăţaţi să se repeadă la tot ce-i negru şi la tot ce mişcă. Bestia ta îşi face meseria, atîta tot. Doar n-o să spui că nu-ţi convine, nu ?

Sergentul își scărpină urechea. Nu părea convins.

— Să spun drept, uneori mă sperie. N-am văzut asemenea cîine. Privește, Rick, sau Slown, sau Brave, nu-s atît de ațîțați și totuși își fac datoria.

Snake ridică sentențios un deget.

— Ai pus degetul pe rană. Ceilalți cîini își fac datoria. Strong, însă, o face cu plăcere.

Mase îi aruncă o privire admirativă.

— Cred că ai dreptate. Ai nimerit-o.

În brigada canină, Snake se bucura de-o reputație de intelectual; era singurul care citea „Livre de poche", autentice, preferîndu-le celor din seria „Romane de groază". Din această cauză, părerile sale găseau oricînd ascultare.

— Astea fiind zise, continua el, Strong nu este realmente o javră bună. Priviți-l pe Brave — și vorbind scărpina animalul în scobitura urechii — iată un cîine care, în ciuda aparențelor, muncește de două ori mai mult decît Strong, adică dă un randament dublu. Strong își consumă timpul agitîndu-se și enervîndu-se pentru orice fleac. Urmarea: în momentul acțiunii, el și-a pierdut o bună parte din influxul nervos și se dovedește lipsit de rezistență. E o problemă de temperament, dar și de dresaj, termină el fără să-l cruțe pe sergentul Mase, care răspundea de Strong și care nu-i aprecie cîtuși de puțin remarca.

Brigada se găsea în linia a doua, în spatele barajului clasic de oameni și mașini, care trebuia să înfrunte direct, la început, manifestația. Dacă primul lanț ceda, intrau în acțiune cîinii.

Respinși, la rîndul lor, ei lăsau loc formațiilor dotate cu gaze lacrimogene; în sfîrșit, în spatele tuturor se întindea un alt baraj, cordonul masiv de pompieri. Aceștia nu prea gustau activitățile polițienești și de aceea fuseseră așezați în ultimul rînd. Rolul lor se mărginea la stropirea abundentă a manifestanților, în caz de nevoie, permițînd astfel celorlalte forțe ale poliției să se regrupeze pentru a prelua ștafeta. La drept vorbind, șeful poliției își cunoștea meseria și manifestația avea să se lovească de o rezistență bine organizată.

Oamenii din brigada canină erau, în majoritate, țărani voinici, calmi și puternici, obișnuiți mai curînd să muncească în mijlocul naturii, să-și antreneze animalele și să se identifice aproape total cu reflexele lor, decît să trăiască la oraș. Fuseseră aduși în mod special, din tabără, în vederea manifestației și nu erau de loc entuziasmați de ideea de-a participa la o represiune. I-ar fi atras mai mult să vîneze un fugar, să-i adulmece urma printr-o pădure oarecare, sau să repereze vreun obiect pierdut, ori o pistă criminală, plecînd de la un indiciu cît de neînsemnat. În asemenea cazuri, omul și animalul colaborau perfect, contopiți într-un straniu amalgam de reflexe și judecăți care sfidau logica. Atunci putea un tandem reușit să-și arăte valoarea. De altfel, adevărata lor misiune era paza frontierelor și cercetările criminalistice.

— Încurcăturile astea cu negri nu-mi fac nici o plăcere, spuse Clark. Manifestațiile-s o muncă foarte neplăcută.

— Nu ţi-a cerut nimeni părerea, răcni sergentul Mase. Dacă-ţi închipui că mie-mi plac, te-nşeli. Dar ordinele-s ordine. N-avem ce face.

Snake tăcea. Îl mîngîia pe Brave şi tăcea. Animalul gîfîia încetişor, cu limba atîrnîndu-i printre colţi. Era un cîine lup uriaş, cu blana roşcată. Îşi contempla indiferent fratele de rasă, pe Strong, mereu agitat, pe care Mase îl reţinea, vorbindu-i fără-ncetare, cu voce scăzută. Rick, cîinele lui Clark, moţăia.

Tăcerea îi făcu să-şi ciulească urechile. După uriaşul zumzet confuz care se auzea de-o oră încoace, liniştea era cu totul neaşteptată. Cîinii începură să adulmece. Oamenii ascultară atenţi, un moment, fără să scoată nici un cuvînt. Sergentul Mase îşi pipăi maşinal radioul.

— Ce se-ntîmplă ?

— Nimic. Absolut nimic, răspunse o voce fonfăită.

— Semn rău, nu-mi place chestia asta, spuse Clark.

— Se sfătuiesc, sugeră Snake. Îşi fac planul înainte de a se pune-n mişcare.

Îi răspunseră cîteva rîsete batjocoritoare.

— Dacă s-ar sfătui zece mii de oameni, s-ar auzi, nu glumă !

Snake ridică din umeri.

— Prostii ! S-o fi găsit vreun tip care le vorbeşte şi pe care nu-l auzim de-aici.

— Oricum, spuse careva, am senzaţia c-o să iasă cu scandal !

— Mie nu-mi place să-i ard pe negri. Cînd o să se termine odată cu idioţeniile astea ?

— Ei le provoacă. Nu mai vor să stea la locul lor. Trebuie să le dăm o lecţie bună, care să le răcească, pentru cîtva timp, entuziasmul. Altminteri, n-o să avem linişte niciodată.

Clark rînji.

— Să nu-ţi dea ei ţie o lecţie !

— Aş vrea s-o văd şi p-asta !

— Eu nu, spuse Clark. Cu zece mii de bătăuşi în cîrcă, cam greu să scapi.

— Mie mi-e teamă în special de femei, interveni un poliţist gras. Ultima oară cînd am participat la o acţiune de asta, o nebună, înarmată cu nişte foarfeci, era cît p-aci să-mi scoată ochii.

— Feriţi-vă totdeauna de femei, anunţă sentenţios sergentul.

— Şi nu numai la manifestaţii !

— Şi nu numai de negrese !

— Vorba ta.

Brave gemu încet, scurt. Tăcură toţi, imediat. Snake se aplecă asupra animalului, apoi îşi înălţă capul.

— S-au pus în mişcare, spuse el.

În aceeaşi clipă, cîntecul tradiţional, intonat de mii de voci, răzbătu pînă la ei. *We shall overcome,* psalmodia mulţimea. Cîntecul se-ntindea spre oraş şi-l acoperea treptat, ca o ceaţă. Era apăsător şi teribil. Clark rîse nervos.

— La cîntat se pricep, ce-i al lor e-al lor.

— O să-i facem să-şi înghită cîntecul, strigă un poliţist. Eu zic c-o să-i coste sînge pe dumnealor, băieţi. E şi timpul să li se ia puţin sînge. Numai cu bisturiul cureţi un abces.

— Tacă-ţi fleoanca, ordonă Mase.
Se ridică şi-şi încheie centura.
— Pregătiţi-vă, copii.
Brave gemu din nou.

*

— Eu închid obloanele. Nu se ştie, dacă se-ncurcă treaba...

Cu manivela în mînă, Bishop, croitorul din Trinity Street 41, discuta cu vecinul său William, armurierul.

— Şi eu închid, spuse acesta, şi încă repede ! Prăvălia mea e deosebit de atrăgătoare pentru nişte răsculaţi, nu-i aşa ? O vitrină se poate sparge într-o clipă şi n-am chef să-mi văd marfa dispărînd !

— Vecinătatea dumitale e periculoasă, dragul meu.

Armurierul scuipă într-o parte, scîrbit.

— În timpurile noastre, da. Ce vrei, cînd avem o poliţie care nu-şi îndeplineşte datoria, iar calicimea îşi face de cap în stradă, te poţi aştepta la orice. Ţine cont că, din punct de vedere material, nu-mi pasă, sînt asigurat.

Magazinul de arme fusese jefuit de două ori în ultimii ani şi, în ciuda cîtorva stricăciuni mărunte, William nu ieşise în pagubă. Cu ajutorul unor declaraţii abil falsificate, el putuse să furnizeze Ku-Klux-Klanului o mare cantitate de arme nedeclarate, ceea ce-i adusese felicitări publice din partea Marelui Dragon.

— Şi eu sînt asigurat, spuse croitorul. Cine nu-i ? Sînt asigurat contra furtului şi a incendiului, dar jaful e oare considerat un furt ? Cu companiile astea care te şicanează tot timpul, nu poţi să ştii niciodată exact cum stai. Se găseşte întotdeauna cîte-o clauză restrictivă, sau vreo virgulă aşezată chiar la locul cu pricina. Nu-i dai atenţie, şi iată-te păcălit. În fond, oamenii ăştia-s necinstiţi. Cînd e vorba să te-ncaseze, sînt numai zîmbet şi bună dispoziţie, dar cînd trebuie să-ţi restituie ceva, nu te mai cunosc, netrebnicii.

— Asta-i chiar aşa, replică celălalt. Cu toate că, în ceea ce mă priveşte, nu mă pot plînge. Pînă acum, compania s-a purtat corect cu mine.

— Ai noroc.

Fixă manivela în roata scripetelui. Oblonul metalic începu să coboare, scîrţîind.

— Oblonului dumitale nu i-ar strica o picătură de ulei, constată William.

Bishop se îndreptă şi-şi şterse sudoarea cu o batistă.

— Ai dreptate, bătrîne. Am o pompiţă acasă şi uit mereu s-o aduc.

— O vrei pe-a mea ?

— Ştiu eu...

Croitorul şovăi. Bunăvoinţa inepuizabilă a vecinului său îl agasa. Ăstuia, orice i-ai face, îi rămîi mereu dator. Îl cuprinse un sentiment neplăcut. William era mai optimist, mai practic, mai serviabil, mai patriot, mai bun contribuabil, mai zelos cetăţean... oricît s-ar strădui alţii, el avea totdeauna o lungime avans asupra lor. Părea imposibil să-i găseşti vreo hibă. Iar Bishop nu-i iubea pe cei fără defecte. Asta ascunde ceva. Avea senzatia că dacă William

s-ar hotărî vreodată să croiască un costum, ar izbuti s-o facă chiar mai bine decît el, care-i de meserie.

Armurierul se-nfundă în magazinul său, fără să aştepte răspuns, şi ieşi de acolo cu o pompă de ulei.

— Iată ce-ţi trebuie. Lasă, lasă... cunosc mecanismul, e la fel cu al meu.

Cu îndemînare — cum altfel ? — se apucă să ungă balamalele şi rotiţele oblonului metalic.

— Eşti într-adevăr foarte amabil, murmură Bishop.

— Nicidecum, dragul meu, doar e o nimica toată. Între vecini, trebuie să ne ajutăm, nu-i aşa ?

În depărtare se înălţa un cîntec. Îl identificară, era *We shall overcome*. Negustorii din cartier, transmiţîndu-şi ultimele ştiri din pragul prăvăliilor, coborau obloanele. Strada se golea.

— Credeţi c-or să treacă pe-aici ?

— Cu siguranţă, dacă merg la Capitoliu.

— Poliţia o să-i oprească.

— Las-că şi poliţia...

— Aşa ar trebui, în principiu.

— Mai bine să fim prevăzători.

— Cîţi sînt ?

— Se spune că-s mii şi mii...

William lăsă jos pompa. Ochii-i sclipeau.

— Îi auzi pe nemernicii ăia ? Stricăm de pomană catranul pe pielea lor, crede-mă.

— Cam aşa e, confirmă croitorul, prudent.

— De altfel, acum n-ar mai trebui să folosim catranul, continuă celălalt, catranul şi bastonul

şi-au pierdut eficacitatea, ar fi necesară mitraliera, nu crezi ?

— Adică...

— Dac-am avea nervii măcar pe jumătate atît de tari pe cît i-au avut naziştii în Europa, problema negrilor din Statele Unite n-ar mai exista, te asigur.

— Evident, spuse croitorul, totuşi, naziştii...

— Oh, dragul meu, parcă văd c-ajungi la civilizaţie, democraţie, respectul legilor, religie etc., şi ai perfectă dreptate. Absolut. Dar mărturiseşte că-n fundul sufletului, ca şi mine, ca noi toţi... dacă n-ai avea decît s-apeşi pe-un buton micuţ, incognito, ca să ştergi acest neam împuţit de pe suprafaţa pămîntului, de pe pămîntul nostru, ai face-o.

— Oricum...

William puse mîna pe braţul croitorului şi-l strînse cu putere.

— Ai face-o, Bishop, ai face-o, spuse el cu căldură, nu numai c-ai face-o, dar ar fi de datoria dumitale s-o faci, dac-ai avea ocazia. O dai dracului de conştiinţă cînd e vorba să te sacrifici pentru patrie.

Bishop se dădu înapoi indispus. Nu-i păsa cînd trecea pe lîngă negri, pe stradă. Îi ignora. Nu-i vedea. Conflictul rasial îl enerva în măsura în care-l obliga să ia atitudine faţă de-o problemă spinoasă, tulburîndu-i liniştea. Nu se obosise niciodată să-i urască pe negri şi, cu-atît mai mult, nu se gîndise, ca vecinul său, la perspectiva unui genocid generalizat. Pe neaşteptate, ura lui William îl incomodă. Era ca şi cum ar fi ridicat un capac şi-ar fi descoperit

ceva înfiorător de neplăcut, pe care-ar fi preferat să nu-l vadă. William îl fixa cu ochii săi lucitori, pîndindu-i reacția. Asta îl sperie. N-avea nici un interes să se strice cu un membru al Klanului. Se strădui să se-arate prietenos, deși individul îi inspira dezgust.

— Ce departe mergi, bătrîne! În fond poate că ai dreptate, aprobă el cu aparența celui care cedează, cu neplăcere, în fața unui raționament superior.

Armurierul triumfa.

— Vezi? Cînd intri puțin în fondul problemei...

Își contempla vecinul cu satisfacție.

— Ești un element bun, zău că da, ai o judecată sănătoasă. Țara are nevoie de oameni ca dumneata, tari în convingerile lor, limpezi și drepți, activi și hotărîți, patrioți ce mai, adevărați patrioți.

„Ia te uită, gîndi Bishop, acuși o să-mi propună să intru-n Klan. Vai de norocul meu..." Croitorul se temea de orice formă de angajare. Om liniștit, se bucura de meseria sa, dublată de-o viață conjugală și familială armonioasă. În plus, el socotea activitatea Klanului ca fiind primejdios de infantilă și, ca mulți alții, se temea de ea. Se povesteau atîtea... Chiar dacă numai a zecea parte din faptele și gesturile care erau atribuite mișcării ar fi fost reale și...

William insista.

— N-ai activat niciodată?... un om de valoarea dumitale...

Rîsul croitorului sună izbitor de fals.

— Eu să activez? Unde, dumnezeule?

— În vreo organizație...

— Categoric, nu. N-am nici un chef și nici nu mă simt în stare. Vezi dumneata, eu n-aș fi bun de așa ceva. Dacă mă rup de familia mea, de magazin, de croit și de costumele mele, de pescuitul de duminica, nu mai sînt bun de nimic. Ba chiar aș putea spune că-s foarte mulțumit așa și nu țin să mă angajez în vreo altă treabă.

— N-ai simț cetățenesc, constată sever armurierul. Trebuie să fim buni cetățeni. Trebuie s-avem grijă de frații noștri și de binele națiunii.

— Eu îi îmbrac pe frații mei cît pot de bine, și asta e ceva, nu?

— Da, dar nu-i o activitate pură; nu-i dezinteresată, dragul meu.

— Nu toată lumea poate să-și permită să fie dezinteresată, zău. Asta-i un lux. Trebuie doar să trăiești și să-ți plătești impozitele.

— Ce are una cu alta?

— Nu știu. N-am poftă de... și p-ormă n-am avut niciodată ocazia.

Scăpase un cuvînt în plus și-și dădu seama de asta cu o fracțiune de secundă prea tîrziu. William surîse insidios.

— Ocazii se găsesc... La nevoie, le poți provoca... De exemplu eu, cel care-ți vorbesc...

Nu reuși să continue. Din fericire pentru Bishop, strada se animă brusc, ca și cum s-ar fi ridicat cortina pe o scenă de teatru și spec-

tacolul îi luă armurierului piuitul. Răsunară sirene, maşinile poliţiei se retraseră din capătul străzii spre Capitoliul apropiat, oamenii alergau în toate direcţiile, ordinele se încrucişau, radiourile ţiriiau, cîinii lătrau. O ambulanţă trecu în plină viteză.

— Iată-i ! se auzeau ţipete. Au rupt barajul...

We shall overcome. Puternic, ameninţător, ieşit din mii de piepturi, imnul se-nălţă, aproape, mai tare, mai impresionant din clipă în clipă. Poliţia încercă să alcătuiască un alt baraj în Trinity Street, chiar în dreptul prăvăliilor lui Bishop şi William, care-şi coborau în grabă obloanele.

— Ascundeţi-vă ! li se strigă.

— Vino la mine, îl chemă William.

Se strecurară, amîndoi, în magazin şi priviră spectacolul din stradă, prin deschizăturile oblonului. Bishop era scăldat de-o sudoare rece. William fremăta, surescitat.

— Iată-ne-n loja centrală !

Se învîrti prin magazin şi curînd alinie pe jos două puşti, două revolvere, cîteva grenade şi-un pistol automat.

— În felul ăsta, n-o să ne ia prin surprindere dacă încearcă...

Croitorul se holbă, îngrozit.

— Doar n-ai de gînd să...

— Trebuie să prevedem orice eventualitate, bolborosi celălalt. Negrii vor parcurge strada, spre Capitoliu. O să curgă sînge. N-am prezis eu c-aşa o să fie ?

IV

— CURIOASĂ, liniştea asta...

— Din cauza manifestaţiei. Oamenii merg la ţară, sau preferă să stea pe la casele lor. Oricînd te poţi pomeni cu ceva în cap.

— Crezi c-o să iasă prost ?

— Ştiu şi eu ?

— În tot cazul, atmosfera e încărcată. Străzile astea pustii... arată foarte ciudat...

Se-ncrucişară cu un grup de tineri. Toţi erau albi şi se înarmaseră cu bastoane de cauciuc, boxuri şi ciomege. Unii aveau buzunarele umflate cu cine ştie ce proiectile. Înaintau tăcuţi, pe partea umbrită a străzii, în şir indian. Observîndu-i pe cei doi francezi, se opriră. Se priviră cu suspiciune, unii pe alţii. Cineva strigă :

— Ei ! Băieţi ! Veniţi cu noi ?

— Dar unde mergeţi ? întrebă Ed.

Un rîs grosolan îi răspunse.

— La Capitoliu. A sosit momentul să ne alegem cîte-un negru...

— Merită văzut, spuse Bart.

— Ai înnebunit ? protestă Ed.

— Cîtuşi de puţin. Ne îmbogăţim experienţa.

— Ai asista tu la o asemenea scenă ?

— De ce nu ? Am văzut destule d-astea la cinema.

— Nu-i acelaşi lucru.

Ed nu-şi credea urechilor. Micul grup se apropiase şi tinerii-i priveau surprinşi, fiindcă vorbiseră în franceză.

— De unde sînteţi, prieteni ?
— Din Franţa.
— Din Europa ?
— Da, din Franţa.
— Din Franţa ! exclamă unul din tineri, ridicînd braţele spre cer, cu pumnii strînşi. Ah, ah ! De Gaulle ! De Gaulle !
Toţi izbucniră în rîs.
— Puţin îmi pasă de domnul De Gaulle, spuse Bart în engleză. Jos politica !
Rîseră şi mai tare.
— Turişti ?
— Cam aşa ceva.
— Veniţi cu noi, băieţi, să v-ajutăm să faceţi turism.
— Un turism cu totul deosebit.
— Un turism cum n-aţi făcut în viaţa voastră şi nici n-o să mai faceţi vreodată !
— Ştiţi, se hazardă Ed prudent, ca străini trebuie să rămînem neutri şi să nu ne băgăm nasul în treburile voastre.
— Eşti înţelepciunea întruchipată, îi aruncă cu ironie un tînăr.
— Nu vă obligă nimeni să puneţi mîna la treabă, spuse un altul. Veţi privi, asta-i tot şi veţi trage învăţăminte.
— Haideţi să vedeţi America la lucru !
— O să v-alegeţi cu amintiri frumoase...
Îi presau din toate părţile, cu simpatie, prietenie şi căldură. În alte împrejurări, lui Ed i-ar fi plăcut tinerii aceştia. Erau îmbrăcaţi în pantaloni de pînză, aveau cămăşi deschise la gît, în carouri sau cu dungi, feţe frumoase de

adolescenţi, oneste şi zîmbitoare, vorbe de duh, replici spirituale şi suflete deschise.
Bart îi puse mîna pe umăr.
— Hai cu ei. Ce pierdem ?
— Nici nu mă gîndesc.
— De ce ?
— Să zicem că-s un idiot de intelectual şi basta.
Bart ridică din umeri.
— Ce spune ?
— Prietenul meu nu are chef să facă pe spectatorul, spuse Bart. Şi cum el n-are motive, ca voi, să acţioneze, preferă să stea deoparte şi să nu vadă nimic.
— Păcat că pierdeţi ocazia. O să iasă o ciomăgeală pe cinste, copii.
— Haideţi, veniţi !
Mica trupă se realinie. Bart îi urmă.
— Eu mă duc.
Aplaudară.
— Bart, rămîi aici, strigă Ed enervat.
— Fă-te-ncoace, fluturaş, să te instruieşti.
Bărbosul rîdea. Studentul îl privea nehotărît şi furios. Grupul începu să se îndepărteze. Ed se alătură, în silă, compatriotului său.
— Zău dacă pricep ce fel de om eşti ! şuieră el. Te distrează aşa ceva ? Găseşti că-i treaba noastră să ne amestecăm printre secăturile astea ? Doreşti cumva şi tu să-ţi „alegi un negru“, cum spun ei ? E monstruos ! Eşti monstruos !
— Judecă-mă... striveşte-mă, fluturaş. Sînt curios, ce vrei ?

— Curios, spui ? Să vezi oameni făcuţi harcea-parcea ? Frumoasă curiozitate, ce să zic...

— Micuţule, mă oboseşti. Şi p-ormă, nu te mai frămînta atît. Cînd vrem, îi părăsim, nu ? Nici n-o să observe.

— Oricum, nu te-nţeleg.

— Nu eşti primul.

— Eşti imposibil.

— Mi s-a mai spus.

— Nu-nţeleg de ce mai rămîn cu tine.

— Nu te-a obligat nimeni, fluturaş.

— Într-adevăr, nu mă obligă nimeni.

Mergea totuşi, în spatele celorlalţi, scrîşnind, rumegîndu-şi furia contra lui Bart, exasperat de neputinţa sa de-a pleca singur, de a părăsi grupul. Spatele grăsunului se legăna liniştit, în faţa ochilor săi. La fel ar fi arătat la pescuit, sau la cules de flori. Ed simţea cum i se zbate inima-n piept. Bart arăta ca un adevărat bărbat, un matur. Era solid, sigur de sine, insufla încredere, impunea. Şi numai pentru atît trebuia să-l urmeze ca un căţeluş ? De ce natură era oare cordonul acesta ombilical, născut numai de-o zi şi de pe-acum atît de puternic ?

Tînărul înainta în silă, tulburat.

În şir indian, străbătură un număr de străzi. Mergeau tăcuţi, atenţi, furişîndu-se. Şi deodată, nu departe de ei, izbucni un vacarm uriaş.

*

— Nu înţeleg, Brown. Eşti stăpîn pe situaţie? Da sau ba ? întrebă guvernatorul. Fii mai clar, bătrîne, te rog.

Din receptor, vocea placidă a şefului poliţiei îl enerva la culme.

— La drept vorbind, nu, n-am situaţia în mînă. Sînt departe de-aşa ceva, domnule guvernator. În realitate, pîn-acum nu s-au produs incidente numai pentru că ne-am retras tot timpul, ca să le evităm. Ei sînt stăpîni pe situaţie ; înaintează, înaintează ca un fluviu şi eu sînt incapabil să îndiguiesc apele. E un pic... înfricoşător, domnule, ei sînt... sînt... mii şi mii... Cedez. Nu fac decît să cedez teren. Încă de la început.

— Ei bine, încetează să cedezi, pentru Dumnezeu, şi sileşte-te să rezişti pe-o poziţie oarecare !

— Asta-nseamnă să ne încăierăm.

Mereu acelaşi ton placid şi sec.

— Unde sînteţi ?

— În Trinity Street. Am format un baraj întărit.

— Doamne, Dumnezeule, la capătul lui Trinity Street e Capitoliul !

— Da.

— Asta-i tot ce ai de spus ?

— Pentru moment, da, domnule guvernator.

Celălalt reflectă o clipă.

— Brown, mă auzi ?

— Da.

— Barajul dumitale nu trebuie să cedeze. Ai înţeles ?

— Înțeles.
— Blocați Trinity și mențineți poziția.
— Prin orice mijloace ?
— Of... Să zicem că veți face tot posibilul. Un mare efort. Dacă-i nevoie, încercați să le dați un mic exemplu. Un exemplu care n-ar degenera...
— Nu-i ușor.
— Știu, Brown, știu. O să mă mai gîndesc. Te rechem peste cinci minute.
Guvernatorul puse receptorul în furcă și se-apucă să măsoare biroul cu pași mari. Brown ăsta n-are pic de tact, se adresă el indispus consilierilor care-l înconjurau. Pune niște întrebări, domnilor, ...Evident, nu vrea să-și asume răspunderea.
— Nu-i decît un funcționar oarecare, spuse careva. E prudent...
— Desigur, desigur, replică guvernatorul, iritat. Și-atunci ?
— Dumneavoastră sînteți capul politic, nu el, interveni o voce gravă. Dumneavoastră trebuie să hotărîți. Dumneavoastră vi se va atribui, la urma urmei, victoria sau înfrîngerea. Se va trece în contul dumneavoastră, una sau cealaltă, nu în cel al lui Brown. Și el o știe. În aceste condiții, puneți-vă în locul lui...
— Desigur, așa-i, șopti guvernatorul, dar totuși...
— Brown își acoperă subalternii, dumneavoastră îl acoperiți pe Brown, așa-i jocul, continuă același consilier.
Se numea Grisdom. Era un om dezinteresat, care nu lingușea pe nimeni. O excepție printre

cei care-l înconjurau pe guvernator. Opiniile celorlalți ascundeau aproape totdeauna calcule neclare și încîlcite. Așa că guvernatorul, recunoscîndu-i în sinea sa onestitatea, îl aprecia pe Grisdom chiar cînd franchețea acestuia îl irita.
— Ești prea rigid, Grisdom, spuse altul. Există obiceiul să acoperi, bine-nțeles, dar în anumite cazuri e mai util să dezavuezi conduita unui subaltern.
— Atunci, trebuie să-l previi, cinstit și limpede, dinainte, răspunse calm consilierul.
— Nu totdeauna poți face ceea ce dorești. Cînd circumstanțele sînt excepționale... se poate admite... uneori legătura funcționează defectuos... convorbirea se întrerupe accidental... exact la țanc, vreau să spun. Cam așa ceva.
Grisdom îi aruncă vorbitorului o privire rece.
— Nu mă-ndoiesc că există o mie de feluri de a te sustrage de la răspunderea care-ți revine.
— Nu asta am vrut să spun, dar...
— Ajunge, domnilor, îi întrerupse guvernatorul. Avem altceva de făcut decît să ne certăm, vă rog.
Ridică din nou receptorul. În ciuda aerului condiționat care înviora camera, își simțea trupul scăldat în sudoare.

*

Sînt hotărît, dacă ăia vin pîn-aici, s-o șterg. Ce poate fi mai natural decît să-ți faci nevoile ?

Asta se-ntîmplă oricui. Şi doar nu poţi planifica dinainte momentul, nu-i aşa ? Ajuns la W.C. aştept acolo evoluţia evenimentelor. N-am nici un chef s-o încasez. Ştiu c-o să se spună despre mine că... Totdeauna se găseşte cineva să bîrfească. Dar eu nu mă sinchisesc. Puţin îmi pasă. Se găsesc totdeauna tipi care să pretindă că-n locul tău ar fi procedat aşa, sau altfel, c-ar fi hotărît să facă, sau să dreagă etc. Nenorocirea vine de-acolo că ei nu-s niciodată în locul tău, atunci cînd trebuie. Sînt prea şmecheri pentru asta, nu găsiţi ? Din partea mea, eu cred că dacă fiecare-şi îndeplineşte datoria la postul de care răspunde, totul iese bine. De exemplu, dacă sticleţii-şi fac treaba, nici un singur cioroi n-ar trebui să intre pe uşa asta, nici chiar pe uşa primăriei şi nici măcar să pună piciorul în Piaţa Primăriei. Dar se găsesc totdeauna d-ăia care se moaie, natural, care dau fuga să urineze la momentul critic, care se uită aiurea, astfel că lucrurile nu se petrec niciodată cum era prevăzut. Şi pînă la urmă, alţii-s cei care trag foloasele, exact aceia pentru care nu se prevăzuse nimic, pentru că nimeni nu se gîndea că... lumea fiind sigură că... tipi de genul meu, zău, e dezgustător ! Fir-ar să fie, ce-ajunge omul să-nghită ca să-şi cîştige pîinea... Să fii ameninţat, să-ţi asumi riscuri, credeţi că asta aduce ceva ? Aiurea ! Îţi faci datoria de funcţionar, atît. Recompensele şi medaliile sînt totdeauna pentru alţii. Curios e că eu n-ajung niciodată să fiu printre „alţii“, măcar din cînd în cînd. Mi-ar conveni grozav. Mag ar fi silită să-mi arate

respect şi prietenii de asemenea. Creadă lumea ce-o vrea, un tip care are o medalie iese din comun, orice s-ar spune. A făcut ceva neobişnuit, asta-l clasează altcumva. Bravo lui ! E întrebat cum a obţinut-o, el face pe modestul, ca şi cum n-ar fi realizat nimic deosebit, te simţi cineva... Pe femei le-atrag medaliile, aşa cred, iată încă un atu. Dac-aş avea o medalie, poate că Helen Parker, mă rog... s-ar aranja ! Ar fi impresionată, ar spune : „De fapt, dumneata eşti un fel de erou, Walker“ şi eu bine-nţeles că n-aş încerca nicicum să i-o scot din cap. M-aş mulţumi cu nişte aluzii, i-aş sugera că a face dragoste cu un erou nu-i o treabă obişnuită, e ceva ieşit din comun, un erou nu-i un fitecine. Asta i-ar da poate ideea să-şi încerce norocul. Minunat ! Mai întîi aş face nazuri, simulînd uimirea : dumneata, Helen, femeia pe care-o respect cel mai mult, ba da, ba da, ba nu, ba nu, ar ieşi un circ întreg, aş juca-o ca pe-o caraghioasă, ar alerga după mine, ca pîn-la urmă să creadă că ea m-a sedus, în timp ce eu, de ani de zile... Ia te uită, numai gîndindu-mă şi mă încing. Ar trebui, realmente, să obţin o medalie, mi-ar schimba cu siguranţă viaţa. Helen... Doamne, Doamne, o idee aiurită, aşa pun precis mîna pe medalie : *în loc să fug la closet, dac-or veni, rămîn la post.* O să apăr nobil, dosarele, voi fi ca un leu, apărînd neclintit legea, le-arăt eu lor. Da, dac-or izbuti să vină, voi avea în sfîrşit ocazia să arăt că nu-s cel pe care-l crede lumea, ci un viteaz ! Să vină, să dea foc, să spargă tot, să se năpustească precum un tăvălug, eu voi rămîne de-un calm

glacial, à la James Bond, în fața gloatei dezlănțuite. Domnilor, legea e lege, un cetățean american e dator s-o respecte, îi voi face praf, toată lumea va fi făcută praf, începînd cu șeful. Dumneata, Walker ? Chiar eu. Va trebui să facă un raport guvernatorului, în cel mai rău caz va fi nevoit să mă propună pentru o medalie. Și p-ormă va veni rîndul ziarelor... „În ciuda circumstanțelor excepționale, purtarea funcționarului Walker a fost exemplară și demnă de cele mai mari elogii." Ceva cam în genul ăsta au scris pentru pompierul Smith, cînd l-a scos pe Ernest din foc, cu riscul vieții. Parcă văd : „Ascultînd numai de glasul curajului său..." Foarte plăcut ! Parcă văd chipul lui Mag, al socrilor, al lui Helen Parker, al prietenilor, i-aș tromboni pe toți. *Numai să vină, imbecilii ăștia de negri,* numai să vină ! Să vină dacă nu-s lași, abia-i aștept. E riscant, desigur, dar cine nu riscă, nu cîștigă niciodată. Lasă ! O să le dau eu cărți de alegător, de n-o să le poată duce ! Numele meu va fi pe toate buzele ; îl știți doar pe Walker, funcționarul de la primărie ! A, desigur, un tip deosebit, ce-i al lui, e-al lui... Sigur că-s deosebit ! Helen Parker va fi prima care va afla dacă-s deosebit, cînd se va agăța de gîtul meu. Atenție însă la Mag, o asemenea poveste e caz de divorț. Va mai trebui să fiu atent și la Parker, nu se știe, e el moale, dar nu se știe niciodată cu ăștia blegi, au reacții imprevizibile. Cerule, să cuprinzi în palme șoldurile Helenei, cînd te gîndești, oricum, la ce-ajunge omul, numai ca să placă acestor femele ! Își riscă viața, nici mai mult,

nici mai puțin. Nu mi-am făcut decît datoria, sînt cetățean american, așa-i voi spune guvernatorului cînd mă va decora... Va fi emoționat, ne vom îmbrățișa. Toată lumea va fi emoționată, vor veni pușii la șpiț, cocktailuri și toate celelalte timp de cîteva zile. Toți vor dori să ne aibă la masă. Mai rău e că p-ormă o să trebuiască să-i invităm și noi, altfel faci o impresie proastă, și asta-i o cheltuială grozavă. Poate că, avînd în vedere circumstanțele excepționale, n-o să fim datori să-i invităm chiar pe toți, cine știe. La urma urmei, dacă inviți un erou, venind, el îți face o onoare, dar nu-i obligat la reciprocitate, pentru că dumneata, gazda, nu ești tot un erou. E firesc ca eroii să-și ofere, între ei, cîte-o masă. Dar de la un erou la un oarecare, se schimbă treaba, ăsta-i adevărul, și dacă m-or găsi nepoliticos, o să le-o spun în gura mare. Fără confuzii, domnilor ! Sper că Mag a telefonat instalatorului, n-aș face rău să mă conving, ea a promis, dar femeile fac adesea promisiuni în vînt, nu prea știu de ce, așa-i felul lor probabil. Mag va rămîne cu gura căscată cînd voi ajunge erou. Atunci își va da, în sfîrșit, seama, că nu-s un fitecine, asta o să-i dea de gîndit. Era preferabil s-o priceapă mai de mult, deși, fie și numai căsătorindu-se cu mine, ea m-a distins dintre ceilalți, să fim drepți, dar în momentul căsătoriei oamenii se cunosc atît de puțin, oricine știe că-i o loterie. Mă întreb dacă conviețuirea liberă nu-i mai bună ? Deși, o femeie-n pat, cînd ai poftă, fără să-i porți de grijă, nu-i o invenție rea, orice s-ar zice. Ei, dac-ar îndrăzni omul,

cîte n-ar putea face! Dar oamenii se tem într-atît să iasă din comun, că ți-e și milă de ei. *Mă întreb dac-or să vină, cu atîta poliție adunată-n drum,* mă tot întreb. O să le vină greu, desigur, nici ieri nu le-a mers. Azi or fi demoralizați, mă paște mereu ghinionul. Poliția noastră nu-i tratează cu mănuși, evident că-n felul ăsta le trece pofta, dar nu-i decît vina lor, a cioroilor, ce nevoie au să voteze? Parcă eu votez? Mă rog, fiindcă-s obligat, dar Parker, de exemplu, ce, votează? Merge la pescuit în fiecare duminică, sînt sau nu alegeri, puțin îi pasă. N-au decît să facă și ei așa. Dar atunci, n-aș mai avea nici o șansă să devin erou. Iată-mă-n încurcătură, nevoit s-aleg între eroism și liniște. Aleg eroismul, dacă riscul nu-i prea mare. Ar fi de-a dreptul stupid să mă procopsesc cu vreo rană serioasă. Deși, o rană micuță, acolo, nu prea rea, exact cît trebuie, mi-ar deschide la sigur drumul spre o medalie. Of! Mă tot gîndesc, mă gîndesc, îmi omor capul cu fel de fel de idei, gîndim întotdeauna prea mult. Cel mai bine-i să aștepți desfășurarea evenimentelor.

II

Manifestanții se opriseră la vreo douăzeci de metri de barajul întărit. Stăteau acolo, nehotărîți, în fața minusculei *no man's land* [1] care-i despărțea de forțele de ordine, așteptînd ca reverendul Webb să le spună ce au de făcut. Continuau să cînte, cît puteau de tare.

[1] „țară a nimănui" — termen care desemnează terenul cuprins între liniile inamice, în cursul unui război (engl.).

Webb se ruga, nemișcat, detașat de mulțime, cu ochii înălțați spre cer și degetele împreunate. De partea cealaltă, se auzea țîrîitul radiourilor, mîrîitul cîinilor, pocnetele țevilor de eșapament ale mașinilor; mașini strînse unele în altele, bărbați nervoși cu căști și arme, mestecînd *chewing-gum* schimbînd uneori glume, fără convingere.

Confruntarea inevitabilă plutea în aer. Atunci Webb ridică brațele și încet-încet zgomotul încetă, ca și cum în spatele lui s-ar fi liniștit o furtună. Aerul se comprimă, căpătînd o densitate nemaipomenită.

Profitînd de această acalmie nesperată, iute ca fulgerul, Brown îi fură într-o clipă reverendului inițiativa. În picioare, în *command-car* [1]-ul său, ordonă scurt:

— Cuplați megafoanele.

Apucă microfonul pe care i-l întindea unul din subalterni și se sili să vorbească calm și hotărît.

— *Now, listen, you folks* [2], începu el, uite ce pot să fac pentru voi. Ca să evit ireparabilul, am cedat pîn-acum la presiunea manifestației voastre. M-am retras, cu oamenii mei, mașinile, gazele, cîinii și pompele de incendiu. Trebuie să recunoașteți cinstit că n-am comis nici un gest de provocare. Dar am primit ordine. Ele sună astfel: nimeni nu trece mai departe. Sînt hotărît să le respect. Sînt hotărît să vă impun să le respectați, asta să vă fie clar tuturor:

[1] Mașina comandantului (engl.).
[2] Ia ascultați, băieți (engl.).

NIMENI NU VA TRECE MAI DEPARTE. De altfel, din momentul de față, apreciez acțiunea dumneavoastră ca un succes. Ați reușit o extraordinară demonstrație de masă și de voință. Sînt sigur, știu sigur, că autoritățile o să țină cont de ea într-un mod foarte serios, ca și cum ați fi ajuns în Piața Capitoliului. Deci, să nu ne încăpățînăm, voi să înaintați și eu să vă împiedic. V-o spun cinstit : ați realizat succesul dorit. Să ne oprim aici. Împrăștiați-vă în ordine, oameni buni, dispersați-vă. Gata. De-acord ?

Un vuiet uriaș răspunse acestor cuvinte. Brown își șterse fruntea. Webb înălță din nou brațele. Se făcu iarăși liniște. Pastorul se-apropie hotărît de șeful poliției.

— Domnule șef al poliției, spuse el, scopul manifestației noastre este să obțină înscrierea pe listele electorale a unui număr oarecare de cetățeni de culoare. Asta implică, evident, înaintarea noastră pînă la Capitoliu, pentru ca un grup — eventual simbolic, dar un grup de bărbați și femei — să poată pătrunde în biroul respectiv. Mă pun chezaș că această operație se va desfășura în ordine, dacă dumneavoastră mă ajutați.

— Să vă ajut ? Cum ?

— Lăsați-ne să ajungem la Capitoliu. Lăsați-i pe unii dintre noi — pe care-o să-i controlăm împreună — să intre și să se-nscrie. Asta se poate face în liniște. Vom cînta foarte tare, vom continua să cîntăm, atît, nimic mai mult, iar cîntecul n-a făcut niciodată vreun

rău nimănui. În felul ăsta, vă veți îndeplini datoria și manifestația noastră-și va atinge scopul. Nu vor fi incidente și toată lumea va fi mulțumită.

— E exact ceea ce doresc și eu, spuse șeful, dar am primit ordine formale.

— Sunați-l pe guvernator. Noi vom aștepta, oricît o fi nevoie. Sînt hotărît să accept orice, pentru ca manifestația să rămînă nonviolentă, pașnică, fără a renunța, bine-nțeles la țelul fixat.

Brown reflectă cîteva momente.

— O. K. Să văd ce pot face. Dați-mi cinci minute. Îl sun pe guvernator.

— Mulțumesc.

— Credeți-mă c-aș prefera să cădem de acord, dacă-i posibil.

— În tot cazul vă mulțumesc, să v-ajute Dumnezeu, spuse Webb, în timp ce Brown se punea în legătură cu Capitoliul. Pastorul se-ntoarse spre ai săi și strigă cu-o voce puternică :

— Ne oprim pentru cinci minute.

Vorbise cu tonul unui șef de gară. Un hohot de rîs străbătu mulțimea. Rîndul întîi se așeză pe jos, imitat imediat de rîndurile următoare și mișcarea armonioasă a acestei mase amintea de-un val care se sparge, rostogolindu-se. După tensiunea din orele precedente, manifestanții erau cuprinși acum de-o bună dispoziție molipsitoare. Se simțeau aproape de victorie. Cîntecul reîncepu. *We shall overcome.* Chipurile negre se luminau, trupurile se legănau în cadență. Din

timp în timp, ici și colo, cîte-o femeie se ridica pentru a lansa un solo inspirat, acompaniat de ceilalți cu bătăi din palme :

Voi merge la Capitoliu. Yeah !
Voi merge la Capitoliu. Yeah !
Dumnezeu îmi deschide calea. Yeah !
El îmi arată calea. Yeah !
We shall overcome... Oh ! Yeah !

O prietenă o trăgea de fustă. Solista exaltată își relua locul, roșie și transpirată, revenindu-și încet prin ploaia de felicitări. „Frumos ai cîntat, Bessie — i se spunea — zău că ai o voce frumoasă !“ Și femeia, sau bărbatul, rîdea arătîndu-și dinții.

Brown parlamenta la telefon, cu o vehemență impusă de presiunea miilor de ochi fixați asupra lui, atenți la mișcarea buzelor sale, la expresia feței sale.

La cîțiva metri de-acolo, armurierul William, care urmărise prin oblonul prăvăliei toată discuția, clipă de clipă, se-ntoarse spre Bishop. Era verde de furie.

— Să vezi că ticăloșii ăștia or să cadă la învoială. Brown e un trădător ! Le caută-n coarne netrebnicilor ăstora. Porcul ! Porcul !

— Mai bine să se-nțeleagă, cu vorba bună, decît să se-ncaiere, spuse prudent croitorul. Calmează-te, bătrîne.

— Nici în ruptul capului. N-o să pupe ei asta ! urlă celălalt. Doar n-o să cedăm în fața unor puturoși de negri.

Părea ieșit din minți. Apucă o pușcă, o încărcă și strecură țeava printr-o deschizătură din oblon.

— Ce faci ? Ești nebun ? strigă Bishop.

Și se aruncă, neîndemînatic, asupra armurierului. Acesta îl văzu venind. Lăsă jos arma, se ridică și-l lovi puternic în bărbie cu pumnul.

— Idiotule ! Știam eu c-o să faci pe tine...

Croitorul se prăbuși, amețit, lipsit de viață. Ca să aibă conștiința împăcată, William îl mai lovi o dată, cu patul armei, în ceafă. Apoi se instală iar în dosul oblonului și ținti cu grijă.

Dialogul dintre șeful poliției și guvernator se apropia de sfîrșit. Încet-încet, tensiunea care se citea pe fața lui Brown se șterse. Mulțimea știa acum că lupta era cîștigată. Brown zîmbi, în sfîrșit, și puse receptorul în furcă. Îi făcu cu ochiul, prietenește reverendului.

Webb se apropie, cu mîinile împreunate.

Răsună o împușcătură.

Webb căzu ca trăsnit. O pată roșie creștea, fără grabă, pe pieptul său.

Se lăsă o tăcere de moarte. Pentru cîteva clipe încremeniseră toți, de ambele părți ale baricadei.

Trupul reverendului zvîcni o dată, scurt, apoi înțepeni. Încercă să deschidă gura, recăzu. Murise.

Atunci, un urlet imens se înălță și mulțimea se năpusti înainte, ca un singur om.

Brown văzu un chip negru și schimonosit și-o lamă de cuțit în dreptul gîtului. Simți cum oțelul îi pătrunde în trahee. Înțelese că totul s-a sfîrșit.

*

Ed îl apucă pe Bart de mînecă.

— Ascultă, ascultă cînd îți spun !

Bărbosul se supuse.

— Se-ntîmplă ceva, acolo...

Nu mai rîdea. Tinerii încremeniseră, atenți. Vacarmul care-i surprinsese, se amplifica mereu. Strada se întindea, pustie. Contrastul dintre spațiul acesta gol și hărmălaia mereu mai mare din apropiere producea o impresie stranie. Băieții își legănau nervoși măciucile, nehotărîți și muți. Focuri de armă trosniră sec. Pe toate fețele se citea uimirea.

— Drace, murmură șeful, împușcături.

Tinerii se împăcau foarte bine cu non-violența declarată de negri încă de la începutul luptei lor revendicative pentru drepturi civice. Ea le permitea să se distreze fără riscuri. Focurile de armă schimbau situația. Jenați, nutrind convingeri confuze, nu îndrăzneau să se privească-n ochi.

Împușcăturile deveneau din ce în ce mai dese. Sirenele urlau, cîinii lătrau, se auzeau strigăte, fluierături stridente. Păcănitul dominant al unei arme grele îi demoraliza complet.

— O mitralieră !

— O mitralieră ? Nu se poate, ești nebun !

— Ascultă...

— De ce nu un tun de 75, dacă tot te-ai apucat să aiurezi...

— Un tun ar face „bum"... Asta face „tac-tac-tac"...

— Precis e-o mitralieră.

— Îți spun că nu.

Bart îi întrerupse.

— Ascultați, copii, e chiar o mitralieră, credeți-mă. Mă pricep.

Statura sa înaltă, vocea gravă și vîrsta își făcură efectul. Băieții, dintre care cel mai mare, șeful, avea cel mult douăzeci de ani, îi recunoscură competența. Se-ntoarseră spre el.

— Dar... dar... exclamă un adolescent, credeți că trag cu adevărat ?

— Probabil.

— Cu gloanțe adevărate ?

— Presupun.

Șovăiau, neștiind ce atitudine să ia.

— Ce facem ?

— Ștergeți-o cît puteți mai iute, îi sfătui Bart. O să haliți negri altă dată. Am impresia că-i vorba de-un adevărat măcel și nu cred că-i prea plăcut... Întorceți-vă la casele voastre, ferecați ușile și deschideți radioul. Vă vorbesc ca un prieten. Și-acum, faceți ce vreți.

Șeful dădu aprobator din cap.

— Cred că-i cel mai bun lucru, băieți... Dacă-i o bătălie în toată legea... e... e preferabil să ne-ntoarcem.

Un negru tînăr apăru în capătul străzii și înaintă spre ei, fără să-i vadă. Mergea greu, șchiopătînd. Piciorul stîng era plin de sînge, de la genunchi în jos. Mergea cu capul plecat. Se retrăgea de pe cîmpul de luptă.

Șeful își privi oamenii și zîmbi. Vînatul se arunca singur în labele lor. N-ar fi un idiot dac-ar lăsa să-i scape această ocazie ? Nu mai semăna cu cel de-acum cîteva minute...

Înainte de-a apuca să reacționeze, tînărul se pomeni încercuit. Ridică ochii, speriat. Sudoarea curgea pe el.

— Cum e, Joe, nu prea merge treaba, ai ?

Izbucniră în rîs. Cei doi francezi se țineau deoparte. Bart puse mîna pe umărul lui Ed și-l strînse cu putere.

— Da'-i plin de jeg !

— Nu ți-e rușine ?

— Te-ai luptat, nu glumă, p-onoarea mea...

— Te-au bătut, puișor ?

— Sîngele de pe picior e de la vreo fecioară ?

— Răspunde cînd ți se vorbește !

— Vrei să-ți dăm o lecție de politețe ?

Negrul avea dureri, se vedea bine.

— Cred... cred că mi-au tras un glonț în picior...

— Te-ai jucat de-a soldații ?

— Periculos joc, frumosule.

— Ți-a cam ieșit pe nas.

— Lăsați-mă să trec.

Cerșea, din priviri, îndurare.

— Dacă vreți...

— Dacă vreți, vă rog lăsați-mă să trec, repetă ascultător negrul.

— Dacă vrem, da ; dar poate că nu vrem, ai ? Ce spuneți, domnilor ? întrebă șeful.

— Eu nu vreau, strigă o voce.

— Nici eu.

— Eu nici atît.

Șeful schiță un gest de falsă dezolare.

— Îi auzi, Joe ? Nu vor. Nu pot face nimic pentru tine.

Rănitul imploră umil :

— Am temperatură, lăsați-mă să plec. Dacă nu mă pansez imediat, dau în gangrenă, sau în cine știe ce altceva...

Obiectară că sfîrșitul său prematur n-ar fi o mare pierdere pentru omenire.

— Ce știți voi despre omenire ? ripostă deodată, cu mîndrie, tînărul negru.

Și-i privi pentru prima oară drept în ochi, pe cei care-l încolțeau.

— A schimbat placa.

— Ce spui de tine ?

— Asta-i bună.

— L-am putea face ciorbă și el ne sfidează !

— Ai tupeu, nu glumă, cioară !

În depărtare, mitraliera tăcu. Dar vacarmul încăierării părea să se-ntindă și să se-apropie.

Îl chestionară pe rănit.

— Ce se petrece acolo ?

— Trag, răspunse el. Mai întîi, l-au ucis pe reverendul Webb. Atunci, toată lumea s-a năpustit. Ei au tras. În mulțime. Cînd am plecat erau cel puțin cincisprezece cadavre întinse pe stradă.

— Cinşpe morţi, zise careva, cinşpe împuţiţi de negri mai puţin! Bună treabă.

— Şeful poliţiei a fost şi el omorît, continuă tînărul sfidător. S-au mai împuţinat şi albii, nu numai negrii.

Provocarea era prea mare. O ghioagă se abătu asupra lui, urmată de-o grindină de lovituri. Încercă să le pareze, dar era prea slăbit şi neîndemînatic. Curînd se încovoie, scrîşnind şi înjurînd brutele care se-nverşunau contra lui şi se pomeni întins pe jos, pe pavaj, inert, sîngerînd din abundenţă, cu hainele sfîşiate, gemînd.

— Te-nvăţăm noi cum să te porţi, Joe!

— Fii fericit că nu-ţi tăiem şi daravela.

Victima se străduia să vorbească.

— Ce tot spune?

Tăcură şi făcură cerc în juru-i. Rănitul murmură slab, dar foarte distinct:

— O să vă aranjăm noi, pe toţi!

Şeful îi închise gura cu un pumn.

— Scîrba dracului!

— Îl dăm gata?

Cineva avu o idee mai bună.

— Să-l ducem în grădina lui Tommy. Acolo-l tocăm cît vrem.

— Nu merită oboseala. Dobitocu-i de-acu' pe jumătate mort.

— Cu unul proaspăt, ar fi mai vesel, sugeră şeful. Ăsta-i aproape gata şi mai e şi plin de sînge. Nu-l poţi atinge, că te murdăreşti. E greţos!

Toţi aprobară. Puţin mai departe, Bart îl reţinea, cu mari eforturi, pe Ed.

— Neamestec, şopti el strîngîndu-l cu putere, neintervenţie. Neutralitate, micuţule. Nu sîntem la noi acasă.

— Mă dezguşti! îi strigă Ed. Poţi accepta să-l ucidă pe omul ăla sub ochii tăi? Fără să mişti un deget?

— Eu sînt neutru. Nu uita că mi-am încasat porţia, ieri-seară. N-am nici un chef s-o iau de la capăt. Vrei să-i asmuţi asupra noastră pe tigrii ăştia? Linişteşte-te, n-or să-l omoare.

— De unde ştii?

Ed se cutremură. Îi venea să vomite la vederea acelui trup dezarticulat. Se simţea cuprins de porniri ucigaşe. Să-i apuce pe toţi, să-i bată, să-i facă şi pe ei să sufere, ca să simtă pe pielea lor groaza, durerea, umilirea, loviturile — aceste lovituri pe care le dădeau totdeauna şi nu le primeau înapoi niciodată. Cine dracu' l-a pus să vină în balamucul ăsta? Brusc îi apăru în faţa ochilor Parisul, Place de la Concorde, trecătorii grăbiţi sau plimbîndu-se agale, turiştii care inundă vara oraşul, rîzînd şi fotografiind, taxiurile, autobuzele, statuile, mulţimea de statui din toate marile oraşe, statui de femei în veşminte drapate, maiestuoase... Marsilia, Lyon, Lille... Franţa... aleile de la Tuileries, pline de copilaşi şi guvernante înţelepte... şi Sena, Sena iubită, veşnică şi liniştită. Ce făceau oare-n clipa asta părinţii, prietenii, cei dragi? Cît de departe erau toate... Niciodată distanţa nu-l apăsase atît de mult ca acum...

Bart îl trăgea după el.
— Nu te-nduioșa, puișor. Și, mai ales, lasă filozofia. Eu nu-s profesor. Privesc, dar nu trag concluzii. Fă și tu ca mine!
Ed sughiță. Se apleacă spre rigolă și vomă. Bart îl bătea ușor pe spinare.
— Așa... frate, ușurează-te în pace! O să treacă... Așa...
După cîteva momente, studentul își reveni. Două rîulețe de lacrimi îi muiau obrajii. Întinse brațele, cu palmele-n sus, și le contemplă o clipă. Bart îl privea, neliniștit. Ed păși cu hotărîre spre americani.
— Lașilor! le strigă el. Nu sînteți decît niște lași!
La început, nu înțeleseră. Cercul se deschise pentru a-l lăsa s-ajungă pînă la trupul întins pe jos. Îngenunche și puse o mînă pe fruntea rănitului. Ardea.
— O să te murdărești, franțuzule!
— Trebuie dus la spital, și încă repede. Are careva din voi o mașină?
Tinerii se holbară, uimiți.
— Ăsta-i sonat!
— E nebun!
— Ce l-a apucat?
Ed se ridică.
— M-a apucat, că atunci cînd un om se pomenește în fața altui om rănit, caută să-l ajute. E omenesc, nu? Doar sîntem oameni, nu? Sau nu puteți înțelege?
— Pe *ăla*-l numești om? întrebă fără să rîdă unul din băieți.

— Da, îl numesc om.
— Se vede că nu ești de pe-aici, franțuzule.
Fraza și tonul cu care fusese pronunțată, cu accentul acela molatec al sudului, provocară un hohot unanim.
Șeful ridică din umeri.
— Ascultă, bătrîne, poți face ce vrei. La noi e democrație. Dar îți dau un sfat prietenesc: lasă-te păgubaș. Tu nu poți înțelege. În tot cazul, noi o întindem. Treaba se-mpute pe-aici, nu-i a bună. Salutare!
— Nu sînteți decît niște lași! Lașilor!
Tinerii îl priveau cu uimire. L-o fi bătut soarele la cap. Se întîmplă, uneori. Oricît te-ai feri. Soarele-i înșelător, în Georgia. Îți joacă festa, cînd ți-e lumea mai dragă; chiar localnicii se tem de el. Francezul n-a fost prevăzător și-acum aiurează; nu mai știe nici unde este, nici ce face. Îl priveau cu simpatie. Bietul băiat!
În imediata lor apropiere, o lungă rafală de mitralieră sfîșie aerul. Șeful își trecu repede în revistă camarazii, apoi se împrăștiară toți, ca un stol de vrăbii.
— Cu bine, franțujilor și distracție plăcută!
După cîteva secunde, în afară de Ed, care îngenunchease lîngă rănit și de Bart, care șovăia indispus, în picioare, la cîțiva metri de ei, nu mai era nimeni pe stradă.

V

O COLOANĂ groasă de fum se înălţa spre cer deasupra lui Trinity Street. Strada era inundată de-un amestec de oameni, mai mult sau mai puţin devotaţi cauzei, — mulţimea îşi are apostolii şi sfinţii, ca şi impostorii sau profitorii săi ; în timp ce majoritatea manifestanţilor îşi croia drum spre Capitoliu, dornică să-şi atingă ţelul, în ciuda oricărei împotriviri, un grup întîrziat transforma strada în cîmp de luptă, înverşunîndu-se să jefuiască şi să distrugă, devastînd magazine, incendiind case ; înaintau pas cu pas, bombardîndu-i pe ultimii apărători ai ordinei cu pietre, bastoane, cărămizi, şi recurgînd chiar la arme de foc. Poliţiştii pierdeau fără-ncetare teren. După asasinarea reverendului Webb, surprinşi de violenţa unui asalt la care nu se mai aşteptau, fuseseră constrînşi să-şi împrăştie forţele şi slăbiseră, evident, luptînd pe mai multe fronturi.

Acum erau copleşiţi. Iniţiativa trecuse de partea celorlalţi.

Ca nişte legiuni de furnici la asaltul unui muşuroi vrăjmaş, valul negru înainta, înainta fără-ncetare şi nimic nu părea în stare să-i oprească mersul. În urma lui, corpuri negre şi albe rămîneau întinse pe caldarîm. Primele rînduri îşi asumaseră misiunea să răstoarne vehiculele şi să le dea foc. Operaţia le reuşi. Apucat simultan de zeci de mîini, săltat de zeci de braţe, cîte un Jeep zbura ca o momîie

de paie împreună cu ocupanţii lui. Chiar marile camioane Dodge ale poliţiei se dădeau peste cap unul după altul. Atacanţii din avangardă, decimaţi de un tir susţinut, erau imediat înlocuiţi. Presiunea nu slăbea nici o clipă ; dispuneau de nenumărate braţe puternice. Fiecare maşină era incendiată metodic, acolo, pe loc. Din cînd în cînd, cîte-un rezervor exploda ca o bombă, proiectînd în jur schije de fier răsucit, incandescent, care făceau ravagii.

Negrii înaintau mereu. Uitaseră tot, pacifismul, înţelepciunea, demnitatea. Nu mai era decît instinct, sete de sînge, de răzbunare, de revanşă. Spălau, fără-ndoială inconştient, decenii de umilinţă şi asuprire. Stăpîni ai străzii, ai oraşului, stăpîni peste toate, ameţiţi de propria lor forţă şi îmbătaţi de violenţă. Vocea neputincioasă a liderilor amuţise de mult, la fel cum în tabăra opusă nimeni nu mai comanda nimănui, într-atît de totală era dezordinea. Fiecare lupta pentru sine. Pentru pielea sa. Fără cruţare.

Inevitabilul se produsese. Scînteia — atîta timp temută şi mereu amînată — ţîşnise în sfîrşit. Posturile de radio şi televiziune din întreaga ţară trîmbiţau vestea senzaţională că la Atlanta s-a încins o adevărată bătălie între o manifestaţie neagră şi forţele de ordine ; o luptă în toată regula, pe lîngă care tulburările anterioare de la Chicago, Los Angeles şi din alte părţi nu erau decît simple încăierări şcolăreşti. Pentru prima oară se ucidea, în mod deliberat, de-o parte şi de alta. Se omora ca

la război, pentru a înainta cu un metru, pentru a trece de-un colț de stradă, se omora și se distrugea tot ce stătea în cale. După o oră de luptă, căzuseră sute de morți. Se petrecea ceva cu totul nou, ceva pe care înainte refuzaseră să-l creadă cu putință.

Cu o iuțeală de necrezut, enorma mașinărie a informării se puse-n mișcare și evenimentul făcea înconjurul Statelor Unite.

Forțele de ordine mai blocau, deocamdată, căile de acces spre Capitoliu. În piața imensă domnea o dezordine indescriptibilă, un amestec de oameni și vehicule. Ordinele urlate cu voci paroxistice, sirenele stridente, mugetul motoarelor, exploziile grenadelor lacrimogene, lătratul cîinilor înnebuniți, țipetele răniților, blestemele combatanților, șuieratul gloanțelor transformau cu brutalitate acest loc, simbol al democrației, într-un adevărat infern.

Snake văzuse cum cad, lîngă el, sergentul Mase, Clark și alții, ca și majoritatea cîinilor. Continua să lupte, împreună cu Brave. Mîna polițistului, la capătul lesei pe care-o strîngea cît putea de tare, devenise violacee. Brave, mînjit de sînge, nu fusese încă rănit. El continua să țină piept, cu destulă eficacitate. Snake, însă, nu mai putea. Brigada încetase practic să mai existe, la ce bun să se sacrifice ultimul ei om, își spunea el. Reuși cu greu să se refugieze după o poartă, pe scara unei clădiri de la marginea pieței și se întinse, sfîrșit, pe jos. Își sprijini spatele de perete și se acoperi cu

trupul cîinelui, scut viu. Animalul, cu limba atîrnînd, sufla ca din foale.

— Ți-ai luat și tu porția, nu ? spuse încetișor Snake, mîngîindu-i urechile.

Se întreba ce făcea maică-sa în acest moment, în ferma aia mică din Carolina de Sud, unde se născuse și el. Vestea trebuie să-i fi parvenit de-acum, cu toate că ea nu ascultă radioul decît seara, după ce-și termină treburile. Dar poate c-au anunțat-o vecinii. Vecinii te anunță întotdeauna. Ciudat, ce mult le place oamenilor să răspîndească noutățile, mai ales pe cele rele. Parcă-l vedea, de-aici, pe bătrînul Sanders, cu nasul său ascuțit și ochii sclipitori : „Fiul matale, Martha, nu cred c-o duce prea vesel ! La televiziune au spus că..." Mama își șterge mîinile, îngrozită : „Ce-ai spus, Sanders, povestește, repede..." Mizerabilul se bucură de efectul produs. Înflorește realitatea, o coace încet, o savurează ca pe-o mîncare gustoasă, își prelungește plăcerea. Ticălosul. Pînă la urmă, mama i-o retează și se repede la aparatul de radio. Ar trebui să telefoneze chiar în seara asta, să-i alunge teama pentru soarta unicului ei fiu. Destul că și-a pierdut soțul. Nu i-a mai rămas decît Snake. Da, va telefona neapărat, sigur, era un lux, maică-sa își va ieși din fire numai auzindu-l sunînd. Întrebuințau aparatul doar la zile mari. Dar o s-o liniștească el, repede. Ea va rîde fericită și-l va întreba dacă s-a gîndit să-și schimbe cămașa după această bătălie atît de aprigă, ca să nu răcească. Așa-s mamele. Snake zîmbi.

Brave tresări, trezindu-l din vis. Un negru uriaş se ghemuise la piciorul scării şi-l privea fix. Strîngea în mîna dreaptă un fel de seceră. Brave mîrîi, dar nu se clinti din loc, ca un animal disciplinat ce era.

— Încetişor, bătrîne, murmură Snake.

Ochii negrului luceau, plini de ură. Ori el, ori eu, înţelese albul. Ce lucru stupid ! N-avea nici un chef să moară. Dorea să-şi cultive pămîntul, să îmbătrînească cît Mathusalem, să aibă o barbă albă, mare, de patriarh şi să-i asigure mamei sale cîţiva ani buni. Deci, asta e, îşi spuse el.

Se simţea foarte detaşat, destins. Avea senzaţia că vede scena de la o mare înălţime şi distanţă. Această mică încăierare ciudată, izolată de marea încleştare, ce lucru grotesc. O scenă reuşită de film. Ar fi instalat operatorul pe acoperiş, deasupra scării. Snake avea o înclinaţie deosebită pentru filmele de acţiune.

Era încă aşezat pe jos, cu cîinele în braţe. Nu-i venea de loc să-şi părăsească poziţia. Celălalt îl înjură, fără să ridice vocea :

— Vino, o dată, căcăciosule. Puţin curaj ! Îţi promit că-ţi fac felul repede, ţie şi javrei tale.

— Vrei să-l pun să te-nghită? întrebă Snake pe-acelaşi ton. Mai bine cară-te la ai tăi şi uită că m-ai întîlnit.

— Nu ţine, drăguţule, replică negrul.

Rîse cu gura mare, sigur pe forţa sa, savurînd situaţia.

— Destul v-aţi bătut joc de negri, azi vă halesc ei pe voi, albule. Fiecare cînd îi vine rîndul.

Rîse iar şi urcă o treaptă. Era curajos. I-ar fi fost uşor să cheme cîţiva de-ai lui în ajutor. Dar n-o făcea. Voia să-l aibă pe-acest alb numai pentru el. Şi pe cîine, ca supliment. Cerea, totuşi, prea mult.

— Şo pe el, rupe-l ! porunci deodată Snake, eliberîndu-l pe Brave.

Animalul sări şi ajunse într-o clipă deasupra adversarului, înfigîndu-i colţii în gît. Era, într-adevăr, bine dresat. Negrul căzu, surprins, dar izbuti cu-o mişcare rapidă să-nfigă secera în burta lui Brave. Acesta-i dădu drumul şi se prăbuşi pe spate. Omul rămase aşezat, pierdut, cu mîinile pe genunchi. Avea un aer mirat, ca şi cum n-ar fi înţeles ce se-ntîmplă cu el. Un val de sînge-i curgea din traheea deschisă. Moartea era aproape.

Snake se ridică încet şi coborî spre el.

— L-ai ucis pe Brave, bestie.

Nu-i venea să-şi creadă ochilor. Animalul întins, cu burta sfîşiată, nu mai respira. Snake se aplecă şi-i mîngîie blana roşcată.

— Mi-ai omorît tovarăşul, spuse el negrului care agoniza. Mi-ai omorît prietenul. Îl iubeam. Nu pricepi că şi-un animal poate fi iubit ?

Ochii i se umplură de lacrimi. Izbucni într-un urlet furios :

— Nu înţelegi, puturosule, fecior de tîrfă ?

Culese, rapid, secera plină de sînge şi izbind cu sete, ca şi cum ar fi spart o buturugă, crăpă în două capul muribundului.

— Na, de-acu' n-ai să mai faci rău nimănui !

Reveni la locul dinainte, aşezîndu-se cu spatele lipit de uşă, în capul scării. Aprinse o ţigară. Mîinile-i tremurau. Brave, cîinele meu drag, repeta el, căţelul meu. Mi-au omorît cîinele.

Încă mai plîngea, după cîteva minute, cînd un negru îi trase, de la doi paşi, un glonte în cap. Snake nu schiţase nici cel mai mic gest de apărare.

*

În piaţă, bătălia continua cu furie. Negrii cuceriseră aproape în întregime centrul oraşului. Forţele poliţiei se retrăgeau spre stînga, căutînd adăpost în spatele Capitoliului.

Pe Trinity Street, acum în ruine, se mai menţinea o insuliţă de rezistenţă : prăvălia armurierului William. În faţa oblonului de fier, aproape distrus, se îngrămădeau o duzină de cadavre. William se apăra, aruncînd grenade. Nu ducea lipsă de muniţii şi făcea ravagii în rîndurile atacanţilor furioşi. Ghemuit în fundul magazinului, unde reuşise să înalţe în spatele baricadei metalice o adevărată redută din lăzi de ambalaj, dispunînd de o putere de foc considerabilă, era greu de învins.

Uneori se arăta pentru cîteva momente, ca să-şi verse ura şi să acopere cu blesteme valul omenesc care încerca să-l copleşească. Părea complet nebun, cu ochii ieşiţi din orbite, gura strîmbată de ură, plin de sudoare şi sînge, căci fusese rănit în umăr de-o cărămidă.

— Veniţi, corcituri puturoase, apropiaţi-vă porcilor, dacă aveţi curaj ! urla el. Nu puneţi voi mîna pe mine ! Vă arăt eu !

La picioarele sale zăcea cadavrul lui Bishop, căruia un pietroi îi sfărîmase craniul. Micul croitor n-avea să mai confecţioneze niciodată haine pentru semenii săi. Nu va mai merge duminica la pescuit. Nevastă-sa îl va aştepta zadarnic în seara asta.

William contemplă o clipă capul mutilat al vecinului său, apoi scuipă. Se înşelase. Bishop n-ar fi fost demn de Klan. În afacerea asta se arătase ridicol, ba chiar periculos, vrînd să-l împiedice să tragă în reverendul Webb. A primit ce-a meritat. Klanul avea nevoie de oameni tari, puri şi duri, americani adevăraţi şi nu de nişte curci plouate, paralizate de sentimente nobile. Ce dracu' să faci cu un prăpădit de soiul ăstuia...

Între timp, situaţia sa devenise critică. Poliţia ştersese putina şi, pe cît putea să-şi dea seama, magazinul său era complet izolat. Îl mai chinuia şi o rană adîncă... Dumnezeu ştie cît timp va mai reuşi să reziste, dacă nu-i sosea vreun ajutor...

Se bătu deodată cu palma peste frunte şi rîse încet. Marele Dragon ! Cum de nu s-a gîndit pîn-acum la el ? Trebuia să-l cheme pe Marele Dragon. Şeful Klanului nu-şi abandona niciodată discipolii.

Aruncă două grenade, una după alta, prin deschizătură şi, ştiind că asta o să-i asigure un răgaz de două-trei minute, ridică receptorul. Contrar tuturor aşteptărilor, aparatul

funcționa. Obținu tonul, formă numărul pe care-l știa pe dinafară și ascultă tremurînd de încordare țîrîitul îndepărtat. Inima-i bătea nebunește. Marele Dragon avea să-l ajute. O să-și asmută prietenii. Vor sări să-l salveze. Și se vor răzbuna. Ce-o să se mai răzbune, cum o să omoare la negri, ca să se răzbune! Pe cîte unii o să-i frigă la foc mic, încetișor, prelungindu-le cu pricepere chinurile, așa ca să simtă cum li se-apropie moartea... O adevărată delectare. Parcă trăia de pe acum acele clipe minunate. O voce cunoscută răsună în receptor :

— Allo ?

— Allo, allo ! Dumneavoastră sînteți, Marele Dragon ? strigă William precipitat. Aici William, armurierul.

— Știi doar foarte bine că nu-mi place să fiu sunat acasă, William, sună, sec, răspunsul.

Armurierul rămase descumpănit. Bîlbîi :

— Dar, șefule, circumstanțele...

— Ce contează ?

— Am crezut că fac bine... Ascultați-mă...

Și relată toată povestea, învălmășit, dintr-o suflare, repede, foarte repede, cu cuvinte întretăiate, ca niște focuri de pistol. Își descrise isprava, explică situația, expuse primejdia, ceru ajutor.

La celălalt capăt al firului se lăsă o tăcere lungă, de care William profită pentru a mai azvîrli încă o grenadă în stradă. Rîse și întrebă :

— M-ați auzit, Mare Dragon ? Le-am expediat o mică atenție !

Vocea șefului îi parveni dură, uluitoare, de necrezut :

— Ai acționat ca un imbecil, William.

— Poftim? întrebă el, crezînd că i s-a părut.

— Am înțeles că dumneata l-ai omorît pe reverendul Webb. Așa a fost ?

— Da, da, Mare Dragon. Sigur că eu.

Vocea tună, exasperată :

— Ai acționat ca un imbecil ! Mai rău, ca un criminal. Dacă se descoperă cumva că un om al Klanului a provocat acest măcel fără sens, vom fi definitiv discreditați, scoși în afara legii, interziși, pricepi ? Și-așa, acțiunile noastre n-au fost prea strălucite, în ultimul timp. Acum, după tîmpenia asta a ta, cine știe ce-o să iasă !

— Dar, șefule...

William nu-și credea urechilor.

— Nici un „dar"... Ești nebun, William. Dement. Nu pot să fac nimic pentru tine. Mori cît mai repede, ăsta-i cel mai bun lucru pe care-l poți face.

Închise. William încremeni, cu receptorul în mînă. Alb ca varul, puse jos aparatul. Toată viața i se năruia. Universul său se topea văzînd cu ochii, ca zăpada sub razele soarelui. Nu mai avea nimic pe lume. Se simțea secat.

Nu reușiră, totuși, să-l reducă la tăcere. După șase ore, cînd o ambulanță și niște mașini blindate ale armatei ajunseră în dreptul armureriei, peste treizeci de cadavre acopereau locul. Trecătorii văzură ieșind dintre ruine un bărbat descărnat, numai în chiloți,

plin de sudoare, praf și sînge, care îngăima vorbe fără șir și voia s-omoare pe toată lumea.

Înnebunise. Cu chiu cu vai, izbutiră să-l închidă.

*

— Ajută-mă.

Ed încerca să-l ridice pe rănit.

— Să-l transportăm imediat undeva. Nu-l putem lăsa aici.

Strada era tot pustie, lipsită de viață. De la plecarea tinerilor, nu se mai arătase nimeni.

— Nu.

Răspunsul sună sec. Studentul se ridică și-și privi camaradul.

— Nu vrei să m-ajuți ?

În vocea sa vibra o doză de surprindere. Bart nu clipi. Stătea în picioare, puțin mai încolo, privind aiurea.

Ed insistă :

— Hai, Bart, ce dracu' ! Vino și dă-mi o mînă de ajutor, zău ! Doar nu putem să-l lăsăm așa, să crape.

— Ce-mi pasă mie ? Nu m-aș atinge de tipul ăsta, sau de altul ca el, nici dacă m-ai îmbrăca în aur.

— De ce ?

— Uite așa.

— Dac-ai fi fost tratat la fel, ieri seară, bătrîne, n-ai fi acum aici și n-ai face pe turistul, dă-mi voie să ți-o spun !

— Fiecare, cum crede de cuviință.

Ed își înfipse privirile în ochii camaradului.

— Ei, ce-ai de gînd ? întrebă el cu o notă de dezaprobare în voce.

Bart se-ntoarse.

— Nimic.

Ed spuse încetișor :

— Îi urăști pe negri, nu-i așa ?

— Da.

— De ce ?

— Prea multe întrebări, băiețaș.

— Răspunde.

Bart rîse trist.

— Am motivele mele, șopti el.

Ed se înfurie.

— Măcar explică-mi !

Bart îl înfruntă. Ochii săi mari erau gravi și voalați.

— Ei au omorît-o pe femeia pe care-o iubeam. De-atunci îi urăsc, pe toți. Pe toți. Nu-ntreba mai mult, te rog. Nu-i nici momentul, nici locul. Cîndva, o să-ți povestesc totul.

Ed deschise gura, dar Bart îl opri.

— Taci, mai ales, taci. Nici o vorbă. Nici un fel de solicitudine, de priviri umede, milă, sau întrebări. Ține numai cont că-i urăsc. Și-acum, s-o ștergem.

Cu pași hotărîți și rapizi începu să coboare spre capătul celălalt al străzii, îndepărtîndu-se de vacarmul bătăliei, fără să privească în urmă. După un moment de ezitare, studentul îl urmă.

Rănitul rămase singur, nemişcat, acoperit de muşte, în plin soare, în mijlocul străzii.

Înainte de a trece colţul, Ed întoarse capul. De departe nu se mai distingea mare lucru. S-ar fi zis că-i doar o grămăjoară de zdrenţe, abandonată de-un negustor ambulant.

VI

PURTAT solemn de patru oameni şi însoţit de un murmur de compasiune şi de strigăte de jale, corpul reverendului Webb, întins pe o targă, cu mîinile împreunate pe piept, traversa într-o procesiune lentă piaţa pe care răsculaţii erau acum stăpîni absoluţi. Forţele de ordine, constrînse să se retragă, încetaseră orice rezistenţă.

La trecerea cortegiului, lumea îngenunchea, încremenind într-o tăcere desăvîrşită. Căzuseră mulţi morţi, desigur, dar acesta era martirul. El îşi jertfise viaţa, mai mult decît oricare altul, cauzei comune. Acesta era sfîntul, al cărui nume va deveni simbolul voinţei, abnegaţiei, sacrificiului. Prin cocioabe, împrejurările morţii sale vor fi repovestite de mii de ori, înfrumuseţate, deformate, slăvite, ca să servească drept exemplu. În acest scop, se vor spune mii şi milioane de vorbe. Ele-şi vor croi drum, vor deschide breşe, vor distruge

cazemate şi cuvîntul se va dovedi, încă o dată, mai puternic decît focul, în opera de făurire a viitorului.

Cei care se găseau acolo priveau cu ochii măriţi, ca să nu piardă nimic din spectacol. Ştiau că participă la un mare eveniment. Ştiau că ei sînt şi vor fi martorii.

O scară largă de marmură, cu vreo douăzeci de trepte, ducea la porţile, închise cu încăpăţînare, ale Capitoliului. Cei patru oameni le urcară încet. O dată ajunşi pe terasă, îşi depuseră povara pe două lăzi de lemn, aduse în grabă, expunînd-o vizibil, în văzul tuturor, ca o sfidare mută aruncată uşilor ferecate. Apoi încremeniră la cele patru colţuri ale acestui catafalc sărăcăcios, încrucişînd braţele. Din mulţimea adunată în piaţă se-nălţă, amplificîndu-se, un freamăt profund.

După o scurtă consfătuire, un grup de zece oameni urcă la rîndu-i scara. Era delegaţia care avea misiunea să se-nscrie în listele electorale. O conducea reverendul Ashe, adjunctul lui Webb. Tom şi Slim se aflau printre cei aleşi.

Liniştea cuprinse din nou piaţa, cînd Ashe se apropie de porţile imense ale palatului. Cu oarecare greutate, căci era rareori folosit, el acţionă măreţul ciocan împodobit cu stema statului. Răsunară trei lovituri puternice. Mulţimea exclamă „Ah...“, iar cînd, după cîteva clipe de aşteptare, nimic nu răspunse acestui apel, ea reacţionă cu un „Oh...“ decepţionat.

— Ce-i de făcut? întrebă guvernatorul, palid, înfricoşat. Urmărea scena dinapoia unei

perdele, printr-o fereastră situată la etajul al doilea al Capitoliului, unde-şi avea biroul şi apartamentele. Consilierul Grisdom răspunse ferm :

— Să deschidem şi să le dăm satisfacţie.

— Serios ? Ar fi extrem de neplăcut.

— Nu există altă soluţie. Oricum am lua-o, astăzi ei au cîştigat, iar noi am pierdut. A-i priva de fructul simbolic al victoriei ar fi o meschinărie inutilă, care ar implica, desigur, consecinţe grave. Ar fi în stare, surexcitaţi cum sînt acum, să dea foc Capitoliului, care, nu uitaţi, e practic lipsit de apărare. Vă asumaţi acest risc ?

— Nu, desigur că nu, murmură politicianul. Şi adăugă, agitat, căci nu era prea stăpîn pe sine : Dar nu vreau să văd pe nimeni ! N-o să primesc delegaţia.

— Cum doriţi, replică rece Grisdom.

— Dumneavoastră ce credeţi, domnilor ? întrebă guvernatorul.

Feţele încruntate, din jur, aprobară. Nu exista altă soluţie.

— Atunci, să intre, strigă guvernatorul turbat. Să intre, să meargă la biroul de înregistrare, să se ducă dracului !

Tăcu, îşi făcu vînt şi păru să-şi revină.

— Cît mai durează pînă s-avem armata la-ndemînă ?

— După ultimele informaţii, o coloană blindată a pornit încoace, spuse careva, dar n-o să sosească decît peste vreo două-trei ore.

Guvernatorul izbi cu pumnul în masă.

— Fir-ar să fie... mă tem că trebuie să cedăm. Într-adevăr, n-avem încotro. Să intre, să se deschidă porţile ! Daţi ordinele necesare ! urlă el sufocat.

*

Jos, reverendul Ashe sună din nou, insistent. O uşă mică, insignifiantă, încastrată în cea mare, se deschise încet.

„Ah !“ suspină mulţimea şi fiecare se-nălţă pe vîrfuri ca să nu piardă nimic din spectacol. Zăriră o uniformă de paznic şi, după vreo două minute de parlamentări, întreaga delegaţie dispăru în clădire. Manifestanţii se aşezară pe caldarîm şi începură să cînte. Unul din purtătorii cadavrului lui Webb încerca zadarnic să gonească muştele, care se aşezau în roiuri pe faţa reverendului. Nu era un spectacol prea atrăgător.

În interiorul palatului, delegaţia fu primită de un uşier, care-i îndrumă, cu o voce monotonă, spre biroul căutat.

— Etajul întîi, 2 B.

Recunoscînd experienţa lui Slim în materie de combinaţii machiavelice, îi urmară sfatul şi refuzară să ia ascensorul.

— Ne-am putea pomeni blocaţi înăuntru ca nişte lupi în capcană, neputincioşi şi ce ne-am face ? conchise el, aşa c-o luară pe scară. Cîţiva funcţionari îşi făceau de lucru pe-acolo, parcurgînd grăbiţi culoarele, cu dosare sub braţ. Se făceau că nu-i văd pe intruşi. Le arătau că-i

ignoră, cu toate că toţi omuleţii ăştia mai tremurau încă de teamă ca poporul să nu năvălească în palat, pentru a-şi satisface dorinţa de răzbunare. Toţi erau albi. Pînă acum, statul nu socotise potrivit să numească în administraţie oameni de culoare, cu excepţia cîtorva slujbe inferioare, de paznici, curieri, măturători, spălători de geamuri...

Birourile erau segregate, oficial. Ici-colo, pancarte indicatoare precizau: *Coloured people, Monday and Friday only* [1] sau *Coloured people, no admittance* [2] şi aşa mai departe. De altfel, aceste reguli, categorice pentru negri, nu erau la fel şi pentru albi. De cîte ori nu văzuse Tom, în zilele rezervate „negrilor", diferiţi albi luînd-o înaintea tuturor, fără s-arunce măcar o privire solicitanţilor instalaţi la coadă. Funcţionarii găseau asta perfect normal; se ocupau imediat de noii veniţi, abandonînd în voia soartei dosarul pe care-l ţineau în mînă. Nimeni nu îndrăznea să protesteze. „Ah, pasivitatea asta! Mereu aceeaşi greşeală...", gîndea învăţătorul, cu amărăciune. Chipul răbdător al tatălui său îi apăru înaintea ochilor.

Majoritatea camerelor erau prevăzute cu ochiuri de geam. Aproape toate rămăseseră pustii. Neascultînd decît de propriul lor curaj, ocupanţii acestora consideraseră mai sănătos să dispară.

---

[1] *Pentru cetăţenii de culoare, accesul permis numa' lunea şi vinerea* (engl.).

[2] *Intrarea oamenilor de culoare interzisă* (engl.).

Găsiră uşor culoarul numărul 2 şi se opriră în faţa biroului B. Pe-un carton scria: „Birou de înregistrare electorală, John D. Walker". Prin geam se zăreau rînduri de clasoare, într-o ordine impecabilă, dar nici un funcţionar. Bătură de formă şi intrară. Pe masă, un anunţ făcea cunoscut că „Referentul lipseşte pentru cîteva minute".

— Bine, spuse Ashe. Luaţi loc. O să aşteptăm.

— Flăcăul s-a dus să-şi facă nevoile, aruncă Slim cu un rîs scurt.

— L-o fi apucat burta...

— L-am speriat!

Ashe rămînea grav şi calm, ca să dea exemplu micii sale echipe, pe care-o simţea plină de nervi.

— Aşezaţi-vă, fraţilor, repetă el, şi aveţi răbdare. Ne-apropiem de ţintă.

Ocupară scaunele libere, iar cei care nu mai găsiră, se aşezară pe clasoare. Tom merse spre fereastră şi-o deschise la maximum, manifestîndu-şi astfel dispreţul faţă de instalaţia de aer condiţionat. Cînd silueta sa fu observată din piaţă, un vuiet confuz se-nălţă din mulţime. El ridică braţele. Răsunară aplauze.

— Vino aici, Tom, ordonă Ashe. Sînt şi-aşa destul de excitaţi!

— Se bucură văzînd pînă unde-am ajuns, protestă tînărul.

— Acum, c-au văzut, gata.

Se scurseră cîteva minute. Timpul trecea anevoie.

— Se poate fuma ? întrebă careva, apoi, fără să aştepte răspuns, puse-n circulaţie un pachet de ţigări. Se distrau lansînd rotocoale de fum. Vorbeau puţin. Pustietatea locului dădea vocilor lor o rezonanţă impresionantă. De fapt, deşi fericiţi c-au ajuns la liman, erau totuşi oarecum neliniştiţi, temîndu-se de vreo cursă. Albii au totdeauna un sac plin de viclenii. Vor ceda oare ? Ar fi în stare să-i ucidă cu sînge rece, sau să-i arunce-n puşcărie, să-i ia drept ostateci... Orice era încă posibil. Se găseau oricînd justificări valabile pentru acţiunile albilor, ba chiar, uneori, aceste pretexte erau născocite după consumarea faptului. N-ar fi deci, pentru prima oară. Trebuiau mai ales să evite orice provocare, orice s-ar întîmpla. Dar iată că acum nu se-ntîmpla nimic şi cele „cîteva minute de absenţă" a referentului nu se mai sfîrşeau.

După ce fumă două ţigări, Tom se ridică, anunţînd că merge să dea o raită pe la toaletă, poate-l găseşte pe omul lor. Plecă.

Pe un culoar izolat, îi ieşi în cale o tînără secretară care păru îngrozită văzîndu-l.

— Îl caut pe domnul Walker, de la biroul 2 B. Nu ştiţi, cumva, domnişoară, unde-aş putea să-l găsesc ? întrebă Tom cît putu de politicos.

— Nu... nu... Eu nu... nu ştiu... zău... bîlbîi tînăra.

Insistase asupra acestui „zău", ceea ce aduse un zîmbet pe buzele învăţătorului. Termenul voia să sublinieze că ea spusese purul adevăr şi că nu încăpea nici o îndoială în această privinţă. Tom îşi continuă drumul.

Pătrunse într-o încăpere largă şi curată, îmbrăcată în faianţă albă şi care adăpostea două cabine, două lavabouri şi două pisoare. Primul lucru pe care-l observă fu o pereche de picioare, în spaţiul dintre uşă şi podea, în prima cabină. Îşi stăpîni rîsul şi, foarte natural, se-nvîrti puţin pe-acolo, apoi se spălă tacticos pe mîini. Cînd se-ntoarse, după cîteva momente, picioarele dispăruseră.

*

Tîmpit, sînt complet tîmpit. M-am lăsat surprins ca un imbecil, mi s-au văzut picioarele. Imposibil să nu le fi văzut, oricine-o fi cel de dincolo. Acum, ştiu că-s aici. Poate că le-oi fi ridicat destul de repede ? Cine ştie ? Doar nu l-a obligat nimeni să se uite-n jos imediat ce-a intrat, nu ? Ar fi o şansă. Numai că încuietoarea indică „ocupat"... Şi nu pot face nimic. Absolut nimic. Desigur, o cabină poate fi defectă, în care caz e închisă, evident. Scrie „ocupat" şi totuşi nu-i nimeni înăuntru. Posibil. Se-ntîmplă. Dacă-i înfundat, de exemplu. Asta mi-aminteşte de instalator, Doamne-Dumnezeule ! N-ar trebui să tremur în halul ăsta. Pîn-la urmă o să m-audă cum clănţăn din dinţi, tocmai eu, care credeam că aşa ceva nu se-întîmplă decît în romane ! De m-aş putea opri, Doamne... E ceva convulsiv... Cine-i acolo ? Cine poate să fie? Tare-aş vrea să ştiu. Aproape toţi colegii au spălat putina... Şi doar ni s-a spus... M-am grozăvit ca ultimul filfizon : „Da, domnule, desigur domnule..." Am procedat ca

un idiot. Mă gîndeam la nenorocita aia de medalie şi la Helen Parker, în clipa cînd mi s-a telefonat. Iată cum cade beleaua pe capul omului ! Şi doar în stradă a fost lată rău. Mai e vorbă ! Mai bine un idiot viu, decît un erou mort. S-au ţinut grozav, nespălaţii ăia de negri. N-aş fi crezut-o, în ruptul capului. De necrezut, dar adevărat, aşa se spune. Ce-am văzut pe fereastră, e pur şi simplu de necrezut. Nemaipomenit, dom-le, parcă s-a-ntors lumea pe dos ! Sîngele, morţii ăştia, imposibil. Şi Mag care-mi spune : fugi ! La telefon, avea aerul că şi-a pierdut calmul, de data asta. Îi era frică, de-a binelea. Şi instalatorul ăla, care n-a venit... Dacă este vreo scurgere, îi arunc în spinare societatea de asigurări. Să se descurce-ntre ei. Se pare că-n oraş s-a declarat starea de asediu. Mag a încuiat de două ori uşile şi obloanele. Bine-a făcut. Nu se ştie niciodată. După tot ce-am văzut, orice e posibil, omoară, violează, vrei nu vrei, asta este, ticăloşii, o s-o plătească ei scump, foarte scump... Dac-ar viola-o pe Helen Parker ? Ce chestie ! Cine dracu' o fi dincolo ? Aha, urinează. Bun. Nu pare grăbit, tipul. E prea de tot, abia se mişcă. Trebuie să fie vreun negru, desigur. Evident, or fi venit în biroul meu. Mă aşteaptă. Ei ştiu totdeauna s-aştepte. Dar tot aşteptînd, rişti să se supere. Doamne, ce situaţie... ce situaţie ! Dacă-i superi, ăia-s capabili de orice. De orice, adică chiar să-mi întindă maţele la soare. Şi nu mai pot, doamne, nu mai rezist. Ce-i de făcut ? Nimeni nu-şi închipuie cît de obositor poate fi să stai cu genunchii la gură, în echilibru, pe-un scaun

de closet. Ce mai poziţie ! Ucigătoare ! Ar fi ieşit din mine un bun echilibrist. Dar cît timp o să mai pot rezista, asta-i problema... nu prea mult, cu siguranţă. Simt cum se-apropie crampele. Iar crampele... Şi nici măcar nu pot fuma. Mă-ntreb, de ce dracu' m-oi fi băgat în beleaua asta. Visezi glorie, curaj, medalii şi toate celelalte şi iată unde-ajungi : pe-un scaun de closet ! A fost mai tare ca mine. N-am putut altfel. Este dovada clară că nu totdeauna omul face ce vrea. Din partea mea, eu nu voiam să m-ascund, voiam să ţin piept, să rezist, iar acum iată-mă, aici, chinuit de crampe... Incapabil să reacţionez. Lucid, dar neputincios. Corpul omului e o alcătuire ciudată, iar creierul care-l comandă... Nu eu, altul a spurcat aerul cu gazele astea insuportabile... Walker, idiotule, tu eşti cel care se-agaţă în clipa asta de pereţii cabinei, nu-ncerca să joci teatru, joci numai pentru tine, fără un public care să te-nţeleagă, aşa că nu te mai obosi, biet cretin, n-ai decît ceea ce meriţi. Să-ţi recapeţi stăpînirea de sine, să te controlezi, să te stăpîneşti, să-ţi impui... Iată soluţia. Dac-aş putea... dar mi-e frică, frica mă copleşeşte. Walker, tîmpitule, ai luat-o prost. Nenorocire, crampele... se apropie... ştiam eu... iată... sînt pierdut... Doamne ! E peste puterile mele, aş vrea să fac, asta-i, să mă uşurez, măcar puţin, ce zic, puţin, o nimica toată, acum, imediat... O medalie pentru fundul meu blestemat, mă scap pe mine, zău... fac... asta-i o nevoie fizică, nu te poţi opune cînd te-apucă. Nu poţi rezista, dar totuşi e stupid... Şi tipul ăla de dincolo, care nu se mai cară o dată, aşteaptă,

mă așteaptă, mă pîndește, vrea să mă doboare, ar fi în stare... Doar a terminat de mult cu spălatul mîinilor... ce mai așteaptă, de ce nu pleacă... M-a văzut... Știe... Walker, dobitocule, ești aranjat, curățat, fiert pînă la cotor...

*

Tom își drese vocea.

— Hei... E cineva acolo ?

Nici un răspuns. Repetă întrebarea. Fără succes.

— V-am văzut, se hazardă el. V-am văzut picioarele. Știu că sînteți înăuntru...

E un negru, e vocea unui negru, acu-i vai de mine.

— N-oți fi cumva, din întîmplare, chiar domnul Walker ? Îl căutăm pe domnul Walker, de la biroul de înregistrare electorală. Nu-i dorim nimica rău, credeți-mă. Dar guvernatorul ne-a autorizat să ne înscriem pe liste, de asta sîntem aici și avem nevoie de el, de domnul Walker, care-i omul în drept să ne rezolve problema. Ar trebui să se arate. În stadiul în care-au ajuns lucrurile, nu-i decît o formalitate, dar o formalitate necesară, indispensabilă... Nu vom părăsi Capitoliul pînă nu primim adeverințele de înscriere, înțelegeți... Altfel ar însemna că ne-am bătut de pomană. Hai, veniți, domnule Walker, ieșiți de-acolo, nu complicați treaba. Să mergem, scăpați de noi în cinci minute...

Tom continuă zadarnic pe acest ton, timp de cîteva minute. Enervarea începea să pună stăpînire pe el.

— Dacă nu ieșiți de-acolo de bună voie, reîncepu el mai dur, am putea căuta mijloace ca să vă scoatem cu de-a sila. Închipuiți-vă c-aș aprinde niște ziare și le-aș strecura sub ușă, ei ?... Sau c-aș trage în broască... Nu ? Desigur, ar fi dezgustător să folosim forța, dar dacă-i necesar nu șovăim nici o clipă. Să-ți intre-n cap că sîntem gata la orice, că n-o să ne oprim pentru încă un mort... Bun. Te-ai gîndit bine ? Trag. La trei, trag. Unu... doi...

De după ușă răsună un fel de lătrat.

— Cară-te dracului !

Era vocea unui isteric. Omul părea în pragul unei crize de nervi. Tom izbucni într-un rîs sonor.

— Ia te uită ! Tîrziu te-ai trezit. Știam eu că-i cineva acolo.

— Nu-i nimeni ! răcni cu furie vocea.

— Dacă nu-i nimeni, cine vorbește ?

— Nimeni, ți-am mai spus.

— Va să zică, mi se năzare c-aud glas de om.

— Exact, ți se năzare.

— Destul cu glumele, spuse Tom. Ai face mai bine să ieși.

— Niciodată.

— Hai...

— Pentru nimic în lume.

— De ce ?

— O să mă omorîți.

— Îți jur că nu.

— Cin-te crede ?

Învățătorul insistă îndelung. Zadarnic. Individul nu voia cu nici un preț să fie rezonabil. Sătul de-atîtea insistențe, Tom se-ntoarse în

biroul 2 B ca să le explice prietenilor situația. Îi găsi neliniștiți de întîrzierea sa. Afară, mulțimea începea să se agite. La început rîseră, propunînd să-l scoată pe funcționar din closet *manu militari* [1]. Ashe nu fu de acord. În interiorul acestui palat, spuse el, trebuie cu orice preț să rămînem în cea mai strictă legalitate, fiindcă altfel le-am oferi pretexte pentru orice fel de represalii. N-avem decît o singură soluție : să ne adresăm guvernatorului.

*

— Cine-i acest Walker? întrebă guvernatorul.
— Referentul de la biroul de înregistrare.
— Și ce-i cu asta ? Nu înțeleg nimic din toată povestea dumitale.
— O știu de la reverendul Ashe, spuse consilierul. Pretinde că Walker s-a refugiat la toaletă și refuză să iasă de-acolo.

Un hohot general de rîs cuprinse biroul guvernatorului. Consilierii se țineau, fără jenă, de coaste și rîdeau ; chiar și Grisdom fu văzut zîmbind, ceea ce era un adevărat eveniment.

— Iată cum, uneori, buturuga mică răstoarnă carul mare, constată el. O răscoală fără precedent, măcel general, legea călcată-n picioare, sute de morți și toate astea să eșueze la ușa unui W.C....
— Walker e un erou !
— A născocit un mijloc de-a se ascunde, fără să se ascundă, și totuși ascunzîndu-se.

[1] *Cu forța* (lat.).

— Nu vrea să înscrie negrii pe liste.
— Are curaj.
— Ce figură !
— Ar trebui să-i dăm o medalie, spuse careva. O merită cu prisosință.

Consilierii vorbeau în cor. Guvernatorul bătu în masă.

— Domnilor, domnilor, vă rog, să fim serioși. Trebuie să ieșim cît mai repede din această situație ridicolă. Cei de-afară se impacientează. Grisdom, ești atît de amabil, să iei dumneata problema asta în mînă ? Du-te și aranjează lucrurile. Nu-i timp de pierdut. Să fie înscriși cei zece indivizi, să părăsească palatul și să se termine odată. Mulțimea nu pleacă pînă nu-și vede delegații. Închipuiți-vă ce iese dacă nu terminăm cu povestea asta înainte de sosirea armatei ; un masacru ! Nu mai vreau să risc nimic. Du-te, prietene și fă tot ce poți.

— Am înțeles, domnule guvernator, spuse Grisdom și părăsi camera.

Peste cîteva clipe, condus de Tom și Ashe, el se găsea la toaletă, unde se refugiase Walker. Bătu în ușă.

— Walker ? Ascultă-mă...
— Nu-i nimeni aici, răspunse o voce înnebunită, dinapoia ușii.
— Nu fi caraghios, omule. Doar nu sîntem copii. Îți vorbește Grisdom, consilierul guvernatorului.
— Nu-mi pasă cine ești, spuse vocea. Dacă vrei să mă scoți de-aici, n-o să izbutești.

— De ce ?
— Pentru că.
— Pentru că ce ?
— Pentru că așa vreau eu !
Surprins, consilierul ridică tonul :
— Walker, ai înțeles cu cine vorbești ? Sînt consilierul Grisdom și vin la dumneata din partea guvernatorului.
— Cu ce-mi dovedești ?
Grisdom scoase din portmoneu o legitimație cu emblema statului și drapelul american, simbolul funcției sale, o legitimație realmente foarte impresionantă. Fără ezitare, o împinse sub ușă.
— Iată dovada că nu te mint.
Văzură o mînă apucînd cartonul, după care urmă o tăcere prelungită. În sfîrșit, apa din rezervor se revărsă zgomotos. Grisdom se încruntă, în timp ce negrii făceau eforturi mari, pentru a nu izbucni în hohote.
— Legitimația era falsă, spuse vocea. Am trimis-o unde-i e locul.
Grisdom roși, abia stăpînindu-se. Se sili să vorbească limpede.
— Walker, acum ai comis o acțiune gravă, un adevărat delict, o încălcare flagrantă a legii. Să știi că, dacă persiști în atitudinea dumitate, te expui unei destituiri fără drept la indemnizație și fără pensie.
— De ce ? întrebă vocea, marcată de-o nuanță de teamă.
Argumentul avusese efect.
— Pentru că, într-un moment extrem de grav, nu execuți ordinele date de către guvernator. În afară de asta, comportarea dumitale ar putea ajunge la urechile oamenilor. Riști ca mîine să fii nu numai un funcționar concediat, pe care nimeni n-o să-l mai angajeze, ci să ajungi de rîsul lumii. Ridicolul ucide, Walker, mai sigur decît un glonte de revolver, n-ar trebui să uiți asta. Cine-o să mai vrea să te-ajute, după o asemenea performanță ? Ai nevastă, copii ? Nu-i invidiez, omule, fără să mai vorbesc de prietenii tăi. Vor mai voi ei să te primească în casă ? Îți vor mai fi prieteni ? Mă îndoiesc. Cine mai arată prietenie unui om care nu și-a făcut datoria ? Care s-a închis într-o toaletă, în loc să-și asume răspunderea ce-i revenea ? După isprava asta, cum să-ți mai zîmbească vreo femeie ?
Cuvintele lui Grisdom îl torturau pe Walker, care se vedea gol, exilat, fără bani, fără prieteni, singur pe lume. Simțea nevoia să plîngă.
După o tăcere îndelungată, vocea imploră :
— Veți rămîne alături de mine ?
— Da, spuse Grisdom.
— N-o să mă părăsiți ?
— Nu, ți-o promit.
— Mă iertați pentru legitimație ?
— Da.
— O să uitați totul ?
— Am și uitat. S-ar putea chiar să primești o medalie, spuse Grisdom, cu o nuanță de dezgust.

— O medalie ?

Vocea fremăta de emoție.

— Da.

Încuietoarea scîrții.

Peste o jumătate de oră, delegația părăsea palatul. Ajunși pe terasă, cei zece negri ridicară cu-o singură mișcare mîinile: fiecare ținea între degete un mic cartonaș alb. Un răcnet izbucni din mulțime.

VII

DOBÎNDISERĂ victoria, dar tragedia era încă departe de a se încheia. În timp ce mulțimea neagră aștepta în piața Capitoliului, iar guvernatorul și consilierii săi ezitau în privința atitudinii pe care s-o ia, în timp ce forțele de ordine, silite să se retragă, își numărau morții și se regrupau cu chiu cu vai, și-n timp ce pe alocuri se mai consumau mici încăierări izolate — ca de exemplu cea din Trinity Street, lîngă prăvălia armurierului William — detașamente de albi pregăteau o contraacțiune violentă.

Strigătele, împușcăturile, buletinele de știri înnebunite, difuzate prin radio, veștile anunțînd zdrobirea rezistenței poliției, determinaseră pîn-atunci populația albă să se-ascundă prin case, baricadînd ușile și ferestrele. Dar telefoanele funcționau fără întrerupere, de la o casă

la alta. Se schimbau păreri, se luau hotărîri, se dădeau ordine. Albii-și verificau armele de familie, urcau prin poduri, căutînd străvechea flintă a bunicului, numărau gloanțele, își linișteau soțiile înspăimîntate, le instalau la pîndă pe la cîte o fereastă, impuneau tăcere copiilor, se autoîndemnau la calm, curaj și, în sfîrșit, coborau în stradă.

Pe la cinci după-amiază, toți bărbații valizi din oraș, de toate vîrstele, se revărsară deodată pe străzile pustii, ocupînd poziții pe la intersecții, blocînd arterele principale și toate străzile care duceau spre Capitoliu, pregătindu-se pentru o încleștare necruțătoare.

Membrii Klanului se agitau zgomotos, iar ceilalți îi aplaudau, ca pe niște lideri. Erau pretutindeni. Venise timpul lor. Ori noi, ori ăia, explicau ei. Ar fi de neconceput, după cele întîmplate să-i lăsăm pe manifestanți să rupă rîndurile și să se-ntoarcă în pace pe la casele lor. Ar fi o abdicare rușinoasă din partea noastră. Ar însemna să ne compromitem definitiv. Nu putem permite asta. Dacă nu reacționăm, mîine negrii vor ajunge stăpîni, se vor purta ca niște stăpîni, vor acționa ca învingători și viața va deveni imposibilă. Trebuie să le dăm, chiar acum, fără nici o amînare, o lecție bună, din care să nu-și revină prea repede. E absolut necesar să le arătăm limpede că partida nu-i încă jucată, că așa zisa lor victorie nu-i decît o iluzie, că nimic nu s-a schimbat. Din nefericire poliția nu și-a făcut datoria, așa că nouă ne revine obligația să o suplinim.

Cu alte cuvinte, domnilor, trebuie să-i pocnim pe ciori, de-acu' pînă la noapte, astfel încît să aibă ce povesti prin bordeiele lor o jumătate de secol. Acum ori niciodată e momentul să dăm exemplu ţării terorizate, ticăloşilor ălora de la Washington, fricoşilor, şovăielnicilor, moliilor, întregii populaţii. Naţiunea stă cu ochii aţintiţi asupra noastră. Să ne arătăm la înălţimea situaţiei. Mîine, ar fi prea tîrziu.

Atîta vorbeau, repetau, întăreau, încurajau şi fanatizau lumea, încît şi albii cei mai umili se crezură învestiţi cu-o misiune divină. Oamenii Klanului lucrau repede şi bine. În cîteva ore, învingînd zăpăceala generală, reuşiră să pregătească oraşul pentru o a doua baie de sînge ; erau ferm hotărîţi să prezinte Americii un spectacol nemaivăzut.

Trimişi acasă de reverendul Ashe, după un mic discurs, încă surexcitaţi şi fericiţi, dar şi îngrijoraţi în adîncul sufletului de consecinţele aventurii lor, negrii începeau să se retragă spre casă, cînd se pomeniră atacaţi din toate părţile, întîmpinaţi cu un tir susţinut, la fiecare colţ de stradă. Curînd, fură cuprinşi de-o panică extraordinară. Lipsiţi de conducători, fără o disciplină şi un obiectiv precis, fără o destinaţie unică, recurseră la o retragere dezordonată, după principiul „scapă cine poate", înlesnind astfel atacul albilor. Adăpostiţi după ziduri şi maşini răsturnate, avantajaţi de faptul că ocupaseră poziţiile favorabile, aceştia începură să-i vîneze ca pe nişte iepuri, doborînd metodic tot ce mişca în raza lor de bătaie. În

cîteva minute, împrejurimile Capitoliului erau pline de morţi şi răniţi.

În război, ce-i drept, îţi ucizi semenul, dar de nevoie, fără să-l şi urăşti, ştii că-i doar un biet nenorocit ca şi tine, care-ar fi preferat să stea la casa lui. Nu-l omori din plăcere. Îţi faci numai datoria.

În viaţă, însă, se ivesc uneori ocazii cînd îţi este permis să distrugi nepedepsit ceea ce urăşti mai mult pe lume, fără teamă de urmări juridice, fără riscuri serioase pentru propria ta persoană, pe săturate, „cît mai mult" însemnînd totodată şi „cu atît mai bine". Eliberarea de-un complex subconştient, obţinută printr-o asemenea crimă colectivă, este de-o valoare unică. Albii din Atlanta înaintau spre mulţime cu armele în bandulieră şi trăgeau în plin, ca la bîlci, în viermuiala aceea de trupuri, în fiinţele acelea dispreţuite pentru că erau negre, pentru că erau murdare, inculte, proaste, pentru că erau hoaţe, mincinoase, leneşe, stupide, viclene, *pentru că erau altfel decît ei.*

Nu cruţau pe nimeni, bărbaţi, femei, copii, tineri şi bătrîni. Simţeau o plăcere nemaipomenită, o bucurie imensă, o descătuşare atît de totală, încît devenea aproape dureroasă. Mulţi bărbaţi se încordau ca cerbii în rut, ejaculînd o dată cu gloanţele care zburau din armele lor. Înjurau, răcneau, scrîşneau din dinţi, rîdeau fără motiv, cu picioarele tremurînde, scuipau aiurea blesteme, iar feţele lor schimonosite erau oribile la vedere.

De partea cealaltă, mijloacele de apărare erau foarte limitate, armele prea puţine, replica im-

posibilă. Nu aveau de ales între fugă şi moarte, căci, majoritatea ieşirilor fiind închise, mai mulţi mureau decît se salvau. Ici-colo, sub presiunea mulţimii, cîte-o barieră albă ceda. Era imediat acoperită de-un val de fugari, care se împingeau şi se călcau în picioare unii pe alţii, încercînd să scape din raza gloanţelor. Fugeau ca de însuşi Satana, drept înainte, sufocaţi, zdrobiţi, învinşi, livizi, cu ochii ieşiţi din orbite, fiecare pentru sine şi Dumnezeu pentru toţi.

Această masă, pînă nu de mult senină şi disciplinată, ţinută ferm în mînă de şefii ei, aceşti oameni însetaţi de dreptate, această turmă înălţînd supusă imnuri Domnului care-i întărea, aceşti oameni care se uniseră pentru că unirea face puterea şi pentru că luptau pentru o cauză dreaptă, se transformaseră în cîteva minute într-o hoardă fugărită, terorizată de groaza morţii. Nu mai erau decît nişte animale vînate.

Femei, familii întregi de albi se instalaseră la ferestre, asociindu-şi ţipetele la cele care veneau din stradă şi aruncînd tot felul de proiectile improvizate asupra mulţimii care se îngrămădea sub ochii lor. Copiii priveau surexcitaţi. Trăiau o adevărată sărbătoare. Nimeni nu-şi amintea să mai fi văzut vreodată aşa ceva. Era, într-adevăr, o zi mare.

Ed ştia că nu va putea uita niciodată acest coşmar, aceste viziuni de infern. Opriţi de un grup de albi, în timp ce navigau prudenţi prin oraş, se pomeniră amîndoi instalaţi în dosul unei baricade şi obligaţi să tragă. *„Have a gun, man, and get on with the job“* [1]. Protestul şi refuzul lor nu avură alt rezultat decît să stîrnească suspiciuni. Nu-i păsa nimănui de ce naţionalitate sînt. Erau albi, iar albii aveau în momentul acela o singură obligaţie, sfîntă : să-i zdrobească pe negri. Era vorba de solidaritate, nu de concepţii.

Se aflau împreună cu vreo douăzeci de inşi, adăpostiţi după un zid de maşini răsturnate de-a latul străzii. Trăgeau aproape fără întrerupere. Împinsă de-o forţă irezistibilă, masa neagră se-apropia uneori pînă la zece metri, apoi se retrăgea, asemenea unui val, semănînd locul cu morţi. Apoi se regrupa mai departe şi relua ofensiva. Ed era de fiecare dată uimit văzîndu-i revenind la atac. De ce nu căutau alt drum ? Dar nu exista, căci toate ieşirile din piaţa Capitoliului fuseseră blocate. Trebuiau, cu orice preţ, să rupă cîteva bariere, pentru a permite mulţimii să se scurgă din această imensă capcană a morţii. Cînd negrii se pomeneau masaţi pe-o stradă în capătul căreia întrevedeau scăparea şi libertatea, nu mai stăteau să se întrebe dacă s-au realizat breşe şi-n alte părţi. Năvăleau şi încercau să forţeze trecerea. După mai multe asalturi furioase, scump plătite, se inversa situaţia. Era rîndul vînătorilor să devină vînat. Cei care n-apucaseră s-o şteargă la timp, cădeau, rupţi în bucăţi, călcaţi în picioare şi luaţi de valul furios.

Cîteodată le şuierau pe la ureche gloanţe, pietre, cărămizi. Ed nu mai ştia prea bine unde

---

[1] *Luaţi puştile astea, băieţi, şi treceţi la treabă !* (engl.)

se află şi ce face : ironia soartei, să moară pe baricadele ăstora ! Îl cuprinse un rîs nervos. Avea febră. Îi era frică. Nu ţinuse niciodată în mînă alte arme decît cele de pe la bîlciuri, puşti de carnaval, şi iată că acum trăgea în oameni, cu gloanţe adevărate.

Desigur, ochea aşa încît să nu atingă pe nimeni, dar era acolo, prezent la măcel, şi asta îl zdrobea. Să fugă ? Ar fi-nsemnat să primească un glonte în spate.

Nu voia să moară. Căzuse într-o capcană. În capcana existenţei facile, a diletantismului, a turismului, în capcana curiozităţii sale, a acestui optimism natural care-l făcuse să creadă că totul se aranjează, totdeauna, că nu există situaţie pe care să n-o poţi domina prin voinţă, în capcana încrederii în el însuşi, în capcana prieteniei. Căci, dacă nu l-ar fi urmat pe Bart...

Cînd viaţa sau moartea nu mai depind decît de calculul probabilităţilor, valorile obişnuite pier ca fumul. Revelat în chip brutal ţie însuţi, te simţi pe neaşteptate în stare de orice : pentru o clipă Ed, acest flăcău plăcut, naiv şi cultivat, dori, furios, să se servească realmente de puşcă. Să ucidă, şi el. Fără motiv. Numai ca să vadă cum e. Ca să facă şi el ca ceilalţi, poate. Ca să nu mai fie izolat, înţelept printre nebuni, raţional printre smintiţi, uman printre fanatici, vizionarul care crede-n oameni şi caută dreptatea. De ce să duci mereu această povară ?

Să omori. Fără motiv. Ca să vezi. Să profiţi de acestă ocazie unică. Să ocheşti. Să-ţi trimiţi cartuşul într-o carne vie. Să auzi răcnetul. Să palpiţi, imaginîndu-ţi sfîşierea. Să omori. Să

suprimi o viaţă, prin simpla ta voinţă. Să fii zeu. Numai zeii au drept de viaţă şi de moarte.

Clipa fu scurtă, dar violentă. Îl cuprinse un tremur. Înnebunea ? Contemplă cu oroare puşca Winchester.

Oare Bart, prietenul de-alături, trăgea de-a binelea ? Ed întoarse privirea în altă parte preferînd să n-o afle. Bărbosul era realist. Ştia doar că nu apără nimic altceva decît propria sa viaţă, pe-această baricadă absurdă. Iar viaţa sa era mai importantă decît orice. Dac-ar fugi, albii l-ar lua drept trădător şi l-ar doborî. Dacă n-ar lupta, negrii ar atinge în curînd stăvilarul de maşini şi l-ar zdrobi, o dată cu ceilalţi. N-avea de ales. Da, cam aşa gîndea probabil şi Bart. Dacă gîndea... Cine ştie, poate ucidea cu plăcere, ca cei din jur, exaltaţi, febrili, orbiţi, negri de praf.

Urmă un moment de acalmie. Strada era degajată pe-o distanţă de cincizeci de metri. Albii încetaseră tirul. Deodată, o negresă ieşi din mulţime şi pătrunse în *no man's land*. Ţinea în braţe un copil. Se îndreptă spre baricadă. Singură. Dreaptă. Cu capul sus.

Strigătele ţişnite spontan din cîteva piepturi se stinseră, gîtuite de groază. Femeia era de-acum prea departe. Totul se petrecuse prea repede. Aşteptau, încremeniţi, de-o parte şi de alta. Ceea ce se petrecea acolo era de necrezut. În spatele femeii, negrii nu îndrăzneau nici să răsufle. În faţa ei, albii păreau stupefiaţi.

Să tragi în grămadă, anonim, fusese simplu. Dar să ucizi o fiinţă distinctă, *căreia-i vedeai*

privirea, însemna să comiţi o crimă. Cu sînge rece.

Femeia era înaltă şi voinică. Purta o rochie înflorată şi o basma înodată deasupra capului, după obiceiul culegătoarelor de bumbac. Ilustra imaginea negresei, aşa cum apărea ea în cărţile cu poze de pe vremuri, sau în *Coliba lui moş Toma*. Privea drept înainte. Îşi strîngea cu putere copilul de piept. Mergea încet, cu paşi egali. Se apropia.

Tensiunea deveni insuportabilă.

— Oh, boy, murmură un bărbat de lîngă Ed.

Pentru el, ca şi pentru ceilalţi vînători de oameni, oricît erau de abrutizaţi, negresa părea mama, sau propria lor soţie, mergînd spre moarte cu un copil în braţe.

Nu mai conta culoarea pielii. Vedeau numai o femeie cu un copil. Lucruri sfinte. Viaţa.

Nu mai puteau să tragă. Încremeniseră paralizaţi.

Ed era atît de crispat, încît lacrimi mari i se scurgeau pe obraji, fără să-şi dea seama. Mîinile i se albiseră pe puşcă.

Femeia ajunse la baricadă. O traversă, strecurîndu-se printre două maşini ciuruite de gloanţe. Toţi se-ndepărtară. Îi făcură loc. La trecerea ei, bărbaţii lăsau capul în jos. Curînd o văzură, singură, de partea cealaltă, în zona care reprezenta libertatea, mergînd cu acelaşi pas egal.

Scena durase foarte puţin, un minut, poate două. Un freamăt prelung străbătu strada, ecou al efortului de trezire din coşmarul trăit. Apoi izbucni un rîs strident. Un alb înălţă puşca, o

propti în umăr şi ochi silueta care era gata să dispară după colţ.

Răsună o împuşcătură. Omul se prăbuşi, fulgerat, cu pieptul străpuns.

— *No, sir !* [1] Aşa ceva nu se face.

Vocea de bas, calmă şi sigură, care pronunţase limpede aceste cuvinte, era a străinului cu barbă, depărtat acum de baricadă ; el trăsese.

Ezitau, neştiind cum să reacţioneze. Atunci Bart se aplecă încet, depuse arma jos şi se-ndreptă cît era de înalt. Îi măsură din ochi, unul după altul, pe cei care-l înconjurau. Nimeni nu se clinti. Îl apucă pe Ed şi-l trase după el. Străbătură strada, alături, fără să se-ntoarcă. Trecură colţul şi se făcură nevăzuţi.

▪

Spre seară, o dată cu intrarea în oraş a trupelor federale, masacrul luă sfîrşit. Atît din propria sa iniţiativă, cît şi la cererea guvernatorului, Washingtonul trimisese armata. Coloane blindate încercuiră oraşul, îl izolară, îl asediară. Soldaţii nu întîmpinară nici o rezistenţă. Combatanţii erau ocupaţi să-şi lege rănile, să-şi plîngă morţii ; cedaseră locul medicilor, infirmierelor, ambulanţelor, pastorilor, preoţilor şi cioclilor.

Un prim bilanţ constată vreo două mii de morţi, aproximativ o mie şase sute de negri şi patru sute de albi, şi mai multe mii de răniţi.

[1] *Nu, domnule* (engl.).

Evenimentul, pregătit de decenii întregi de nedreptate, temut de unii, sperat de alții, fără îndoială inevitabil într-un anumit moment al istoriei, se produsese, în sfîrșit. Firul uzat și suprasolicitat, cedase. Sabia lui Damocles, de-atîta timp suspendată deasupra Statelor Unite, se prăbușise despicînd, sfîșiind în căderea ei atmosfera patriarhală, pacea conștiințelor, reformelor false, ipocrizia.

În aceeași seară, pe micul ecran, Președintele, palid și grav, se arătă celor o sută cincizeci de milioane de americani înspăimîntați. El comentă, mustră, conjură, sfătui, liniști, rugă și așa mai departe, și decretă o zi de doliu național.

VIII

MI-E FRICĂ, mi-e frică, nu mă pot stăpîni, murmura Addie lipindu-și de Ed trupul gol, agitat de frisoane. Trebuie să mă aperi, prietene francez, trebuie să ne aperi pe toți. „Ei" sînt teribili. Sînt răi. Voi nu-i cunoașteți. Sînt în stare să vină la noapte și să ne ardă casele. E foarte posibil. Au mai făcut-o. Se apropie-n liniște, ca fiarele, nu-i auzi, se strecoară pe lîngă case, șoproane, grajduri, le dau foc, apoi fac cerc, puțin mai departe, undeva unde nu-i vezi. Îi auzi numai, și rîd, rîd, strigă, e ceva înspăimîntător. Te cuprinde frica, înnebunești de durere, de furie, de ură. Ai vrea să-i omori pe toți. Și-n timp ce ei te huiduiesc, nu poți face nimic, decît să stingi focul, pentru că locuința-i lucrul cel mai important, cel mai urgent, pentru că trebuie să te ocupi mai întîi de ea, fără să poți riposta cum s-ar cuveni. Pentru că răzbunarea, dac-o veni și ziua ei vreodată, trece pe planul doi, după acoperișul familial. Ei o știu. Mizează pe asta și-s cei mai tari. Noi n-avem altă soluție, decît să răbdăm. Să răbdăm mereu. Iar și iar, să suferim. Dac-ai ști ce silă mi-e de mine că-s femeie ! Neputința și frica asta de femeie, care te foarfecă, dac-ai ști cît e de greu, cît te dezgustă. Ți-a fost vreodată frică, cu adevărat frică ? Pentru viața ta, pentru pielea ta, pentru cei dragi ? Nu există ceva mai insuportabil decît teama pentru cei dragi. Cu tine însuți te aranjezi oricînd, nu-i așa ? Dar ceilalți, ceilalți... să-i vezi suferind, să-i vezi tremurînd... e ca și cum ar fi despuiați... ca și cum ai citi în ei lucruri pe care n-ai dreptul să le descifrezi... să le afli. Intimități indecente. E înspăimîntător. O să tragi, nu-i așa, dacă „ei" vin încoace ? Promite-mi c-o să tragi. Vreau să fiu sigură. Aș face-o chiar eu, dar bărbații-s mai pricepuți la treburi d-astea. O să tragi. Trebuie. E absolut necesar. Tata nu îndrăznește. Nu știu dacă din cucernicie, sau de teama represaliilor. N-am știut-o niciodată. Fără îndoială că-i vorba și de una și de alta. N-avem decît revolverul lui Tom, dar știu unde-l ascunde. O să ți-l dau. Avem multe gloanțe, cartușe marcate, o să le poți recunoaște. Ca bărbat, o să te descurci mai

ușor. Tom nici atît nu îndrăznește să tragă. Așteaptă Ziua cea Mare. Noi toți așteptăm Ziua cea Mare, de ani de zile. De cînd m-am născut, am auzit vorbindu-se de ea. De Ziua care ne va elibera de nedreptate și frică. Totuși, în fundul sufletului nostru, știm bine că nimic nu se schimbă într-o zi, că asta va cere timp, luni, ani, dar ne place să sperăm. Ne place visul că într-o zi totul va deveni clar și simplu și luminos. Totul va fi ușor, la îndemîna oricui, va domni fericirea. Într-o singură zi. Ca-n Biblie, în ziua cînd evreii au părăsit Egiptul, înțelegi... Deodată totul se schimbă și-ți apare transfigurat. Marea descătușare. Cea care cutremură, îmbată, care-i una, indivizibilă, ireversibilă. Un șoc neașteptat, purificator, care spală totu-n calea sa și este un nou început. O viață nouă, cea pe care o așteptăm, o viață nouă, fără teamă și nedreptate. O viață adevărată. Să nu rîzi. E speranța noastră cea mai profundă, dintotdeauna.

Vorbesc prea mult, trebuie să mă scuzi, trebuie să mă-nțelegi, vorbesc mereu, nu pot să rămîn singură-n noaptea asta, simt o nevoie nebună să am pe cineva lîngă mine, ca să-mi liniștesc nervii, frica, o prezență, o ureche atentă, un prieten, un trup de prieten. Să nu-ți închipui că-s o dezmățată, o stricată, că te doresc. Și că de aia... N-aș vrea să crezi despre mine... Nu-ți cer să mă iubești, ci numai să fii aici, atîta tot. Ca să nu mai stau singură-n patul meu, pîndind cel mai mic trosnet al podelei, ușa care scîrțîie, creanga care se rupe, afară, pomul care geme, țipătul bufniței, atît de ușor de imitat, scrîșnetul pietrișului, vîntul care se pornește, sau tăcerea. Nimic nu-i mai paralizant ca zgomotele astea, dar și tăcerea-i la fel de înspăimîntătoare. Tăcerea. Fiindcă simți că nu mai poți aștepta ceea ce o s-o rupă. Inevitabil, în chip fatal, ceva o s-o rupă, nu-i așa ? O știm dinainte. O știm și ne temem. Ah, niciodată nu m-am temut ca-n seara asta. Înainte de-a veni să te caut, am crezut c-o să înebunesc. Dacă n-ai fi acum aici, cu mine, n-aș putea suporta întunericul. Cred c-aș urla. Ca un animal. Și-apoi, mă mai gîndesc și la Tom, fără să mă pot opri. Îmi iubesc fratele, îl iubesc, nu-ți poți închipui ce frate bun am. E puternic, drept, simplu și uneori, chiar vesel. Îi place să rîdă, să glumească. E oribil că nu știm ce i s-a întîmplat... Două mii de morți, au spus la radio. Două mii ! Îți dai seama ? Va să zică, Tom, dacă nu s-a întors... doar e descurcăreț, știi, foarte descurcăreț, aproape tot atîta ca Slim, care-i regele șmecherilor. Dacă nu s-au întors, nici unul, nici celălalt, înseamnă că... Dar nu vreau să mă gîndesc la asta. Nu trebuie să mă gîndesc. Poate-s la spital. Răniți. N-or fi putut să ne anunțe. Cum s-o facă ? Doar nu-s numai ei acolo. Sînt mii de răniți, cu mii de familii neliniștite, înnebunite, cum să ne anunțe, cum era să aflăm... Mîine. Mîine vom ști. Vom merge în oraș. Vor publica liste, sînt obligați. Desigur. Trebuie să așteptăm. Să așteptăm. Toată viața am așteptat cîte ceva, zile mai bune, Ziua cea Mare. Poate că azi a fost Ziua cea Mare. Cine

știe ? Poate că atîta sînge vărsat o să trezească toată America. Vor spune : nu, destul, nu se mai poate s-o ducem așa, e imposibil, trebuie făcut ceva... Și-atunci, vor face ceva. Totul se va schimba. Așa arată Ziua cea Mare : ziua cînd se schimbă totul. Vom putea, în sfîrșit, să trăim și noi. Să trăim cu-adevărat. Te bat la cap, nu-i așa ? Te plictisesc ? Lasă, văd eu că pici de somn. Dormi. N-are importanță. Dormi, eu simt nevoia să mai vorbesc un pic, asta-mi face foarte bine, mă ușurează... Îmi e tot una dacă mă asculți sau nu. Ești aici, lîngă mine. Asta îmi ajunge. E bine. Dormi. Revolverul lui Tom se află-n noptieră. Ține minte, cine știe... Dacă se-ntîmplă ceva, te trezesc. Dar poate nu se întîmplă nimic. Poate. Totuși, mi-e frică. Mă gîndesc la toți morții și răniții ăia. La muribunzi. Nu, trebuie să mă gîndesc la altceva. Cu orice preț. Altfel n-o să mă mai pot suporta. Dac-aș putea... Nu. Dormi. Dormi. Ai adormit ?

— Nu, murmură Ed, te ascultam.

*

Tom nu venise la întîlnire. Buick-ul său vechi aștepta acolo, parcat exact în locul unde-l lăsase dimineața, lîngă trotuarul care înconjura un mic scuar de la periferia orașului. Piața era pustie.

Se trîntiseră pe-o bancă, aproape de mașină și, imediat, oboseala acumulată îi copleși.

— Ce idioțenie, spusese Bart, că ne-am lăsat catrafusele la ei. Acum, sîntem obligați să ne

întoarcem acolo. M-aș fi lipsit bucuros. Și Tom ăsta, care, bine-nțeles, nu-i aici. Cine știe cînd o să se-ntoarcă, ori dac-o să se mai întoarcă vreodată !

— Nu cobi...

— S-au ales cu-o chelfăneală, și încă ce chelfăneală cumplită ! Doamne Dumnezeule, ce spectacol ! Ce ne-a fost dat să vedem !

Ed nu-i răspunsese. Viziuni de infern îl bîntuiau, obsesiv. Evenimentele zilei îi defilau haotic prin minte. Nu mai putea. Se mai temea încă. Nu știa de ce anume, dar simțea în el o frică insidioasă. Îi era silă de el pentru slăbiciunea asta, de om necălit. Deodată, toată călătoria în California, plimbarea frumoasă — atît de mult dorită, pregătită și răspregătită — îi apăru lipsită de obiect. Nu-și mai dorea decît o cameră izolată, unde să doarmă, să doarmă ore întregi, un somn care să n-aibă sfîrșit. Și o baie caldă. Ca să se spele de toate. Să-și repună gîndurile în ordine. Mai ales asta. Să încheie socotelile. Se simțea total dezorientat.

Un cap foarte creț se ivise de după geamul mașinii, aruncînd priviri înfricoșate. Era Addie. Coborîse, cu prudență, geamul.

— Dar Tom ?

Tinerii ridicară neștiutori din umeri.

— Am venit cu niște prieteni, cînd se credea că... P-ormă, m-am ascuns aici. Tom își lasă totdeauna mașina în același loc, cînd vine la oraș. Cînd l-ați văzut pentru ultima oară ?

— Ne-am despărţit chiar aici, azi-dimineaţă, pe la unşpe, şi ne-am dat întîlnire la şase seara.

— Cît e ceasul ?

— Opt.

— Ştiţi ceva despre el ?

— Nu...

— Adevărat ? Vă rog... nu trebuie să-mi ascundeţi, dacă...

— Nu ţi-am ascuns nimic, Addie.

— Credeţi că...

Tînăra ezitase, gata să izbucnească în plîns.

— Nu credem nimic, răspunse Ed. Nu ştim absolut nimic, Addie. Sînt de părere să mai aşteptăm.

O maşină trecea prin dreptul lor. Addie se aruncase la podea, reapărînd apoi imediat.

— Nu trebuie să fim văzuţi împreună. Nici că stăm de vorbă, înţelegeţi ? Altfel o să fiţi luaţi drept nişte *nigger-lovers* şi asta ar putea să vă coste scump.

— Nu te speria, fetiţo, replică Bart, vînătoarea s-a terminat. Armata a pus laba pe oraş.

— Ştiu. Totuşi, trebuie prudenţă. Vă e foame ?

— Mai ales sete, răspunse grăsanul. De mi-ai aşeza, aici, o sticlă de Beaujolais, ce i-aş mai zice vreo două vorbe !

Addie nu înţelegea. Studentul îi explică : era vorba de-un vin de pe la ei. Cu un gest rapid, ea le întinse două sandvişuri şi o sticlă de coca-cola.

— Luaţi măcar asta.

Mîncaseră şi băuseră cu plăcere. Apoi fumaseră, tăcuţi. Maşinile erau rare. Trecu o oră. O veşnicie. Ed adormise aproape. Nici Bart nu stătea mai bine. Tînăra îi smulsese din letargie.

— Să plecăm, le şoptise ea. Tom n-o să revină acum. Trebuie să se fi refugiat pe la prieteni. Sau, poate...

Nu-şi terminase vorba. Tinerii tăceau. Se priviseră, în lumina aceea scăzută, temîndu-se să-şi citească gîndurile în ochi.

— Da' dacă se-ntoarce? Şi nu găseşte maşina, ca să vină acasă ? întrebase Ed.

— Îl vor aduce alţii. Dacă se-ntoarce, n-o să fie singur. Are mulţi prieteni. Îl vor ajuta. Hai să mergem. Părinţii mei or fi morţi de groază. Trecem pe la Slim. Locuieşte lîngă noi. Slim ştie totul, totdeauna. Cred că ştie şi de Tom.

— Cheia de contact ?

— La stînga, sub covoraş. Acolo o pune de obicei.

— Ce oameni încrezători pe-aici, pe la voi.

— Cui i-ar da prin minte să fure rabla asta ?

— Ştii să conduci ?

— Puţin.

— Voi conduce eu, declarase Bart. Dar mi-e teamă c-o să dăm peste baraje de poliţie, controale...

— Îţi spun eu cum să le eviţi... cunosc obiceiurile ăstora. O s-o luăm pe drumuri lăturalnice.

Urcaseră în mașină. Grăsanul apucase volanul. Ed nu se putea elibera de-un sentiment de neliniște. Dacă Tom se întoarce la mașină ? Dacă fuge de vreun pericol ? Și dacă această fugă e o chestiune de minute ? Și dacă nu-și găsește mașina pe care se bizuie ? Și dacă ei trei vor fi arestați ? Și dacă...

Addie se instalase în spate, gata să se ghemuiască pe jos și să se acopere cu niște pături vechi, în caz de alarmă. Într-o asemenea zi, polițaii n-ar glumi cu niște *nigger-lovers*. Numai Dumnezeu știe cît îi urăsc ei pe negri, dar dacă există pe lume ceva ce urăsc mai mult, ăștia-s albii care țin isonul negrilor și le dau ajutor. La o adică, ar trebui chiar să spuneți că nu-s cu voi, dacă ne-or opri, că m-am urcat hoțește în mașină, că nu știați de prezența mea...

— Destul, i-o tăie Bart cu o voce seacă, sînt sătul pînă-n gît de văicăreli. Dac-o fi ceva, vedem noi atunci ce-avem de făcut. N-are rost să ne rîcîi ficații așa, de-amorul artei.

Tînăra tăcuse, șocată de tonul aspru al bărbosului, care părea destul de iritat. Sîntem toți la capătul nervilor, își spunea Ed. E stupid. Ar fi timpul să...

— Unde-s actele ? întrebă Bart.

— Lîngă volan, în dreapta.

Bart le găsi. Plecară. Rulau cu luminile stinse, încet, prin noaptea care se lăsase, alegînd un lung șir de străduțe indicate succesiv de Addie. Curînd, ajunseră-n plin cîmp. Fata îi condusese pe drumuri de țară, evitînd astfel intersecțiile periculoase.

— Nu mai avem de ce ne teme, spusese ea ușurată, după ce traversară un rîuleț. Acum sîntem în țara negrilor. Albii nu s-ar aventura niciodată pe-aici, într-o zi ca cea de azi. Peste cîteva minute, ajungem acasă.

Se opriră la Slim, unde găsiră familia la pîndă, înfricoșată, lipită de radioul care difuza continuu buletine de știri, pe-un fond compus din muzică și anunțuri publicitare. Bieții oameni nu știau mai mult ca ei. Slim nu se-ntorsese. Nu părăseau o clipă difuzorul. Din timp în timp, se dădeau liste de nume, însă, evident, era vorba de oameni de vază. Nu aveau nici un motiv să vorbească de-un Tom, ori de-un Slim. Ce sîntem noi, ăștia, altceva decît niște omuleți oarecare, de nimic, adăugau ei cu amărăciune.

Acasă, toți se rugau. Cînd sosiseră cu mașina, tatăl, mama și micul Bing stăteau în genunchi, pe verandă. Schimbaseră cîteva din acele cuvinte care se spun în clipe grele și care par totdeauna zadarnice, goale, chiar în clipa cînd le-ai pronunțat. Dar nu cuvintele contează, ci vocea, faptul în sine, zgomotul produs ca să împiedici liniștea aceea apăsătoare, care se furișează în suflet ca un hoț. Liniștea care-ți permite să gîndești și-și adaugă toată greutatea ei îndoielii.

Plecaseră să se culce. Bart nu-și descleștase fălcile. Sforăia de-acum și Ed era gata să-l imite, cînd ușa scîrțîise încetișor. O umbră se apropiase de pat. Orientîndu-se cu repeziciune, o mînă se așezase peste a lui. O mînă caldă, umedă, tremurătoare. O voce-i șoptise la ureche:

— Dormi ?

— Nu.

— Atunci, vino cu mine.

— Dar...

— Te rog...

O urmase pe Addie pînă-n camera ei. În timp ce se mişcau prin întuneric, ea îi strîngea mîna cu putere, ca şi cum s-ar fi temut să nu-i scape. Închisese cu grijă uşa. Camera, scăldată în razele lunii, era extrem de luminoasă. Descoperi faţa fetei, îndreptată spre el. Citi pe ea nelinişte, frică, dezorientarea cea mai absolută. Ochii ei întunecaţi aveau o expresie disperată.

Îşi scoase cămaşa de noapte. Se întinse pe pat. Pe cearşaful alb, corpul ei forma o pată întunecată. Ed nu simţea nici o dorinţă. Numai nevoia de a o calma, de-a o linişti, de-a o ajuta. Mereu fac pe bunul samaritean, se autoironiză el, enervat ; cu atît mă aleg. Totuşi, se dezbrăcă şi el. Poate şi din cauza căldurii. Se lungise alături de ea. Fata începuse să vorbească, mereu, mereu... Ed îi marcase pauzele cu onomatopee : da, desigur, evident, înţeleg, aşa e. Ea nu aştepta vreun răspuns. Depăna un scul fără capăt. Tot ceea ce avea pe inimă, tot ceea ce adunase în cursul acestei zile se desfăşura înaintea lui ca reprodus de-o bandă magnetică. Îl stăpînea o imensă compasiune, o răbdare fără margini, dar, pînă la urmă, somnul reuşi să-l cuprindă. Încercă zadarnic să-i reziste. Pleoapele i se închideau, copleşite. Propriul său corp îl apăsa, se făcea tot mai greu. De m-ar

vedea Bart, gîndi el pe jumătate adormit, cum şi-ar mai bate joc de mine : să stau cu Addie într-un pat şi să nu profit de ocazie !

■

— Dormi ?

— Nu... te ascultam, răspunse el cu greutate. Dar cred că... o să...

— Eşti drăguţ, îi murmură fata la ureche. Eşti cel mai drăguţ băiat pe care l-am întîlnit vreodată.

Cuprinsă de-un elan de recunoştinţă, Addie îi apucă mîna şi o duse la buze. Ed se simţi jenat.

— Nu, nu trebuie...

Pe neaşteptate, strîngîndu-l mereu cu degete fierbinţi, ea îi conduse mîna de-a lungul trupului abia simţit, în jos, tot mai jos. Senzaţia caldă şi umedă îl trezi dintr-o dată. Bunul samaritean dispăru, fulgerător. Se ridică. Se aplecă peste ea. Îşi strivi buzele de-ale ei. Fata i se dărui.

E ca şi cu o albă, afară de miros, îşi spuse el la-nceput. Un miros de migdale amare. Da, asta era : un miros de migdale amare. Altfel, ca şi cu o albă. Era decepţionat. Se aşteptase la atîtea, de la iubirea cu-o negresă... Îţi închipui, crezi, visezi... şi te-alegi cu-o biată împerechere. Pentru noi, bărbaţii, totdeauna-i acelaşi lucru. Totuşi, Addie se dăruia cu generozitate, cu un elan neobişnuit. Corpul ei se cabra minunat. Supleţea rasei sale intra în joc şi făcea din acest joc ceva atît de diferit... Se-ndepărta, revenea, se depărta iar, uimindu-l cu elanurile ei

ameţitoare, în timp ce el se silea să se reţină cît mai mult, ca orice tînăr bărbat conştiincios, nu prea experimentat şi care se teme să nu termine prea repede, să nu-şi strice plăcerea şi pe cea a partenerei, şi să nu-i răpească ceea ce i se cuvine. Şi, încet-încet, un sentiment de recunoştinţă îl cuprinse pentru acest dar oferit, un fel de bucurie. Profită de el din toată inima, fără restricţii mentale, calcule sau reflexii, se dărui şi el, ca şi fata, cu toată ardoarea de care era capabil. Atunci, totul se transfigură. O adevărată clipă de dragoste. Se iubiră profund, nebuneşte. Lumea era departe. Mizeriile zilei dormeau, alungate-n uitare. Nu mai erau decît două trupuri îmbătate unul de celălalt. Aşa era bine. Necesar. Indispensabil. Nu se poate trăi fără asta.

IX

A DOUA ZI dimineaţă, cînd se-napoie în camera sa, Bart era treaz. Aşezat comod pe pat, grăsanul îşi tăia unghiile, cu multă grijă. Îl întîmpină cu-o privire şireată :

— Ai dormit bine ?

— Perfect.

— Chiar ai dormit ? izbucni el în rîs. Vezi tu, am deschis ochii pe la cinci. Patul tău era gol. Hai, spune, băieţaş, cum a fost ?

Ed roşi.

— Bine... foarte bine.

— Nu fi atît de discret. Povesteşte...

— N-am nimic de povestit.

— Te laşi rugat ?

— N-ai făcut niciodată dragoste ? replică tînărul pe-un ton sec. Nu ştii cum se petrece treaba ? Se suie un domn peste-o doamnă, şi... asta-i tot...

Bart rîdea din toată inima.

— Dacă eşti tot atît de aprig ca amant, pe cît te pricepi să-ţi relatezi isprăvile, trebuie să fii un partener amuzant...

— Te rog !

— Bine, bine, uite că tac. Dacă ai complexe, n-am ce-ţi face. E o problemă de educaţie. Am cunoscut...

— Mă plictiseşti, i-o tăie Ed.

Bart clătină din cap.

— Eşti copil, spuse el. Cîtă pudoare ! Cît eşti de tînăr !

— Tinereţea-i un defect frumos, de care, din nefericire, ne lepădăm în fiecare zi, răspunse agitat tînărul.

Puţin mai tîrziu, se despărţiră de gazdele lor. Era timpul să-şi continue călătoria şi s-o ia spre New-Orleans. Gazdele le regretau plecarea. Schiţară, jenaţi, urări pentru întoarcerea lui Tom. Feţele erau întunecate, zîmbetele contractate şi triste. Addie, care trebuia să-i lase în oraş înainte de a cutreiera spitalele în căutarea fratelui său, avea lacrimi în ochi. Rămase tăcută în tot timpul călătoriei spre Atlanta. Opriră în

același loc, lîngă scuarul unde-și gara de obicei mașina Tom.

— Fără sentimentalisme, puștiule, șopti Bart în franceză, cînd veni clipa despărțirii. Silește-te s-o faci să rîdă pe micuță, și hop... E cel mai bun sistem. Altfel, o apucă tristețea, treaba se prelungește, și nu-i bine.

Își scoaseră pe trotuar puținele bagaje. Addie se opri înaintea lui Ed și-l privi cu intensitate.

— Nu știu dac-o să te mai văd vreodată...

— O să-ți scriu, promise el. Și pe urmă, într-o bună zi, o să vii în Franța. O să te plimb prin Paris. Vei vedea, e foarte frumos.

— Ar fi minunat.

Tonul era lipsit de convingere.

— Nu mă crezi ?

Ea nu-i răspunse. Continua să-l privească.

— Mi-ai făcut un cadou minunat, adăugă el. N-o să uit asta.

— Nici eu.

Se contemplau și dorința revenea în ei, o dată cu amintirea. Ed murmură încetișor :

— Tare-aș mai face dragoste cu tine. În fiecare zi din săptămînă și duminica de două ori !

Fata rîse, cu un rîs tînăr, proaspăt. Ed se-aplecă spre ea, o sărută rapid pe obraz, apucă sacul și se depărtă fără să se mai uite în urmă. Bart îl urmă. După o sută de metri, dintr-o singură mișcare, se-ntoarseră. Tînăra nu se clintise. Era acolo, în picioare, dreaptă, cu brațele atîrnînd, alături de Buick-ul cel vechi. Îi făcură semne cu mîna, trecură colțul, dispărură.

Aventura se terminase. Viitorul li se deschidea iar, bogat în făgăduinți.

— Oof ! suspină Bart.

— Biata Addie, sărmanul Tom, spuse Ed. Cine știe...

— Schimbă placa, băiețaș.

Și grăsanul, cu sacul agățat de mînă, începu să fredoneze vesel.

— Mă simt redevenind eu însumi. Toate poveștile astea începeau să mă calce pe nervi. S-o ștergem ! Să fugim de Atlanta și de ororile ei. A noastră-i libertatea !

Tocmai discutau itinerariul, cînd un jeep frînă brusc, chiar lîngă ei. Patru polițiști le aruncau priviri turbate.

— Simt cum ne lasă norocul, suflă Bart. Fir-ar să fie ! Era prea frumos, ca să dureze.

— *Hey, you folks, stop !* [1] le strigă o voce mînioasă.

Se supuseră. Li se făcu semn să se apropie. Merseră spre mașină. Unul din cei patru, un gradat, scrîșni, fixîndu-l pe Ed cu ură :

— Așa va să zică, te săruți cu negrese în plină stradă, derbedeule ?

Studentul păli. Pentru o clipă, avu senzația că inima a încetat să-i mai bată în piept.

— Doamne-Dumnezeule, exclamă Bart, în franceză, asta a fost cînd te-ai despărțit de puștoaică ! Boii ăștia ne-au văzut.

———

[1] *Hei, voi, ia stați !* (engl.)

Vorbele străine îi şocară pe poliţişti.

— De unde sînteţi ?

— Din Franţa.

— Franţa ? În Europa ?

— Da.

Îi priveau ca pe nişte zuluşi care-ar fi debarcat în clipa aceea pe aeroportul Kennedy, venind direct din colibele lor natale.

— Aha, Franţa ! strigă unul din ei. Ţară de căcăcioşi ! Vor totdeauna să facă mai sus decît îi ţine şezutul !

— Fiecare e liber să creadă ce vrea, spuse Bart cu o politeţe ostentativă. Totuşi, chiar dacă dumneavoastră nu vă place Franţa, nobile ofiţer, vă pot informa că-n schimb eu ador America.

Afişă cel mai cald zîmbet de care era în stare, dar ceilalţi rămaseră încruntaţi.

— Puţin ne pasă nouă că vă place sau nu America, spuse cel mai mare în grad dintre cei patru, care părea să fie sergent. Şi Americii tot atîta-i pasă, asta ca s-o ştiţi. Dar de fapt n-avem nimic cu tine, borţosule. Avem ceva cu cocoşelul ăsta, care sărută nişte tîrfe de negrese în public, în mijlocul străzii. Aici, nu se face aşa ceva. Nu sîntem în Franţa, ci în Georgia, la Atlanta. Nu numai că nu se face, dar e chiar interzis şi pedepsit prin lege ! Şi noi, pe-aici, nu umblăm cu jumătăţi de măsură, ca s-o ştiţi !

Toate privirile se-ndreptară spre Ed.

— Ascultaţi, domnilor, începu el cît putu de liniştit, n-a fost vorba de-o sărutare adevărată, v-aţi înşelat, n-a fost decît un gest de adio...

Cînd te desparţi de cineva... ca pe-un peron de gară...

Rînjiră.

— Sînt unii care-şi sug buzele, pe-un peron de gară !

— Să lăsăm gara dracului, că ne-ndepărtăm de problemă.

— Despărţire sau nu, ai sărutat-o pe cioara aia, în plină stradă.

— Dacă vă spun că... Pe la noi...

— Sîntem în Atlanta.

— Dar...

— O cunoşteaţi atît de bine pe tîrfa aia, încît să vă purtaţi astfel ?

— Nu, nu. Am întîlnit-o din întîmplare şi... iată că...

Simţind că se-ncurcă, roşi.

— Iată că ce ?

— Iată că noi am...

— Fii atent la ce spui, pentru Dumnezeu ! şopti Bart. Am căzut prost, băieţaş.

— Tacă-ţi fleanca, mîrîi un poliţist fixîndu-l pe Bart.

— Am intrat în vorbă, continuă Ed, şi... din întîmplare...

Sergentul se-nveseli.

— Deci, dumneavoastră întîlniţi o fată din întîmplare, intraţi în vorbă din întîmplare, o sărutaţi din întîmplare şi toate astea se petrec, din întîmplare, în mijlocul străzii ! Cam multe întîmplări, după părerea mea.

Studentul nu mai ştia cum să facă, să iasă basma curată. Să le povestească aventurile lor, ospitalitatea pe care-o primiseră, ar fi fost o

adevărată catastrofă atît pentru familia lui Tom, cît şi pentru ei înşişi. Se decise să aleagă un ton glumeţ şi inventă o poveste :

— O să vă spun tot adevărul, domnilor. Iată, noi venim din Nord. Fata aceea, pe care aţi văzut-o, ne-a luat cu auto-stopul. Eram pe marginea drumului, făceam semne cu mîna, şi... ea a fost prima care a oprit. Sîntem studenţi, n-avem prea mulţi bani, nu putem să ne oferim luxul de-a face nazuri în alegerea binevoitorilor, nu-i aşa ? Pe scurt, fata ne-a adus pîn-aici. În maşină, am rîs, am glumit, era o fată foarte drăguţă şi ne-am simţit recunoscători că ne-a transportat. De aia, cînd ne-am despărţit, — cred c-aţi auzit că francezii-s galanţi — am vrut să fac un gest elegant : mulţumindu-i, am sărutat-o, aşa cum aş fi făcut şi cu-o franţuzoaică, într-o asemenea situaţie. Cînd zic c-am sărutat-o, exagerez. De fapt mi-am apropiat numai obrazul de-al ei, abia am atins-o, atîta tot. Iată adevărul.

Tăcu, recăpătîndu-şi calmul. Povestea sa era plauzibilă şi, în fond, nu prea depărtată de adevăr.

— Frumoasă poveste, spuse sergentul.

— Nu-i aşa ? Ed era foarte mulţumit de el. Vedeţi că nu şi-a băgat nici un drac coada în toată povestea asta ?

Celălalt îi privi cu răutate.

— Un drac, sigur că nu. Dar o mică lichea de franţuz şi, pe lîngă el, o tîrfă de negresă, asta-i fără doar şi poate.

— Dar, domnule agent...

— Te-ai gîndit vreo clipă c-o să mă duci pe mine cu preşul ? întrebă celălalt brutal.

— Asta-i totuşi adevărul, interveni Bart cu tărie. Prietenul meu nu v-a spus decît adevărul adevărat. V-o jur !

— De ce n-ai fost la fel de galant ca amicul, tu, ăla care vorbeşti aşa tare ?

— Chestie de temperament, răspunse Bart cu un aer modest, şi de educaţie. La prietenul meu, bunele maniere sînt înnăscute şi asta-i mai tare ca el. Chiar pe eşafod, s-ar da deoparte ca să facă loc doamnelor !

Gluma n-avu nici un efect. Cei patru buldogi păreau imposibil de înveselit. De altfel, încă de la începutul discuţiei, unul din ei îl studia pe Ed cu insistenţă. Deodată, îndreptă spre tînăr un deget acuzator, strigînd :

— El e ! Îl recunosc. E flăcăul pe care l-am agăţat alaltăieri pe şoseaua Atlanta. Era cu un puturos de negru, care făcea eschibiţii în mijlocul drumului. Cît pe-aci să-i cred nevinovaţi... Chiar el e.

— Fără-ndoială, spuse sergentul, ai talentul să te vîri în situaţii suspecte, băiete. Şi desigur că tot din întîmplare !

— Eu... începu Ed.

— Chiar dacă-i fiul consulului... continuă poliţistul.

— Fiul cărui consul ?

— Nu fiul, nepotul. V-am spus că sînt nepotul consulului Franţei la Atlanta, şi-o menţin.

— Sînteţi într-adevăr nepotul consulului ?

— Absolut, răspunse Ed fără să clipească. Tocmai mergeam spre el cînd ne-aţi oprit.

Adevărată sau falsă, declaraţia schimba situaţia. Gestul reflex al oricărui poliţist autentic fiind acela de-a verifica toate afirmaţiile îndoielnice înainte de-a juca pe-o carte, pentru a juca în deplină siguranţă, îi urcară pe cei doi francezi în jeep şi porniră în direcţia Consulatului.

— Aflaţi că dacă ne-aţi minţit, o să vă iasă pe nas...

— Pîn-atunci, află dumneata că ţi-am luat numărul, blufă studentul. Ca s-o ştii.

Sergentul învăţase, din experienţă, că băgîndu-şi nasul în afacerile celor mari, subalternii au, în general, nouă şanse din zece să se-aleagă cu neplăceri. Aşa că nu răspunse nimic, rezervîndu-şi revanşa pentru mai tîrziu.

Cînd coborîră în faţa clădirii oficiale, Ed nu se prea simţea în apele lui, ca şi Bart, de altfel. Doi dintre poliţişti rămaseră lîngă maşină, în timp ce sergentul şi poliţistul de pe şoseaua Atlantei îi escortau pe tineri. Un funcţionar de serviciu îi primi foarte civilizat :

— Ce doriţi, domnilor ?

— Am vrea să-l vedem pe domnul consul al Franţei, declară sergentul, cu oarecare emfază.

— Aţi fixat cu dumnealui această întîlnire ? Consulul este foarte ocupat şi nu ştiu dacă...

— E o problemă urgentă, care nu-i va răpi decît două minute, preciză scurt sergentul. O simplă identificare.

Celălalt îi privi, pe rînd, pe cei doi poliţişti şi pe tineri. În sfîrşit, apucă o agendă şi o întinse subofiţerului.

— Vreţi să fiţi amabil să vă scrieţi numele şi motivul vizitei dumneavoastră ?

Sergentul apucă agenda şi mîzgăli : „Sergent Matthews, din poliţia Georgiei. Pentru o identificare. Urgent".

Funcţionarul îi introduse într-o sală mică de aşteptare şi dispăru. Sergentul se înfundă imediat într-un fotoliu şi, ca orice poliţist, obişnuit să aştepte, desfăcu încet o gumă de mestecat. Colegul său rămase în picioare, lîngă uşă, fără a-i slăbi din ochi pe cei doi tineri, pe care-i considera de-acum drept prizonierii săi. Puse ostentativ mîna pe tocul revolverului şi se fixă solid pe picioarele-i depărtate.

— Mă simt ca la cinema, constată Bart ironic. Parc-am trăi un western, şi doar mă pricep în materie !

Se întoarse spre poliţist şi-l întrebă sfidător :

— Ai văzut *Dă-ncoa banii şi întinde-o!* Exact genul tău, borţosule. Te-ai fi încadrat perfect în decor !

— Ce tot trăncăneşte ăla ? mîrîi poliţistul adresîndu-se superiorului său.

Acesta ridică din umeri.

— Lasă-te păgubaş, şopti Ed.

— Sigur că n-are rost, dar ce altceva putem face, băieţaş ? Ai vreo idee ?

— Da. Dar totul se bizuie, la drept vorbind, pe eventuala inteligenţă a consulului, presupusul meu unchi... să ne rugăm să fie un om de

treabă, cu simţul umorului, şi nu vreun funcţionar înăcrit.

— Dacă-i aşa, n-are rost să-ţi faci iluzii. Ca să te numească consul în pustiul ăsta, nu trebuie să fii un geniu, nu ? Poţi să ai chiar un creier de găină... Oricum, nu-i un post à la Talleyrand.

— Depinde de vîrstă, reluă Ed laconic. Şi de ambiţia personală. Nu se ştie. În diplomaţie, găseşti fel de fel de oameni. Chiar şi poeţi. Crezi tu că Claudel, sau Alexis Léger[1], ar fi avut timpul să-şi scrie operele dacă s-ar fi luptat cu obligaţiile unor posturi de răspundere?

— Dacă te-aştepţi la vreun laureat al premiului Nobel care să ne scoată din încurcătură, băieţaş, atunci stăm prost. Bate-n lemn !

— N-avem de ales.

— Îţi cedez conducerea operaţiilor. Pentru a vorbi unui consul, ai mai multe atuuri decît mine.

Uşa se deschise. Funcţionarul care-i primise se arătă în prag.

— Dacă domnii binevoiesc să mă urmeze...

— Ţine-te tare, că altfel e vai de fundul nostru, suflă Bart.

Îl urmară pe funcţionar, unul după altul, şi ajunseră curînd înaintea unei uşi din lemn negru. Biroul consulului era o cameră largă, luminoasă, mobilată cu gust şi prevăzută cu aer condiţionat. Numeroase volume umpleau rafturile mai multor biblioteci. Era un semn bun. Înapoia mesei, un omuleţ vioi, foarte brunet,

---

[1] Saint-John Perse.

cu ochi albaştri, de vreo patruzeci de ani, îi privea intrînd cu o nuanţă de uimire. Ed se repezi spre el, cu braţele deschise :

— Dragul meu unchi ! Iată-te, în fine, după atîtea necazuri ! Ce fericit sînt să te văd !

Şi-l îmbrăţişă viguros pe omuleţul stupefiat, care nici nu se gîndea să protesteze.

— Ajutaţi-mă ! îi şopti el la ureche, în timp ce-l strîngea la piept. Student. Încurcătură. Harvard. O chestie rasială. Sînteţi unchiul meu. Ajutaţi-mă !

Celălalt se destinse, într-o clipă. Avea reflexe rapide. Îl cuprinse pe Ed de umeri, îl privi bine în faţă, îl scutură ca pe-un pom şi strigă cu toate aparenţele celei mai vii bucurii :

— Tu eşti, puştiule ! Te aşteptam cu nerăbdare, de cîteva zile, ştii... Şi adăugă, cu voce scăzută : dar ştiu că ai tupeu, tinere, noroc că-mi eşti simpatic.

După o îmbrăţişare caldă, consulul se-ntoarse spre poliţişti şi-i întrebă afabil :

— Sper că nepotul meu n-a făcut vreo prostie, domnilor ? E-un băiat bun. Despre ce-i vorba ?

Sergentul nu mai ştia ce atitudine să ia.

— Scuzaţi-mă, domnule consul, băiatul ăsta-i chiar nepotul dumneavoastră ?

— Bine-nţeles.

— Tocmai asta voiam să verificăm. Nu putem crede toată lumea pe cuvînt, nu-i aşa ? Iar flăcăul s-a purtat într-un chip cam suspect, atunci am fost nevoiţi...

— Suspect ?

— A comis un flagrant delict.
— Care ?
— A avut contact cu o negresă, în plină stradă.
— Contact ?
— A sărutat-o, ca să fiu exact.
— Aha, spuse pretinsul unchi, oarecum încurcat. Era vorba, fără-ndoială, de bătrîna sa doică.
— Nu, de-o tînără.
— O tînără ?
— Da.
— Doamne, suspină consulul, povestea asta nu mi se pare totuşi prea gravă.
— Cu toate astea, e un delict.
Tonul era acerb.
Consulul făcu o grimasă, urmată de-un surîs larg.
— Dar dac-aş vorbi cu guvernatorul ? Nu credeţi că s-ar putea aranja lucrurile ?
— Desigur, domnule consul.
— Cum vă numiţi ?
— Matthews, sergent Matthews, răspunse omul pocnindu-şi tocurile.
— Bine, sergent. Iau toată afacerea asta asupra mea. Şi fii convins că nu voi uita conduita dumitale exemplară.
— Nu mi-am făcut decît datoria, spuse subofiţerul, pentru prima dată cu faţa luminată de-un zîmbet. Se întoarse spre colegul său : Nu mai avem nimic de făcut aici.
Scuzîndu-se iar pentru deranj, părăsiră camera, nu înainte de a arunca celor doi tineri cîte-o privire plină de semnificaţii.

Dacă ne mai staţi vreodată în drum...
Consulul îi conduse. Ed şi Bart se felicitară reciproc.
— Bine jucat, băieţaş. Bravo !
Consulul revenea, zîmbitor, spre ei.
— Vreţi să fiţi oaspeţii mei la dejun ? întrebă el simplu. O să-mi povestiţi aventurile voastre. Acesta va fi preţul găzduirii, după cum se obişnuieşte în ţările orientale, unde călătorul este invitat să-şi spună povestea, în schimbul ospitalităţii care i se oferă... Găsesc că-i un obicei frumos şi îl respect, în ceea ce mă priveşte, fiindcă-mi face plăcere.

*

În dimineaţa aceea, America întreagă, postată în faţa ecranelor de la televizoare, trăia după ora Atlantei. Americanii, care de la războiul de secesiune nu mai cunoscuseră pe pielea lor distrugerile războiului şi anarhia ocupaţiei, contemplau rătăciţi spectacolul.
La prima vedere, Atlanta apărea acum în ochii lor ca un oraş ocupat de-o armată omniprezentă, care controla, canaliza, ordona, reprima şi supraveghea orice mişcare. De teama unor noi tulburări, conducerea militară decretase starea de asediu. Automobile blindate şi chiar care de asalt staţionau pe arterele principale şi la intersecţiile mai importante. Numeroase patrule parcurgeau încontinuu străzile. Peste tot, uniformele kaki îşi făceau de lucru, cu arma-n mînă. Washingtonul procedase bine,

expediind în capitala Georgiei nu numai unități albe, ci și detașamente compuse din negri, însărcinate îndeosebi cu supravegherea cartierelor de culoare, pentru a se evita ciocniri inutile.

Orașul, complet dezorganizat, oferea o priveliște dezolantă. Serviciile publice, asigurate pînă atunci aproape în întregime de negri, de la ridicatul gunoiului, și pînă la transporturile metropolitane — încetaseră practic să mai funcționeze. Grămezi de gunoi zăceau pe trotuare ; gazul și electricitatea sufereau frecvente căderi de presiune. Baricadele din ajun, pe jumătate distruse, erau încă la locurile lor, încurcînd circulația ; urmele bătăliei acopereau străzile — bălți de sînge, ruine, fel de fel de resturi sfîrtecate, neidentificabile, urme de gloanțe, distrugeri — toate scrutate conștiincios și cu aviditate de camerele de televiziune, de fotografii agențiilor de presă și de reporteri, care se năpustiseră încă din zori asupra orașului, ca muștele la miere.

Printre ziariști să găseau și corespondenți străini, sosiți din unele țări neutre, cu misiunea expresă de a transmite relatări obiective asupra evenimentelor ; ei se distingeau printr-o atitudine oarecum distantă, printr-un anume mod de a rămîne grupați, prin grija cu care-și verificau reciproc informațiile. Și unii și alții fotografiau și notau tot timpul înregistrînd adesea, cu ajutorul magnetofoanelor portative, relatările trecătorilor binevoitori, opriți la întîmplare pe stradă și solicitați să-și evoce, instantaneu, amintirile încă proaspete. Localnicii, flatați de-a se găsi în centrul atenției generale, abundau în

detalii imediat înregistrate pe blocnotesuri și benzi de magnetofon.

În ochii reporterilor și-n obiectivele camerelor de televiziune, punctul de maximă atracție rămînea piața Capitoliului. Acolo avusese loc adevărata „baie de sînge". Lungi șiruri de cadavre, care abia urmau să fie identificate, zăceau deocamdată întinse direct pe asfalt. Morgile fiind pline pînă la refuz, iar cimitirele copleșite de solicitări, autoritățile trebuiseră să se hotărască să adune aici, la umbra unor prelate instalate în grabă, corpurile necunoscute culese de la locul încăierărilor. N-aveau altă soluție. Aproape toți cei uciși erau negri. Chiar și după moarte, albii beneficiau de-o anume prioritate, cadavrele lor fiind culese mai întîi. Trecători, curioși, ciocli, se amestecau printre rudele îngrijorate, care parcurgeau încet șirurile sinistre, izbucnind în bocete atunci cînd recunoșteau, deodată, un frate, un fiu, o soră, un copil. Atunci făceau cerc, înveleau cadavrul într-un cearșaf, îl puneau pe-o targă și dezlănțuiau un concert asurzitor de strigăte de disperate, subliniate de *tutti* — al orchestrei negre care cînta, fără oprire, în mijlocul pieții, melodii de jazz și mai ales renumitul *New Orleans function* [1]. Hulpavi, călcînd în picioare durerea altora, fotografii se bucurau de ocazia ce li se oferea de-a realiza clișee admirabile, luate pe viu.

Peste toate domnea mirosul acela specific pe care ziariștii regretau că nu-l pot capta. Insi-

[1] *Avem un țel, New-Orleans* (engl.).

dios, lent, pătrunzător, purtat de-o briză ușoară, mirosul se răspîndea în valuri deasupra pieții. Capitoliul emana o duhoare de hoit.

Stocurile de sicrie ale întreprinderilor de pompe funebre se epuizaseră rapid și, cu toate că tîmplarii și dulgherii se străduiau cît puteau, fusese nevoie să se apeleze la statele vecine; acestea expediau spre Atlanta, pe calea ferată sau pe șosea, mari cantități de sicrie de brad. Oamenii și le smulgeau, plătind bani grei — speculanții își vîrîseră imediat coada — iar dacă n-o făceau, după o sumară înregistrare la poarta cimitirului, corpurile lipsite de ultimul lor adăpost erau coborîte direct într-o uriașă groapă comună, săpată la repezeală. Clerul avea și mai mult de lucru. Se înmormînta pe serii, cu cîte-o singură rugăciune rostită pentru cinci sau șase morți deodată, iar preoții și pastorii se înlocuiau, frățește, uitînd de concurență.

În oraș, hotelurile erau pline. Gările, șoselele și aeroporturile revărsau asupra orașului un val nesfîrșit de curioși, rude, prieteni, delegați a tot felul de organizații. Aceștia din urmă, trimiși din cele patru colțuri ale țării, o dată sosiți, se grăbeau să transmită presei nenumărate proclamații și năvăleau la Capitoliu, cu mîinile încărcate de petiții. Guvernatorul, asediat, trecea prin clipe grele.

În spitalele ințesate de răniți, medicamentele și sîngele conservat începeau să lipsească, dînd loc la numeroase apeluri urgente, amplificate pe calea undelor. Acționînd o dată și în detrimentul anunțurilor publicitare, radioul se făcuse, de bunăvoie, pentru cîteva ore, organul

dialogului dintre Atlanta și restul țării. Transmitea aproape continuu apeluri, întrebări și răspunsuri: „Spitalul din Rapid City, South Dakota, către Spitalul Atlanta: vă expediem prin avion o sută de litri de sînge. Vor fi la aeroport la ora 4 p.m. Terminat“. Și așa mai departe.

În ciuda dezordinii, teribila eficacitate americană începea să-și arate, pe alocuri, puterea. La Primărie, unde soseau mereu alți voluntari, administrația forma echipe speciale, cărora li se repartizau imediat sarcini precise. Grupuri organizate acționau la tot pasul, curățind, liberînd locul, luînd în mîini și folosind, după nevoie, ba cîte-o centrală telefonică scoasă din uz, ba cîte-un birou părăsit, adesea improvizînd, cu energie și sînge rece.

În mijlocul acestui furnicar chinuit și febril, Addie încercă să-și găsească fratele, ducîndu-se mai întîi la Capitoliu, unde listele de morți afișate erau ținute nu la zi, ci la oră, ba chiar la minut. Numele lui Tom nu figura pe ele. Cu inima strînsă, tînăra se decise atunci să parcurgă șirurile de cadavre aliniate pe caldarîm, tremurînd la fiecare pas să nu-l descopere pe cel căutat. Nu văzuse niciodată moartea de aproape. Brațele și picioarele acelea contorsionate, ochii holbați, plăgile prost ascunse o impresionară în asemenea măsură, încît trebui de cîteva ori să-și întrerupă căutarea. Întîlni rude, prieteni. Schimbau, îngroziți, informații:

— Jess se află la capătul rîndului, aici, sărmana doamnă Ham...

— Marjorie-i la spital, cu un glonte în genunchi.

— Cinci sute de dolari pentru un coşciug de lemn geluit, nemaipomenit !

— Spitalul St. John e arhiplin. Nu mai primesc pe nimeni.

— Ştiţi ceva de Bessie Bundy ?

— Am văzut-o... Am întîlnit-o... Ea n-a fost acolo... Vă spun că... Am fost asigurată că... Am auzit că...

Se înghesuiau, schimbau condoleanţe, se îmbrăţişau, plîngeau, fără-ncetare. Dar această zi de doliu era şi-o zi de izbîndă. Ceva se petrecuse, ceva care va conta în viitor. Se-nscrisese o dată în istoria segregaţiei. O ştiau. Ţineau capul sus.

Pe măsură ce treceau minutele, Addie îşi recăpăta speranţa. Nimeni nu auzise vorbindu-se de Tom. Nu se ştia nimic despre el. De negăsit în lumea morţilor, el era, deci, trebuia să fie, în lumea celor vii. Uşurată, eliberată de povara copleşitoare, tînăra începu aproape bine dispusă să cutreiere spitalele. Transportul în comun nu funcţiona, asta însemna multe ore de mers prin oraş, dar Addie se simţea plină de forţă şi de curaj. Ceea ce fusese mai greu rămăsese undeva în urmă. Fratele ei trăia. Acum era convinsă de acest lucru. Fiind numai rănit, se va vindeca. Nu mai era decît o problemă de timp şi de răbdare.

Majoritatea spitalelor afişau, la intrare, listele răniţilor. Totuşi, destui pacienţi noi nu fuseseră încă identificaţi şi cei care-şi căutau

rudele erau obligaţi să parcurgă, în vîrful picioarelor, sălile supraaglomerate, pe care căldura, strigătele, horcăielile, mirosul sîngelui şi cel al anestezicelor le făceau insuportabile. La prima vizită, Addie crezu c-o să leşine. Contactul cu suferinţa era cu mult mai apăsător decît examinarea cadavrelor ; acelea măcar nu vorbesc, nu ţipă, nu se mişcă, nu te privesc. Zadarnic încerca să-şi facă curaj, să se întărească, să-şi împietrească sufletul, mersul de-a lungul paturilor de suferinţă era şi rămînea un adevărat chin.

Paturi improvizate, sau chiar simple saltele întinse direct pe jos, la întîmplare, pe unde apărea cîte-o suprafaţă liberă. Pînă-n ultimul colţişor. Făcuseră tot posibilul, în raport cu mijloacele de care dispuneau. Infirmieri, infirmiere, medici, munceau din greu, cu ochii roşii de oboseală şi nesomn. Chirurgii, mai ales, stăteau neclintiţi la posturile lor, operînd fără încetare ; cei mai mulţi dintre răniţi fuseseră loviţi de gloanţe. Sălile de operaţie, supraîncărcate, nu mai reuşeau să facă faţă solicitărilor.

În holul de la intrare al unui spital administrat de-un ordin religios, direcţiunea instalase un cîntar ; talerul acestuia cobora mereu, sub greutatea proiectilelor recuperate din extracţiile efectuate în blocul operator. În momentul cînd Addie trecu pe-acolo, acul indica trei kilograme şi grămada de plumb deformat nu era de loc plăcută la vedere. Deasupra acestei grămezi macabre, un afiş întreba : „A fost

oare necesar? Priviţi şi reflectaţi!" Oamenii treceau, se opreau, citeau, clătinau din cap.

Tom nu se găsea în primele trei clădiri cercetate de Addie. Tocmai urcase treptele celei de-a patra şi se pregătea să intre, cînd trebui să se dea la o parte, pentru a face loc unui cortegiu straniu: o femeie mai în vîrstă, înaltă, albă, bine îmbrăcată, chiar elegantă, înainta susţinută de alte două persoane. Manifestau o durere profundă. Ajungînd în dreptul Addiei femeia se opri, o scrută pe fată, cu insistenţă, cîteva clipe, apoi se îndreptă ca un arc şi începu să urle:

— Ea e! Ea e! O recunosc! Arestaţi-o! Iat-o pe cea care mi-a ucis soţul!

Îndrepta spre Addie un deget acuzator. Imediat se adună în jurul lor o mulţime zgomotoasă; fiecare voia să-şi spună părerea. Cum e şi normal, negrii ţineau cu Addie, iar albii luau partea femeii care continua să urle. Cîţiva dintre soldaţii ataşaţi serviciului de ordine al spitalului o încadrară, pentru orice eventualitate, pe Addie, care era complet dezorientată.

— Daţi-i drumul!

— Fata n-a făcut nimic.

— N-o lăsaţi să fugă!

— Să mărturisească!

— O recunosc, o recunosc! răcnea mereu femeia elegantă. Ţineţi-o bine!

Atmosfera se îndîrjea. În orice clipă putea izbucni o nouă încăierare. Negrii deveneau insistenţi, ameninţători, ca şi albii, de altfel. Militarii, care-o înconjuraseră în mod reflex pe Addie, şovăiau, neştiind ce atitudine să ia. Mulţimea îi îngrozea. Ei erau soldaţi, nu poliţişti, şi încă din nord. Nu înţelegeau despre ce-i vorba, afară de faptul că o doamnă o acuza vehement pe o tînără de crimă. În sfîrşit, un subofiţer se decise să intervină. Împinse mulţimea, făcînd apel la calm şi le rugă ferm pe cele două femei să-l urmeze.

— Vom lămuri înăuntru toate astea, între noi. N-are rost să incităm toată populaţia oraşului.

Cu destulă greutate, găsiră o cămăruţă neocupată. Gradatul instală afară, pe culoar, o santinelă, intră în cameră cu reclamanta şi cu victima acesteia, şi închise, grijuliu, uşa. Era foarte încurcat. Disputa îl lăsase perplex şi nu era de resortul său să facă dreptate, dar socotise potrivit să degajeze terenul înainte de-a transfera cazul unei instanţe superioare. Mai ales fără gafe, îi spuseseră şefii, vei avea de-a face cu o populaţie surexcitată, trebuie tact, mai presus de orice, tact. Se instală în spatele unui birou mic şi întrebă curtenitor:

— Ce reclamaţie aveţi?

— Sînt doamna Ralph J. Burton, spuse alba şi plimbă asupra celor doi interlocutori o privire plină de superioritate.

Militarul nici nu clipi. Se aplecă uşor înainte.

— Foarte bine, doamnă Burton. În ceea ce mă priveşte, sînt sergentul Grisley.

Femeia se arăta extrem de surprinsă.

— Nu ştiţi cine este — scoase un suspin dramatic — cine a fost domnul Burton?

— Pe legea mea că nu știu, răspunse Grisley. Scuzați-mă, nu-s de pe-aici. Abia azi-dimineață la cinci am pus piciorul pentru prima oară în Atlanta. Vin tocmai de la New-York.

Addie, însă, tresărise violent. Marele Dragon al Klanului, Burton era un personaj considerabil, pe bună dreptate temut și de temut, în Atlanta. În ochii populației de culoare, el nu era altceva decît diavolul în persoană. Sufletul blestemat al celui mai odios rasism, autor a nenumărate fărădelegi, crime, atentate, linșaje, pe care știuse să le inspire formațiilor sale, fără a se compromite el însuși, direct, vreodată. În ciuda propriului fanatism segregaționist, chiar poliția, sătulă de-atîtea isprăvi, încercase zadarnic să-l prindă în culpă. Dar Burton, excelent organizator, conducător curajos, om cu idei și imaginație, se dovedise abil și imposibil de înhățat. Nimic nu-l putuse aduce în fața unui tribunal. A executa un asemenea individ însemna, în ochii tinerei negrese, un act de dreptate și de salubritate publică. În ciuda fricii și-a situației absurde în care se pomenise vîrîtă, Addie se bucură de moartea șefului extremiștilor din Klan.

Doamna Burton înălță ochii spre cer.

— Mă întreb ce pot pricepe cei din New-York în problemele noastre ? Ăia de la Washington încurcă mereu lucrurile, dinadins, e clar ! Ne-ar trimite eschimoși, sau zuluși, dac-ar putea, numai ca să ne facă să turbăm.

— Noi n-am venit ca să pricepem, doamnă, replică civilizat sergentul, ci ca să ajutăm la restabilirea ordinei într-un oraș care are mare nevoie de așa ceva.

O fixa pe soția marelui Dragon cu-o privire pătrunzătoare, nu lipsită de ironie. De talie mijlocie, blond, cu mustață, rămînea calm și stăpîn pe sine. Putea să aibă douăzeci și cinci, sau douăzeci și șase de ani. Doamna Burton rînji.

— Atunci, faceți-vă datoria, îi zvîrli ea, și arestați-o pe creatura asta. Ea l-a asasinat pe soțul meu. Nu-i oare sarcina dumneavoastră să-i împiedicați pe autorii dezordinilor să comită fărădelegi ?

— Desigur, doamnă, desigur. Dar aș vrea să aflu mai multe înainte de-a acționa. Și aș prefera s-o ascult, mai întîi, pe domnișoara, fiindcă pînă acum n-a scos nici o vorbă.

— Bine-nțeles, o să nege ! Ele-s toate...

— Sigur că neg, articulă Addie cu violență. N-o cunosc pe doamna asta și nu l-am văzut niciodată pe soțul ei, deși am auzit de nenumărate ori vorbindu-se despre el. Mă-ntreb dacă există o singură persoană în Atlanta care să nu știe că Ralph Burton este marele Dragon al Klanului.

— Cum ? tresări sergentul Grisley.

Își dădu seama că ceea ce-i păruse la început o simplă aiureală putea să se dovedească, de fapt, o problemă politică importantă. Veșnicul său ghinion ! Se impunea multă prudență. Tuși, adresîndu-se doamnei Burton :

— Spuneți că soțul dumneavoastră, domnul Burton, a fost asasinat ?

— Da, domnule, chiar în noaptea asta.
— La ce oră ?
— La miezul nopții.
— Cum ?
— Cu-o lovitură de cuțit. Ea e cea care... ea e...

Femeia izbucni în hohote.

— Calmați-vă, doamnă, vă împărtășesc durerea, credeți-mă, dar trebuie să vă liniștiți...

Sergentul se-ntoarse spre Addie :

— Dumneavoastră sînteți asasina ? o întrebă el cu naivitate.

Addie scutură din cap.

— Nu, vă asigur, domnule !
— Minte ! strigă doamna Burton.
— Nu mint. N-am de ce să mint.
— Tu ești, te recunosc.
— Doamna Burton face o confuzie, spuse Addie.
— Nu confund cîtuși de puțin. Porți aceeași rochie roșie.

Addie, căreia acuzația femeii i se părea într-atît de neverosimilă încît își regăsise calmul, răspunse liniștit :

— Rochii d-astea se vînd la orice *drugstore*, cu șase dolari. Fără-ndoială, că nu-s eu singura care și-a cumpărat.
— Ba tu ai fost, sînt sigură ! Îți recunosc fața, ochii, vocea, aerul arogant ! Domnule ofițer, arestați-o !
— Liniște ! strigă Grisley. Să procedăm organizat. Numele dumitale, domnișoară ?

Tînăra își spuse numele și datele personale.

— Unde vă aflați noaptea trecută, la ora douăsprezece ?
— Acasă, în patul meu.
— Unde locuiți ?
— La vreo zece kilometri de oraș.
— Puteți s-o dovediți ?
— Bine-nțeles.
— Aveți martori ?
— Da.
— Atunci, totu-i foarte simplu, spuse sergentul.
— Nu-i așa ?

Addie răsuflă, ușurată.

— Foarte simplu, repetă Grisley.

Se apucă să-i explice doamnei Burton, cu tonul pe care l-ar fi folosit un profesor de matematică pentru a fixa un anumit raționament în creierul unei eleve :

— Dacă domnișoara aci de față se afla la miezul nopții, în patul său, la o distanță de zece kilometri de oraș, logic vorbind, ea nu poate fi ucigașa soțului dumneavoastră.

Doamna Burton emise un fel de rîs scîrțîit, apoi explodă :

— Nu știu cît valorezi ca militar, sergent, dar ca detectiv te asigur că-l depășești chiar și pe Sherlock Holmes. Ce naiba, crezi tot ce-ți îndrugă ? Nu vezi că minte ? Nu era acasă la ea, la miezul nopții, deoarece în același moment îmi asasina soțul. Ai grijă, sergent, că n-o să-ți meargă ! Dac-o lași să plece, poți fi sigur c-o să-ți iasă pe nas chestia asta și c-o să plîngi cu lacrimi de sînge ! Eu sînt cineva,

domnule ! Am relații ! Soțul meu era omul cel mai respectat din oraș ! Crezi că mă las tratată ca o otreapă de-un amărît de sergent new-yorkez ? Ei, nu ! Asta nu ! Ai să vezi tu cine sînt !

Neliniștit, sergentul începu să se scarpine-n cap. Afacerea părea clară, dar se temea să nu comită o gafă eliberînd-o pe Addie.

— Toate astea mă depășesc, mărturisi el. Cred că cel mai bine-i să transmit problema poliției. E treaba ei, nu a mea. N-o să aveți nici o dificultate în a vă dovedi nevinovăția, adăugă el, adresînd Addiei o privire plină de compasiune.

— Dar, vă rog, lăsați-mă să plec, strigă tînăra ieșindu-și deodată din fire. Încă de dimineață alerg să-l caut pe fratele meu. A fost rănit ieri. Nu știu unde e, nici în ce stare, nu pot să-l părăsesc tocmai acum, cînd, poate, trage să moară pe-undeva... numai pentru că o femeie isterică mă acuză de-o crimă pe care n-am comis-o ! E prea stupid ! Prea nedrept ! Fratele meu are nevoie de mine. Vă conjur, domnule sergent, lăsați-mă să plec. E o problemă de viață sau de moarte. Mă puteți găsi oricînd.

— Vezi, că...

Sergentul ezita, emoționat.

— Vrea s-o șteargă ! strigă doamna Burton.

— Vă las toate actele mele, dacă doriți, supralicită Addie. Toate, vă implor, mai am destulă alergătură pînă să-mi regăsesc fratele !

— Ascultați, doamnă Burton, începu subofițerul...

— N-ascult nimic. Te-am mirosit eu, îți cam plac negrii, nu-i așa ? Nenorocitule ! O să-naintez o plîngere împotriva ta ! Ea l-a omorît, să nu zici că nu ți-am spus.

Cu toată isteria și furia care-o stăpîneau, buna-credință a soției marelui Dragon era neîndoielnică. Sergentul era sigur de asta, la fel cum o socotea pe Addie nevinovată. O confuzie, desigur, gîndea el. Dar avea oare el dreptul de-a elibera o persoană acuzată atît de categoric ? Părerile sale erau una, iar procedura alta. Încă mai șovăia, cînd cineva bătu în ușă. Santinela de pe culoar băgă capul prin deschizătură :

— Șefule, spuse el, a sosit poliția.

*

Afacerea avu un răsunet uriaș. Detașată de masacrele din ajun, izolată, comisă cu sînge rece, uciderea marelui Dragon, căpătă o valoare simbolică. Presa de seară se năpusti imediat asupra acestui caz. Apărură ediții speciale, împodobite cu titluri spectaculoase : „Burton asasinat. Doamna Burton acuză. O tînără negresă în stare de arest“. Radioul și televiziunea se amestecară și ele. Nu se mai vorbea decît despre asta. În cîteva ore, crima devenise o problemă de stat.

Populația albă cerea răzbunare. Negrii pretindeau dovezi. Toată lumea luase poziție. Opinia publică urmărea cu pasiune mersul anchetei.

Se aflară circumstanţele crimei. Erau simple. În ajun, pe la miezul nopţii, în clipa cînd Ralph Burton îşi îmbrăcase pijamaua şi se pregătea să se culce, cineva sunase la uşă. Era pentru a zecea sau a cincisprezecea oară că se-auzea clopoţelul de la intrare în seara aceea, nemaivorbind de telefon, care ţîrîise încontinuu, toată după-amiaza, astfel încît Burton nu fu surprins. Fără să arunce măcar o privire prin ferestruică, el deschise imediat. După cum relata doamna Burton, venită de curiozitate după soţul ei, în prag se afla o tînără negresă de vreo douăzeci de ani, de talie mijlocie, fină şi zveltă, cu ochi sclipitori, îmbrăcată într-o rochie de-un roşu violent. Avea o geantă întredeschisă, în care-şi înfundase o mînă, ca şi cum ar fi avut intenţia să caute acolo un mesaj de predat.

— Domnul Burton ? întrebase fata c-o voce clară.

— Eu sînt. Ce doriţi ? întrebase marele Dragon puţin surprins să vadă un om de culoare în pragul casei sale, dar fără a presimţi primejdia.

— Am aici ceva pentru dumneavoastră, răspunsese tînăra.

Şi, apropiindu-se de Burton, lăsase geanta să-i cadă la picioare ; mîna sa dreaptă apăru, înmănuşată, înarmată cu un cuţit masiv pe care-l înfipsese, dintr-o lovitură, cu mare putere şi precizie, în pieptul lui Burton, în stînga. Drept în inimă, cum spunea raportul medico-legal. Moartea fusese fulgerătoare... Sub ochii soţiei înnebunite, tînăra îşi ridicase calmă geanta, schiţase o scurtă reverenţă şi dispăruse în noapte, fără o vorbă. Salvarea, a cărei centrală telefonică era supraaglomerată, sosise abia după o oră şi se rezumase să constate decesul.

Aceasta era versiunea doamnei Burton. Negăsind la locul crimei nici un alt indiciu, poliţia fu nevoită s-o accepte — după ce îndepărtă din diferite motive ipoteza unui eventual asasinat comis de soţie şi deghizat ulterior într-o crimă banală. Poziţia cadavrului, pe podea, cuţitul însuşi, de-un model foarte comun şi care putea fi cumpărat cu doi dolari în oricare *drugstore*, nu furnizară nici un element folositor. Lovitura părea aplicată de-o persoană antrenată şi expertă în materie. Şi cum lama pătrunsese într-un mod care denota o forţă ieşită din comun — se presupusese mai întîi c-o fi fost vorba de-un bărbat, deghizat în femeie ca să-ncurce urmele. Dar doamna Burton era categorică : asasina fusese fără îndoială o tînără, o tînără autentică şi această tînără era tocmai Addie. Ar fi recunoscut-o dintr-o mie.

Poliţia obiectă că noaptea toate pisicile-s negre ; că, pentru o albă, nimic nu seamănă mai mult c-o negresă decît o altă negresă ; că nimic nu-i mai identic cu o coamă creaţă decît o altă coamă creaţă ; că nimic nu-i mai asemănător unei rochii roşii decît o altă rochie roşie ; că existau puţine şanse pentru ca ucigaşa să fi îmbrăcat, a doua zi după crimă, rochia pe care-o purtase în momentul comiterii acesteia ; nimic nu ajută. Văduva ră-

mînea neclintită pe poziție, ca și Addie, de altfel. Se înfruntau violent două mărturii complet opuse, cuvîntul unei albe contra celui al unei negrese și asta-i încurca teribil pe polițiști, căci, pe un asemenea teren, problema devenea politică. Ei o știau și voiau s-o evite.

În aceste condiții, numai un alibi solid ar fi putut evita transferarea dosarului la tribunal și punerea Addiei sub acuzare. Fata se chinuia, neîncetat, sfîșiată de-o teribilă criză de conștiință. Mărturisirea părinților săi, care afirmau că fata lor revenise la domiciliu pe la ora zece seara, nu avea valoare, ca provenind din familie. Erau necesare, ba chiar indispensabile, mărturii ale unor terțe persoane. Știură să i-o demonstreze într-un asemenea fel, încît Addie, terorizată de infernalul angrenaj polițienesc și văzînd cum se profilează dinainte-i scaunul electric, pomeni de prezența celor doi francezi. Asta se-ntîmplă abia după nenumărate interogatorii chinuitoare. Îi smulseră adevărul, centimetru cu centimetru. Supusă unui tir încrucișat de întrebări precise, le făcu o relatare completă a ultimelor zile, lăsînd pînă la urmă să-i scape mărturisirea că unul din tineri ar fi în măsură, în deplină cunoștință de cauză, să depună o mărturie inatacabilă că ea nu și-a părăsit camera în timpul nopții.

Stîrnite de zvonurile lansate pe la colțuri, jurnalele publicară imediat: „Doi francezi compromiși în afacerea Burton. Unul din ei face dragoste cu acuzata chiar în noaptea crimei". Nu c-ar fi dorit s-o disculpe pe Addie

în ochii opiniei publice. Dimpotrivă, astfel lăsau să planeze o îndoială odioasă asupra purtării celor doi tineri străini. Deschideau drum oricăror supoziții morbide, esențialul fiind să păstreze *suspens*-ul cît mai mult timp cu putință — ceea ce sporea simțitor rentabilitatea.

Oricum, scandalul izbucnise.

În jurul Comandamentului General al poliției se concentră o mulțime albă, amenințătoare și plină de ură, încă bolnavă după orele de groază din ajun și însetată de revanșă; cerea sînge, nume, capete de tăiat. Cine pe cine omorîse, nu mai avea nici o importanță acum. Un francez își permisese să se culce c-o negresă, pe pămînt american, în inima Georgiei, și asta chiar în seara celei mai teribile încercări rasiale trăită vreodată de Statele Unite! Era o insultă adusă rasei, poporului, națiunii. O provocare nemaipomenită. Unde erau acești indivizi fără credință și lege, acești mîncători de broaște afemeiați, aceste ființe lipsite de scrupule și pudoare? Să fie căutați, să fie găsiți, să fie dați pe mîna lor, ca să le-arate ei ce fel de bărbați cresc în Atlanta.

*

După cîteva ore de discuție, consulul îi îndrăgise pe cei doi tineri compatrioți. Îi reținuse la cină și le oferise găzduire.

Luară cunoștință de noutăți abia a doua zi dimineața, cînd un servitor le aduse ziarele și micul dejun în cameră.

Primul titlu și fotografia lui Addie pe patru coloane în *Atlanta Tribune* îi lăsă muți de uimire. Neputînd să-și creadă ochilor, devorară presa, citiră anumite pasaje cu voce tare, se indignară, urlară, protestară ; după un timp, se-așezară și se priviră, cu gura căscată, neliniștiți. Bărbosul își reveni primul.

— S-o ștergem, spuse el hotărît.

— Nici nu te gîndi la asta !

— Numai la asta mă gîndesc.

Se și apucase de treabă adunîndu-și lucrurile în sacul de voiaj. Ed rămase pe gînduri, nemișcat, ca o statuie, cu brațele atîrnînd.

— Hai, mișcă-te ! N-avem o clipă de pierdut !

— Imposibil, murmură studentul.

— Nimic nu-i imposibil, băiețaș. Am mai văzut eu d-astea. Fără sentimentalisme, și la treabă. Presto !

— Chiar dac-am fugi, poliția ne-ar prinde repede. N-am nici un chef să devin un fugar, un om urmărit. De altfel, nici nu se pune problema : trebuie să mă duc acolo.

— Unde ?

— La poliție, la Comandament.

— Ești nebun !

— Trebuie s-o disculp pe Addie. Numai eu sînt în măsură s-o fac.

Bărbosul rînji.

— E prea neagră ca s-o poți scoate basma curată.

Întoarse capul, conștient de inoportunitatea jocului său de cuvinte.

Ed ridică din umeri.

— Ceea ce mă deranjează acum, spuse el, e că încă nu mi s-a uscat cămașa. Mi-ar place să îmbrac una curată.

Bart îl contemplă, uluit.

— Complet inconștient ! Ești cu totul inconștient ! Nu-i vorba de cămașă, băiețaș, ci de viața sau de moartea ta.

— E vorba de viața sau de moartea unei fete care...

Se întrerupse, căutîndu-și cuvintele, și simțindu-se brusc, îngrozitor de obosit. Îi era foarte cald.

— ...în sfîrșit, doar ai citit ziarele, nu-i așa, știi despre chestia asta cît știu și eu...

Bart se plimba prin cameră, agitîndu-și brațele ca o moară de vînt.

— Tocmai pentru c-am citit ziarele îți spun, îți strig, chiar îți urlu : să nu mergem acolo ! Eu ca eu, dar pe tine or să te facă praf.

— Se poate ucide un vinovat, dar nu un martor...

— Nu te duce ! E o adevărată nebunie. La urma urmei, doar n-o să fie asta prima eroare judiciară a Statelor Unite.

— Poate că a Statelor Unite nu, dar a mea, da. Doamne, grasule, dacă nu m-aș duce, n-aș mai putea niciodată să mă privesc în oglindă.

— Fata o să scape și fără tine. Nu vor putea dovedi nimic.

— Mi-aș pierde somnul, continuă Ed. Ce dracu', tu n-ai inimă ?

— Am avut.

— Demnitatea...

— Of, băieţaş, te rog, fără vorbe mari!

— E suficient să apar ca s-o disculp pe Addie. Astea-s fapte, nu vorbe mari.

Bart se oprise. Privea pe fereastră. Fără să se-ntoarcă, spuse cu o voce caldă:

— N-aş vrea să te pierd, băieţaş, asta-i tot. Şi-atunci, între tine şi Addie, am ales imediat, fără ezitare.

— Să mă pierzi? protestă Ed. Acum tu întrebuinţezi vorbe mari. În fond, de ce faci atîta caz de chestia asta? O simplă mărturie...

— Mărturia unui martor al dracului de întreprinzător, strigă Bart cuprins de furie. Şi încă într-un mod cu totul nepermis aici, în Georgia. La Paris, de-acord, dar nu sîntem la Paris! Sîntem în Ge-or-gi-a, la numai o zi după cel mai sîngeros conflict rasial care s-a pomenit vreodată. Nu ştii cît de surexcitaţi sînt toţi? Nu-ţi dai seama că oraşul e plin de tipi pe jumătate nebuni, care te caută chiar în clipa asta ca să-ţi taie... Conştiinţa-i foarte frumoasă, dar e preferabil să-ţi păstrezi toate alea... Crezi c-or s-accepte de bună voie depoziţia ta? „Vă iubeaţi cu domnişoara? În noaptea crimei? Perfect, domnule. Asta-i tot. Aţi fost foarte amabil c-aţi binevoit să vă deranjaţi. Mulţumită dumneavoastră, domnişoara-i liberă. La revedere, domnule şi călătorie plăcută!" Of, Ed, eşti într-adevăr puţin cam rudimentar. Ştii măcar dac-or să te creadă şi dacă nu te sacrifici de pomană? N-ai auzit niciodată vorbindu-se despre moravurile justiţiei sudice, în materie rasială? Eşti de-a dreptul descurajant, Ed. Doar nu te afli la Universitate, nici vorbă de *fair play*, pe-aici, copilaş, înţelege-o odată pentru totdeauna. Asta-i împărăţia loviturilor sub centură. Oare ziua de ieri nu te-a învăţat nimic?

Gîfîia şi era atît de furios, încît trebui să se-aşeze, reluînd de trei ori tentativa de a-şi aprinde ţigara, c-o dezinvoltură vizibil simulată.

— Dar, Bart, nu pot proceda altfel...

Vocea lui Ed tremura. Deodată i se făcu frică.

— ...nu ştiu ce-o să se-ntîmple, dar nu pot proceda altfel.

— La urma urmei, ce-ţi pasă de fata aia?

— Îmi pasă. Asta este. Tot atît de mult ca şi de mine însumi. Nu poţi înţelege...?

— Eu nu-s atît de civilizat, spuse grăsanul.

— Atunci, discutăm de pomană.

Bart nu cedă.

— Gîndeşte-te la ai tăi! Gîndeşte-te la maică-ta, la taică-tău, la familia ta.

Ed se ridică. Era foarte palid.

— Taci! Destul!

Rămase tăcut cîteva clipe lungi. Bart reluă, insistînd:

— Lumea-i putredă, nu ştiai? Ce rost are să faci pe nobilul printre lepădături? Ia lucrurile aşa cum sînt. Totu-i ipocrizie şi murdărie, viitorul aparţine celor duri şi lipsiţi de

scrupule, celor care nu privesc niciodată în urmă. Fă ca ei, şi nu încurca lumea cu melodrame !

Privirile li se-nfruntară cu violenţă.

— Degeaba cunoşti oamenii, spuse Ed, degeaba cunoşti cărţile, ipocriziile, maimuţărelile, josniciile, falsele valori, degeaba ştii că justiţia este cel mai adesea o comedie, democraţia o farsă, pacea o jucărie în mîna unor interese care ne depăşesc, degeaba ştii că banul este stăpînul tuturor, că cei puternici îi vor oprima totdeauna pe cei slabi, că cei mari îi vor zdrobi totdeauna pe cei mici, şi că asta-i legea junglei, degeaba cunoşti mizeria, corupţia, violenţa, nedreptatea, degeaba ştii că totul este vanitate, goană zadarnică şi că nu există nimic nou sub soare, degeaba afli toate astea, rămîi de-a pururi om. Cu cît înţelegi mai multe, cu atît eşti mai om. Iar singurul mijloc de care dispun ca să sfidez această murdărie este tocmai să rămîn omul care sînt. Pe-acest om vreau să-l păstrez neatins. E singurul lucru pe care-l pot face eu. E contribuţia mea la supravieţuirea omenirii, modul meu de-a participa, de-a protesta.

Îşi îndreptă silueta scundă, aranjîndu-şi cămaşa în pantaloni, îşi scutură bluza cu dosul mîinii, o îmbrăcă, îndreptă gulerul, aruncă o privire în oglindă. Era foarte calm, aproape fericit. Se îndreptă spre uşă, o deschise.

— Mă duc acolo.

Bart îl privea neclintit, zdrobit, cu braţele spînzurînd. Spuse încet :

— Urăsc oamenii. Mi-e silă de tot.

Apoi, cînd Ed trecu pragul, se ridică la rîndu-i.

— Te însoţesc.

*

Guvernatorul nu era nemulţumit de moartea lui Burton, considerat de multă vreme de către deţinătorii puterii ca un primejdios fabricant de tulburări, dar se temea de reacţia Klanului. Numai Dumnezeu putea şti ce-ar fi în stare să inventeze aceste capete înfierbîntate, ca să-şi răzbune şeful !

Arestarea acelei tinere le tăia, deocamdată, creanga de sub picioare. Atîta timp cît un presupus vinovat se afla încarcerat, ei nu vor încerca să-şi facă singuri dreptate, ceea ce însemna un răgaz cîştigat. Dar era clar că vor încerca să-i împiedice pe francezii implicaţi în anchetă să vină la tribunal şi să depună mărturie — depoziţia lor fiind evident hotărîtoare pentru soarta inculpatei. Dacă Klanul punea mîna pe martori înaintea poliţiei, viaţa lor nu mai valora nici cît o ceapă degerată. Guvernatorul presimţea cu neplăcere eventualele complicaţii diplomatice, care pluteau, ameninţătoare, la orizont.

Ca pentru a-i confirma temerile, fu chemat la telefon de consulul Franţei. Foarte îngrijorat de situaţia creată, consulul îl informă că-i cunoaşte personal pe martori, care-s nişte băieţi

serioși, și că garantează oricînd pentru ei. Îl conjură pe guvernator să facă tot posibilul pentru a le asigura securitatea.

— Și eu doresc același lucru, dragă prietene, te asigur. Dar problema e că nu știu unde să-i găsesc.

— Au părăsit consulatul abia de vreo zece minute.

— Consulatul ?

— Da. Petrecuseră noaptea la mine.

Știrea era extrem de importantă. Guvernatorul întrebă febril :

— Ce planuri aveau ?

— Nu știu.

— Presupui ceva ?

— Nu i-am văzut în dimineața asta, dar au citit jurnalele și-s sigur că măcar unul din ei o să vină, fără întîrziere, să depună mărturie în favoarea fetei.

— Mi-ai dat o informație inestimabilă, dragul meu ! Trimit imediat cîteva patrule. Te las. N-avem o clipă de pierdut !

Guvernatorul bătu în furcă și ceru legătura cu poliția. Oftă, ușurat. De data asta, norocul fusese de partea lui.

■

În piață, în fața clădirii Comandamentului General al poliției, o mulțime zgomotoasă și nervoasă, ațîțată de membrii Klanului, scanda încontinuu :

— A-fa-ră ne-gre-sa a-fa-ră !

— La moarte, la moarte !

— Po-li-ția cu noi !

Sergentul Grisley, instalat acolo împreună cu oamenii săi, ca întărire, simțea că-i vine să vomite.

— Ce ziceți, dom-sergent, murmură adjunctul său, ura nu-i prea plăcută la vedere.

Tînărul scutură din cap, fără să răspundă.

Un bărbat se cățără pe-acoperișul unei mașini. Tăcură, dornici să-l audă. Oratorul, surexcitat, își făcu mîinile pîlnie și urlă :

— Franțujii nu trebuie s-ajungă pîn-aici ! Aveți grijă ! Trebuie să-i împiedicăm să depună mărturie, cu orice preț !

— Nici un pericol ! zbieră careva. În clipa asta, ăia-s în California, cu inima-n pantaloni și leșinați de groază !

Un hohot de rîs zgudui adunarea, iar ironiile zburau din toate părțile.

Dar oratorul insistă :

— Nu știm nimic despre ei ! Poate-s în California, poate-s la cinci minute de noi !

Nu se gîndiseră la această eventualitate. Freamătul gloatei începu să crească, ordine scurte se încrucișară.

— Grupul lui Fred, la nord. Jess, ia-ți flăcăii și dă fuga spre Trinity Street. Voi, ceilalți, la sud, cu Willie...

Vorbitorul sări de pe vehicol și se instală în fruntea unei echipe, pe care-o conduse spre est. Bărbații se împrăștiară. Dar grosul mulțimii rămase pe loc. Se cercetau reciproc, cu neîncredere. Privirile deveniseră dure.

Grisley contempla copleşit spectacolul. Îşi iubea cu pasiune ţara. Nu era doar o ţară, ci o lume, o lume care-i cuprindea pe toţi, pentru că se născuse din zbuciumul, geniul şi tarele lor, cu secole mai-nainte. O lume capabilă de fapte abominabile sau sublime. Pentru prima dată, tînărul se izbea de ulcerul rasial, de abominabil. Nu se putea împăca nicidecum cu ceea ce vedea. În America lui să... Nu. Nu era cu putinţă. Cîntecul lui Pete Seeger, *What did you learn in school today, dear little boy of mine* [1], începu să i se învîrtească prin cap. O găsise totdeauna exagerată, nedreaptă. Azi, însă...

I learn that everybody's free... I learn that justice never ends... That's what the teacher said to me... [2]

Grisley scuipă cu năduf.

*

Înconjurată de vecinii veniţi s-o compătimească şi care îngenuncheaseră cu ea, pe verandă, familia începuse să se roage încă de dimineaţă.

— Dumnezeule atotputernic, fă-i să vină ! psalmodia mama.

— Dumnezeule, fă-i să vină ! relua corul.

— Doamne, salvează-mi fata !

— Doamne, salvează-i fata...

— Smulge-o din mîinile celor răi !

— Smulge-o din mîinile celor răi...

———————

[1] *Ce-ai învăţat azi la şcoală, dragul meu băieţaş ?* (engl.).

[2] *Am învăţat că fiecare e liber... Am învăţat că dreptatea n-are limite... Asta mi-a spus profesorul...* (engl.).

— Fie-ţi milă !

— Fie-ţi milă...

Cîntecul se înălţa tînguitor, monoton, neobosit, întretăiat de izbucniri vizionare :

— Iată-l pe Mîntuitor ! Îl văd pe Mîntuitor ! striga deodată cîte-o bătrînă ştirbă, în extaz. Vine ! Vine ! Coboară printre noi, ca s-o salveze pe Addie ! Aah, o s-o scape de răi ! El e Mîntuitorul Atotputernic ! Amin !

— Amin, intona corul.

— Fă-i să depună mărturie, Doamne !

— Dă-le curaj, Doamne !

— Dă-le curaj, Doamne...

— Îndrumă-le paşii, Dumnezeule !

— Îndrumă-le paşii, Dumnezeule...

— Amin...

Acoperit de pansamente, nemişcat, întins pe-un şezlong, cu privirea pierdută-n zare, Tom îşi alătura vocea celorlalţi.

*

— Nu mai goni aşa, că nu arde !

— Merg prea repede ?

— Da.

— Bine. S-o luăm pe acolo...

— Nu. Pe-aici.

— Trebuie să cotim la dreapta.

— Ba nu. La dreapta, ajungem la Capitoliu.

— Totuşi, strada aia mare care taie...

— Ne-ntoarcem, nu-i bine.

— Crezi ?

— Sigur. Drumu-i la stînga, spre *drugstore*.

— Ai văzut tu vreun *drugstore ?*

— Da. După ce ne-au pescuit sticleții, am trecut prin fața unui *drugstore*, pe partea stîngă a străzii.

— Bun, atunci s-o luăm pe-acolo.

— Cred că-i la vreo zece minute distanță.

— Ce timp frumos !

— Aș suporta mai ușor de-ar fi puțină răcoare.

— O s-avem destulă în California.

— Mai e, pîn-să ne vedem acolo...

— Nu ți-e sete ?

— Ba da.

— Am putea bea ceva.

— Prefer s-amîn pe mai tîrziu.

— Of ! Mi-a căzut un nasture de la cămașă...

— Să ne-oprim la o mercerie.

— O mercerie ? Te crezi în Franța ?

— Bun. Atunci, hai la *drugstore*.

— Practică invenția asta. Înăuntru găsești de toate.

— Da. Or să se facă și pe la noi. Sînt mai puțin poetice decît prăvălioara de la colț, dar din punct de vedere economic...

— De-acord, profesore !

— Nu mă lua peste picior.

— Ia spune...

— Ce ?

— Ești sigur că...

— Da.

— Mă gîndeam...

— Să nu mai vorbim despre asta.

— Bine.

— Ce căldură !

— N-auzi nimic ?

— Nu.

— Chiar în fața noastră...

— A, ba da, într-adevăr, e ceva.

— O mulțime, care vine încoace...

*

După o luptă lungă și teribilă, corpul stîlcit cedase, învins. Ochii erau închiși. Respirația redusă la un simplu horcăit, rămăsese singurul semn de viață. Ed agoniza.

— O să scapi, băiețaș, te faci bine, ți-o spun sigur...

Bart mîngîia mîna golită de sînge, întinsă pe cearșaf. Lacrimi grele, pe care nu se gîndea să le șteargă, îi curgeau pe obrajii brăzdați.

— Asta-i sfîrșitul, spuse doctorul.

— Cum așa, sfîrșitul ? întrebă cu violență bărbosul.

— Mai are doar cîteva minute. Nu-și va recăpăta cunoștința.

Se îndepărtă în vîrful picioarelor. Chiar în aceeași clipă, Ed deschise ochii.

— Priviți ! urlă Bart.

Doctorul se întoarse. Aruncă asupra muribundului o privire experimentată.

— Luptă, spuse el. E un caz deosebit.

Bart nu se mai putu stăpîni.

— Ați spus că nu-și va recăpăta cunoștința și iată că deschide ochii. Ați spus că-i gata, și iată că mai luptă. Pentru numele lui Dumnezeu, nu mai fiți atît de sigur de știința dumneavoastră și faceți ceva !

Striga, cu voce strangulată de emoţie. Doctorul îl privi cu un aer obosit.

— Am încercat totul, spuse el, totul, dar a fost un linşaj prea bestial. Bine că măcar nu mai suferă. Nu putem face nici mai mult, nici mai bine. Credeţi că se poate supravieţui cu vertebrele sfărîmate ?

Îşi continuă drumul spre uşă. Din prag, se întoarse şi adăugă :

— Sînt realmente foarte dezolat. Era prietenul dumitale ?

Spatele bărbosului se gîrbovea, masiv, enorm, aplecat deasupra patului alb. Capul cobora, încet, tot mai jos. Mîinile i se crispau, albite, pe cele ale muribundului.

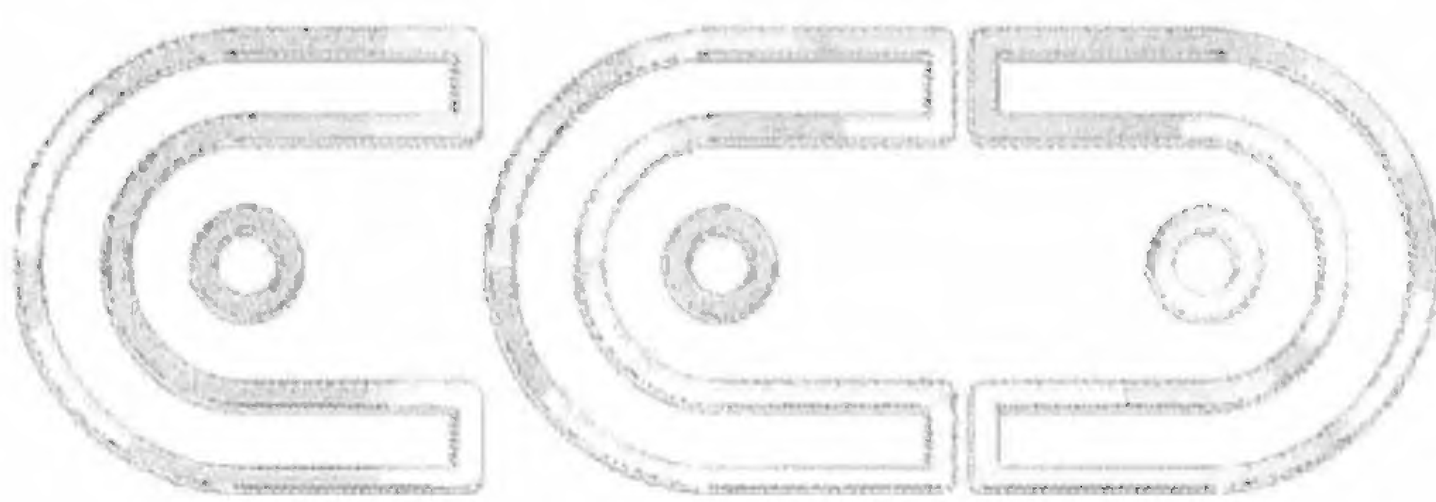
— Mai mult decît atît, murmură el. Mult mai mult. Era fratele meu, fiul meu.

Și hohotele îl înăbușiră.

Lucrarea executată sub comanda nr. 3114 la Oficiul Economic Central „Carpaţi", Întreprinderea poligrafică „Bucureşti-Noi", str. Hrisovului nr. 18 A, sectorul 8, Bucureşti

COLI TIPAR : 6,125

Scanare și prelucrare digitală

AVENTURA

de

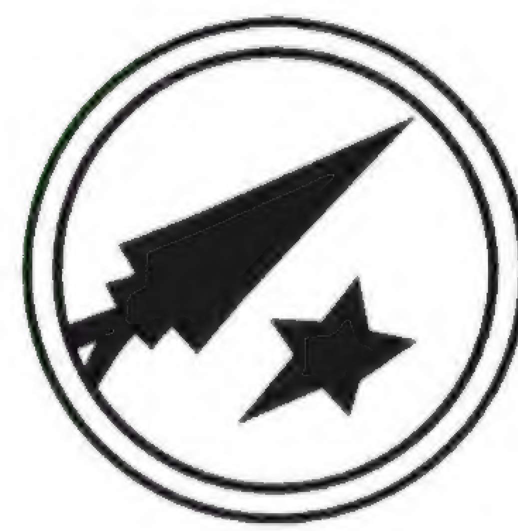

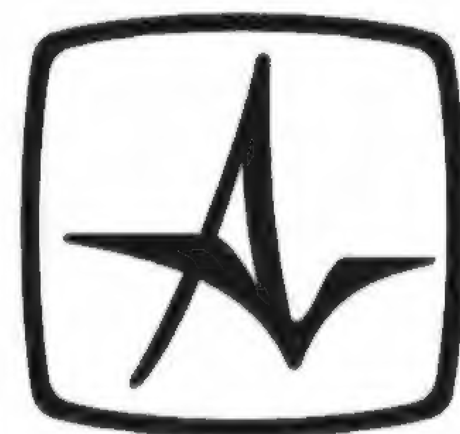
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

